

دل نہ خوشہ کان و چارہ سہریان

وہر گپڑانی: مسعود خہمہ مراد مہجید

چاپی دووہم

سلیمانی 2010

لەبلا و کراوەکانی خانەیی چاپ و بەخشی رێنما

زنجیرە: (٢٥٧)

ناسنامەیی کتێبە

• دله نه خوشه كان و چارەسەرێان

- دانەر: شیخ الإسلام ابن تیمیة (بەحمەتی خۆی لەسەر بێت)
 - ئیکۆلینەو و بلاوکردنەوی: د. محمد زینەم محمد عەزب
 - وەرگیرانی بۆ فارسی: علی صارمی
 - وەرگیرانی بۆ کوردی: مسعود جەمە مراد مەجید
 - نه خشه سازی بەرگ و ناووه: سەرۆان خورمانی
 - پێداچوونەوی: مامۆستا عەبدوللا
 - تیراژ: ١٠٠٠
 - نۆیەت و سالی چاپ: دووهم، ٢٠١٠
 - ژمارە سپاردن: ی و مزارەتی پۆشنییری
 - شوننی چاپ: چاپخانەیی کەنج
-

ناوێشان: سلیمانی — بازارێ سلیمانی — بەرامبەر بازارێ خەفاف.

ژمارەیی مۆبایل: (٠٧٧٠١٥٧٤٢٩٣)، (٠٧٥٠١١٩١٨٤٧)

پیرست

- ۷..... پیښه کی وه رگنیر.
- ۱۱..... پیښه کی لیکولهر وه.
- ۱۷..... بهشی یه که م: دل نه خوشه کان و چاره سرکردنیان.
- ۱۹..... دل نه خوشه کان و چاره سریان.
- ۲۱..... نه خوشی لاشه.
- ۲۴..... نه خوشی دل.
- ۲۵..... نه خوشی.
- ۲۸..... قورئان شیفای دلانه.
- ۳۱..... زهکات.
- ۳۲..... خیر و خیرات (صدقه).
- ۳۵..... ته زکیه.
- داد پیره وری.

۳۸

- ۴۰..... کردار.
- ۴۴..... سته م.
- ۴۵..... چاکبونی دل.
- ۵۵..... دلی زیندوو.

ژیانی

- ۶۷..... دل.

۷۳	بەشى دووھم: بەخىلى لە نەخۇشيەكانى دۆلە
۷۵	بەخىلى لە نەخۇشيەكانى دۆلە
۷۶	جۆرەكانى بەخىلى
۱۰۸	خۆ بە زلزان و بەخىل
۱۱۰	عەشق
۱۲۴	زىادكراوھكانى لىكۆلەرەوھ
۱۲۹	جۆرەكانى نەخۇشى لاشە

پیشکش به دایکی خوشه ویستم:

**دایکی که هموو ههول و ماندو بوونی نهو به تا منداله کانی
به ریک و پیکس پهرومده بکات، و نهوان به شیوه به کی باش
پهوانه کی کومه لکه بکات، دایکی که هموو تهمنی به نارام
کرتن و پهنا کرتن به خوا، بو پاریزکاری کردن پایه کانی خیزانی
سرف کردوو.**

پیشہ کی وہرگی:

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور
انفسنا و سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضل فلا
هادي له و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له و اشهد ان
محمداً عبده و رسوله، أما بعد:

فإن اصدق الحديث كتاب الله و خير الهدى هدى محمد (ﷺ) و
شر الامور محدثة و كل بدعة ضلالة و كل ضلالة في النار.
مرؤفہ ہر لہ و پوڑہی کہ پیئی خستوتہ نیو پروسہی بوونہ وہ بہ
دوای ناسینی خوئی بووہ و ئہ بیئت و ہہیہ۔ چونکہ خوا بہم
پیویستیہی مرؤفہ دہ زانی ہر لہ سہرہ تائی دروستبوونیہ وہ
فیتہ تیکی لہ ناودا دروست کرد تا بہ ہوئی ئہ وہ وہ بگاتہ پزگاری و
نہ جات۔ بہ لام ئہم فیتہ تہ پیویستی بہ پەرورده و فیرکردنی
راست ہہیہ، لہم پوہ وہ خوا ئہ دیانی بو مرؤفہ کان بہ دیاری نارد۔
سوپی ژیان ہر روا دہ پوشت و ئہ دیان و پیغہ مہرانی ئیلاہی یہ ک
بہ دوای یہ کدا دہاتن تا وای لیہات دہبویہ کوتا پیغہ مہر بو
گیانندی مہزترین و تہواترین ئایین دہرکہ وتبا۔ ہر وہا

مرۆفایه‌تی ده‌بوايه به‌وپه‌ری به‌ندایه‌تی ته‌واوه‌تی گه‌شتبا، و
گه‌یشتن به‌وپه‌ر و ته‌واوی.

به‌ندایه‌تی و به‌نده‌یی پێویستی به‌ دلیکی پاك و بی‌ گهرد و
پاستگۆده‌بیٔ، كه‌ ده‌بوو زه‌مینه‌یه‌ك بۆ هاتنه‌ خواره‌وه‌ی ئیمان
له‌ودا هه‌بیٔ. به‌لام دلی مرۆفه‌كاني ئه‌و پۆژگار به‌ هۆی بت
پهرستی و ون كردنی ئه‌صلی خو‌یان، تووشی سته‌م كردن و
نه‌زانی و بی‌دینی هاتبوون و مرۆفه‌كان تووشی خراپی و
له‌ناوچوونی تووند له‌ پوی پۆحی و په‌وانی و په‌وشتی بووبوون.

تا ئه‌و شوینه‌ی كه‌ مرۆف، نه‌وه‌ی خۆی به‌ زیندووی ده‌خسته
چال. فاحیشه‌ و بی‌سه‌روبه‌ری به‌ لوتكه‌ی خراپی خۆی
گه‌یشتبوو. بلاوكرده‌وه‌ی فاحیشه‌، شانازی و داوین پاکی به‌و
په‌ری په‌ستی ده‌ژمێردرا. پیروزییه‌كان دژی پیروزی و دژی
پیروزییه‌كان قالبی پیروزی په‌یدا كرده‌بوو. سته‌مكاری، نه‌زانی،
گومپرای، پیسی، خراپی، ناپیاوی، درۆ، خیانه‌ت، زیاده‌پۆی
... هتد به‌ ناوی پیروزییه‌كاني ئه‌و كۆمه‌لگه‌یه‌ له‌و پۆژگاردا
په‌واجیان په‌یدا كرده‌بوو، به‌ كورتی دنیا به‌ره‌و خراپی و داها‌تووی
ونبوو ده‌پۆیشتن. له‌ حال و وه‌زعیکی ئاوادا پێویست بوو تا
ئایینی ئاسمانی و په‌رتووك نازل بیٔ، و ئه‌م گومپرایانه‌ له‌ناو
ببات، و ده‌بوو ئه‌م په‌رتووكه‌ له‌گه‌ل په‌رتووكه‌ ئاسمانیه‌كانیتر
به‌هێزتر و پ‌تر و گشتگیرتر بیٔ. له‌ ناكاو خوا هه‌ر له‌ناو ئه‌م

هۆزه نهفام و بى بېروايانه كه سيكى پايه بهرز و شايستهى ههلبژارد، كه سيك كه دوايى گۆرا به باشترين و بهرپرترين دروستكراوى خوا. كه سيك كه له ههموو پروهكانهوه به كه مال گهيشته. كه سيك كه بۆ مرؤفايهتى له دايك و باوك دلسۆزترى له دايك بهرامبه به نهوهكهى به رحمت و له خودى مرؤف بۆ مرؤف نزيكتى بوو. ئهو كه سه جگه له موحه مه د بن عهبدوللا (ﷺ) كه سيكى تر نه بوو، كه به پيغه مبهرى ههلبژيردرا و قورئان بۆ مرؤفايهتى له سه ر ئهو هاته خوارهوه.

بانگهواز دهستى پى كرد، ئىصلاح، تهزكيه، تهقوا، پهروهرده، ئامۆزگارى، هيدايت، نوور، پياوهتى، راستگۆى، پاكي، ئيحترام، چاكه و سه دان سيفاتى چاكيتى دوباره مانايان پهيدا كردهوه. مرؤف له وپهري خراپى و گومرايى تهواوهتى پيى خسته نيو پرۆسهى ژيانىكى تازهوه. فيتهرتهكان به خه بهر هاتنهوه و دلەكان به رهو پاكبوونهوه جوولان، دلەكان له يه كتر نزيك بوونهوه و تهقوا كه گه وهره ترين بهرى ئيمان له دلەكاندا په گى داکووتا، و ديسانهوه چراى نوورى هيدايت بهرپا بوو. مرؤف ديسانهوه به رهو ژيانى راستى خۆى گه پايه وه و به پرپهروى ژيان بهردهواميدا. به لام شهيتان بهردهوام به وه سه سه كانى له كه مينى مرؤفدايه و به شويى گۆراني فيتهرتهى مرؤف و چاندنى تووى كوهر و بى دينى له دلەكاندا بوو، پكا بهرى بهردهوامى مرؤف له گه ل شهيتان دهستى

پی‌کرد و ئەم ڕکابەری و موناخەسەییە بەردەوام دەبێت. لەو شویئەوه که شەیتان هەموو کات وەسوەسە دەخاتە دلّه کان و بە شویئ گومرا کردن و گوپانی ئەوانە، دانەری بە‌پیزی ئەم کتیبە بە شیوه‌ی نووسین دەری هیناوه و لە ناویدا ئەو نه‌خوشیانە‌ی که بە‌هۆی شەیتانەوه له‌ دلّی مرقدا سەر‌هەڵدەدن و پەیدا دەبن دەست نیشانی کردوون و چارەسە‌ریشی بۆ داناون. ئێمە‌یش بە نۆبە‌تی خۆی ئەومان بە‌زمانی فارسی وەرگێ‌راوه و پێشکەشی خوێنەرانی بە‌پیزی دەکەین. هیوا دارین که ببێتە هۆی سوود بە‌خشین، له‌ کۆتایدا سوپاسی برای بە‌پێزم عەبدوللای ریگی ئەحمەدی دەکەم که ئەرکی پێدا چوونە‌وه‌ی گرتە ئەستۆ.

پيشه كي ليكولر:

الحمد لله و الصلاة و السلام على افضل خلق الله سيد العالمين
سيدنا محمد (ﷺ) الصادق الامين صاحب السيرة العطرة الزكية و
بعد:

نيمه به دواي خستنه پړوي گوښه يه كه له ژيانې زانايه ك و
گه وره يه كه له گه وره كانې نيسلامداين كه له كتيبه كانې نه و له به شه
جيا جيا كانې زانستې ديني له وانه: ته فسير، فهرموده، فيقه،
كتيبخانه يه كي گه وره ي دروست كړدوه.

نهم زانايه كه سينك جگه له شيخ الإسلام ابن تيميه (احمد بن عبد
الحليم بن عبد السلام) كه ستر نيه كه له كاتي دهسه لاتي ظاهر
هاتوته دنياوه، له و كاته دا ظاهر دهسه لاتي ميصرو شامي له
دهستدا بوو. ابن تيميه ته مهني مندالي له ژير دهسه لاتي ظاهر
برده سر و كاتي ك كه ظاهر مرد ابن تيميه نه وجه وان بوو، خيزاني
ابن تيميه له ناوچه ي حهران ده ژيان. به زانا بوون له دينداري و
كارامه يي له بېرو باوهړ و فيقه ناوبانگ و لپرسراوي فيقه ي
ناوچه ي حهرانيان له دهستدا بوو. باپريشي هر له پيشه وايان و
گه وره كانې نه وكات ده ژميردرا. علامه شمس الدين فهبى ده نيت:

((شيخ الاسلام ابن تيميه پيمى ووت: كه شيخ ابن مالك فهرموى خوا فيقه و زانستى ئايىنى بۆ مجدالدين ابن تيميه (باپىرى ابن تيميه) به شيويههك نرم كردووه وهك چۆن ئاسنى بۆ پيغه مبهه داود (عليه الصلاة والسلام) نرم كردبوو)). ابن تيميه ده ئيت: باوه گه ورهم مجدالدين كه مى تووند و عه سه بى مه زاج بوو. جارئك كۆمه ئيك له زانايان له باره ي بابه تيك پرسىاريان ئى كرد باوه گه ورهم له وه لامدا ووتى: بۆ ئه م بابه ته شه ست پىگا هه يه، پاشان به پىز ده ستى كرد به خستنه پرويان تا ئه و كاته ئه وان ماندو بوون و وتيان به سه، و له هه مان كاتدا له هز و يىرى بى هاوتتا ئه و مات و بى دهنگ بوو بوون. سه ره نجام سالى ٦٥٢ ه ق مائناوايى له دنيا كرد.

له به ناوبانگترين كتيب به كانى ده توانين بلىن كتيبى (منتقى الاخبار) كه له م كتيب به دا فهرموده ي په يوه ست به بواره جياوازه كانى فيقه ي كۆ كردۆته وه، و موحه مه د بن على شه و كانى راڤه يه كى له سه ر ئه و به ناوى (نيل الاوطار) نووسيوه. نيل الاوطار كتيبى كى به نرخه كه له مه يدانى زانست و وانه وتنه وه دا جىگايه كى به رزى هه يه. له به ره ئه وه ي سيفه ت گه ليكى زۆرى له خۆ گرتووه له وانه كورت بېرى و زمانپاراو و پىز به ندى چاك له پىشكه ش كردنى ليكۆلينه وه كاندا و قوولئى و پانى و گه وره يى بىر و نه زه رى نووسه ر. باوكى ابن تيميه، شيخ شه هاب الدين

عبدالحميد بن تيميه ش كه سيكي زانا و گيپرره وي فهرموده (محدث) له زاناياني حنبلي بوو. ئو له ناوچه ي حه پانه وه پوشت بو ديمه شق و به وانه وتنه وه له زانكو ي نه مه وي كه له و كاته دا سه نته ري زانايان و وانه بيژاني گه وره بوو خهريك بوو، زانكو ي نه مه وي جيگايه كه نه بوو كه ههر زانايه كه و ماموستايه كه بتواني وانه بليته وه. وانه كاني شيخ شهاب الدين له م پوه وه نيسبه ت به وانه كاني نه واني تر جياوازي هه بوو، نه م به بي خو ئاماده كردن و بكاره ي ناني كتيب وانه ي ده وتنه وه و تهنه پشته به هزر و بيري خو ي به ستبوو. هه روه ها سه رو كي دار الحديث السكريه له قصا عين ي گرته نه ستو و ههر له و شوينه دانيسشت و سه ره نجام له سالي ٦٨٢ ه ق كوچي دوايي كرد.

ابن تيميه له خيزان و جهويكي وادا به هه ول و ماندو بووني زور دهستي به خويندن كرد، به م شيوه يه كه ميژوونوسان و زانايان و گه وره كاني سه رده مي خو ي له باره يه وه ده لين: نه م له گه ل نه وه شدا ته مه نيكي كه مي هه بوو وه كو منداله كاني تر كاته كاني به ياري كردن و رابواردنه وه به سه ر نه ده برد، به لكو زياتر كاته كاني به وانه خويندن و فيرخوازي ده برده سه ر. ئو به باشي كو مه لگه و شارستانيه ت و ئاداب و عاده تي خه لكي ده ناسي. له دانراوه كانيدا نه مه به پووني ده رده كه وي ت كه نه و له قوولي بير و هزر و هوشيك ي باشي له ژياني تاك و كو مه لگه دا هه بوو. هه رگيز

پښتگای گوشه‌گیری و ونېوونی له زانست دا هه‌لنه‌ده‌بژاد به‌لکو له‌ناو خه‌لکیدا ده‌ژیا. ئه‌و زانستی زه‌مانی خو‌ی یه‌ک له‌ دوای یه‌ک فی‌ر بوو تا ئه‌وه‌ی که له‌ زانستی صه‌رف و نه‌حو و به‌لاغه‌ت به‌ کارامه‌یی و شاره‌زاییه‌کی ته‌واو گه‌یشته. و له‌م پوه‌وه به‌ بیر و هن‌زیک‌ی فراوان و گرنگ‌ی‌یه‌که زو‌ری به‌ خو‌یندنی کتیبی ده‌دا. و له‌پال زانستی دینی به‌ فی‌ر بوونی کتیبی بیرکاری و وه‌رزشی خه‌ریک بوو. به‌ خو‌یندنی زانستی دینی و فیه‌قه و اصول و واجبات و فه‌رمووده و بی‌رو باوه‌ړ و کو‌مه‌لناسی و ته‌فسیر زو‌ر گرنگی ده‌دا، و فیه‌قی حنبلی ش له‌ باوبا‌پیرانییه‌وه به‌ میرات بو‌ی مابوویه‌وه. ابن عبدالهادی ده‌ریاره‌ی ئه‌و ده‌لّیت: ژماره‌ی ئه‌و مامو‌ستا و زانایانه‌ی که ابن تیمیه له‌ خزم‌تیا‌ندا بو‌وه و ده‌رسی خو‌یندووه ده‌گه‌یشته دوو سه‌د زانا.

ئو چه‌ندین جار مسند امام احمد و کتیبی شه‌شانه‌ی فه‌رمووده‌ی له‌ لای مامو‌ستایانی جیاواز خو‌یند. ابن تیمیه په‌یوه‌ندی زو‌ری به‌ ته‌فسیر هه‌بوو تا ئو شو‌ینه‌ی که ده‌لّین: زیاتر له‌ سه‌د کتیب له‌ سه‌ر ته‌فسیری قورئانی پی‌روزی خو‌یندووه‌ته‌وه. دانراوه‌کان و په‌رتووکه‌کانی ابن تیمیه که له‌ سنوری ۱۳۰۰ په‌رتووک تی‌په‌ریوه‌ن، به‌ هو‌ی قول‌بوونه‌وه‌ی زو‌ری له‌ بڼه‌مای ئایین و په‌یوه‌ندی بی‌کو‌تای به‌ ته‌فسیری ئایاتی قورئان و شی‌وازی زانستی له‌ خسته‌نه‌ پو‌وی باب‌ه‌ت و توانایی باشی له‌ زانستی

پېژمان و پهلوانپېژنی و وتاردان و نهدهب که ههيان بوو له غيره ی تهواو، جيگای تايبهتيان ههبوو. يهکي له قوتابيانی به ناوی سراج الدين له بارهيهوه دهلييت: ((کاتیک که سواری نهسپ دهبوو بهو پهري نازایی و ليها توويهوه پيزهکانی دوژمنی دهپري و پاوهستاو و تووند لهسهر نهسپ دادهنيشت و به هوئی هيرشه يهک له دواي يهکهکانی بو سهر دوژمن نهواني دهشکاند، له مهيدانی جيهاددا دهچويه ناو قولایی پيزهکانی دوژمن و له مردن نهدهترسا)). سهرهنجام نهه کيوه پر له زانست و کرداره له بيستی في قعهدهی سالی ۷۲۸ هـ ق و دواي ئارام گرتنيکی زور له پيگای بانگهواز و له پريخوادا لهوانه: چهدين جار زيندانی بوون _ وهفاتی کرد و مائئاوایی له دنيا به يهکجارهی کرد. نهو له گهوههکانی فيکر و بيري حنبلی بوو و خاوهنی مهدرهسهی تجديد و زيندوو کهرهوهی يهکتهپهرستی و نازادی له بير و باوهري ئيسلامی و درئی ئاداب و عادات و تهقالیدی نهفامی دهژميردرا _ نهه کتيبه له بهردهستی تودايه يهکي له دانراوهکانی نهوه که به خوينهرانی بهپيزی دهدریت، به هيوايی نهوهی که ببیته جيگای پزامهندی حق.

اسال الله والتوفيق في خدمة العلم و الإسلام

د. محمد زينهم عزب

القاهرة ١٤١٠ هـ ق _ ١٩٨٩ م

به شی یه که م:

دلّه نه خوشه کان

و

چاره سریان

دلّه نه خوښه کان و چاره سهریان

إن الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور
انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضل
فلا هادي له، واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له، واشهد ان
موحمة دأ عبده و رسوله، صلى الله عليه و على اله و اصحابه و
سلم تسليما.

خوا دهر باره ی دووړو د فهرمووټ: ﴿فی قلوبهم مرض فزادهم
الله مرضاً﴾ (البقره: ۱۰)

واته: (له دلّه کانیاندا نه خوښی _ حه سوودی و کینه له گه ل
باوه پدراندا _ هیه و خوا نه خوښه که یان زیاد ده کات).

﴿ليجعل ما يلقى الشيطان فتنة للذين فى قلوبهم مرض والقاسية
قلوبهم﴾ (الحج: ۵۳)

واته: (ئهم واسواسییه شهیتانیه _ و دروست کردنی کیښه له
پې بانگه وازی ناسمانی به هو ی درایه تکارانی بهرنامه ی ټیلاهییه وه
بهو شیوهیه که خوا دهیه ووټ تهوان به هو ی تاقیکردنه وه ی

كه ساذى تر دابنى كه له دلّه كانياندا نه خوښى دوو پړوى چه كهرى
كردووه و هه روه ها تا قى كړدنه وهى كه سانى بكات كه دلّه كانيان
پرهقه).

﴿لَنْ لَمْ يَنْتَ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجَفُونَ فِي الْمَدِينَةِ
لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا﴾ (الاحزاب: ٦٠) واته:
(نه گهر دوو پړوه كان و دل نه خوښه كان و كه سانيك كه له مه دينه
تووشى پهريشانى دهن، له ئيشى خوښان دهست هه لنگر نه وا
تو له بهرام بهر نه وانه وه هان دهدين و به سهريشياندا سهرت
ده خهين نه و كات جگه له پرېكى كه له ناو شارى مه دينه دا
ناميننه وه _ به لكو له بهرگى عيززه تى ئيسلام له وى دهرده كړين).

﴿وَلَا يَرْتَابُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَيَقُولُ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ (المدثر: ٣١)

واته: (نه هلى كتيب و باوه پداران _ له باره پاستيه تى نه م
كتيبه ئاسمانيه _ پرېگه گومان نادهن به خوښان و كه سانيك كه له
دلّياندا نه خوښى دوو پړوى ههيه و موشرىكان بلين: خوا له
هينانى نمونه يه كى وا چى ويستوه).

﴿قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهَدًى وَرَحْمَةٌ
لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (يونس: ٥٧)

واته: (نهى خه كينه: له لايه ن خواوه بو ئيوه پهنديك _ بو
رېنماى و ژيان _ و چاره سهرىك بو نه و شتانهى كه له

سینه کانتاندايه _ ههروهك كوفر، دوو پووی_کینه_سته م و
دوژمنی _ هاتوته خوارهوه و مایه ی هیدایهت و رحمه ته بو
باوه پداران).

﴿ونزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين إلا
خساراً﴾ (الإسراء: ٨٢)

واته: (ئیمه کۆمه له نایه تیك له قورئان ده نیرینه خوارهوه که
مایه ی چاکبوونهوه و شیفای _ دلّه کان بیته له نه خوۆشی _ و
رحمهت بیته بو باوه پداران، به لام زهره ر و زیان و ئازاری
سته مکاران زیاد دهکات). ﴿ویشف صدور قوم مؤمنین و یذهب غیظ
قلوبهم﴾ (التوبه: ١٥)

واته: (و به _ سه رکه وتن و ئازادی باوه پداران به سه ر موشریکان
سینه کانی ئه هلی ئیمان شیفا ده دهین و کینه له دلکانیان لا
دهدا).

نه خوۆشی لاشه

نه خوۆشی لاشه خالیکه له به رامبه ر خوۆشی و سه لامه تیدا،
ناساییه که نه خوۆشی توانایی سروشتی لاشه بی که لک بکات و له
ناوی ببات، وهکو: بیکه لک بوونی توانای دهرمان که به م شیوه یه به
تهواوی له ناو بچن وهکو _ کویر بوون و لال بوون _ یان به
تهواوی له ناو نه چن به لام به شیوه یه ک بن که سه ره و خوار له

شەتەکان بگەن و سەرە و خوار ھەستی پێ بکەن. بۆ نمونە شیرین بە تال و تال بە شیرین ھەستی پێ بکەن _ و یان ئەو شتانەی کە لە ژیاڵی دەرەویدا و جوویدیان نییە بە بیریاڵدا بێت کە و جوویدی ھەیە و لەم پوڤوہ ییر و ھزری مروویی تووشی بێ سەر و بەری بێت.

نمونە کاڤی تر لە بێ کەلک بوونی جوڵانی ئاسایی لاشە و لاواز بوونی دەزگای ھەرس و بیستن و بینین و ناپەسەندی لە خۆراکی باش و جینگە ی پێویستی لاشە و خۆشەویستی ئەو شتانەی کە دەبنە زیان بۆ لاشە دەتوانرێت بوتریت کە ئەم جوړە نەخۆشیانە دەبنە ھۆی ئازاریکی زۆر بۆ لاشە ی مروڤ. بەلام لەگەڵ بوونی ئەم جوړە نەخۆشیانە لاشە بە تەواوی نابوود نابێت بەلکو بە ھۆی تیکچوونی جوڵە ی ئیرادەوہ ئازارگەلیک بە ھۆی فەساد ی کەمی یان کیفی تووشی لاشە دەبێت، فەساد ی کەمی لەوانە ی بە ھۆی نەبوونی بێت کە بە ھۆی خواردنی خۆراک چارەسەر بکریت و یان بە ھۆی زۆر خواردنەوہ بێت کە بە پزیم و کەم خواردنەوہ چارەسەر بێت _ بەلام فەساد ی کیفی لەوانە ی بە ھۆی ھۆکاری دەرەکییەوہ بێت وەکو سەرما یان گەرما _ کە بە وەرگرتنی تەوازون لە نیوانیاندا دەتوانرێت ئەوانە چارەسەر بکرین. ھەرەھا ئەگەر دلی مروڤیش نەخۆش بێت جوړیک فەساد ی لە ھیزی فکر و ئیرادە ی تاکدا پەیدا دەبێت. و ئەو کات نزیککەرەوہ یە ک دیتە پێشەوہ بۆی کە راستی نابینی و ونی دەکات و یان بە سەرەو

خوار لى تىډهگات به شيويهك كه راستى و حق به پيس و خراب
 وهردهگرى و نارهواى خوش دهويت. ليړهدايه كه لاي شو راستى
 قالبى نارهوا و نارهوا قالبى راستى دروست دهكات و
 پيشبينييهكانى له بارهه هه موو پرووداوهكان هه له و پيچهوانه
 دهبيت. هه له بهر نه مهيه كه هه نديك له (مرض القلب) به دوودلى
 و گومان ته فسير دهكن. هه روهك ته فسيرى مجاهد^۱

و قتاده^۲ له ته فسيرى نه م نايه ته دا ده لين: ﴿فى قلوبهم مرض﴾
 واته: (له دلّه كانياندا نه خوښى ههيه).

له دلّه كانياندا شك و دوو دلى و گومان ههيه و هه نديك جار به
 شه هوه تى زينا ته فسيريان كړدوه. وهكو ته فسيرى نه م
 فهرموودهيهى خوا كه ده فهرمويت: ﴿فيطعم الذى فى قلبه مرض﴾
 (الاحزاب: ۲۲) كه واته ته ماعيان ههيه نه وهى كه له دلياندا نه خوښى
 ههيه. واته له دلياندا خوښه ويستى زينا ههيه و هه له م پوه وه
 الخرائص كتيبى (اعتلال القلوب) له بارهه نه خوښى شه هوه ته وه
 نووسى، به كورتى نه وهى كه نه خوښى به رده وام ده كه ویت بهر
 هه رده شهى له ناوچوونه وه. گهرما و سهرما كه م دهى خاته جيگا
 مروقى نه خوښ له سهلامه تى و توانايى كه مروقه كان له سهلامه تى

۱ - مرجعيد كورى جبر نه بولخه جاج مهككى مه خرومى ۳۰ جار قورناني له خرمهت عهبدولاي كورى عهباس
 هريندووه، سالى ۲۱ ه ق له دايكپوه و سالى ۱۰۰ ه ق له كاتى كړنوشدا مالتاواى كرد.

۲ - قتاده كورى دعامه سوسى نه بولختاب به سري، سالى ۶۰ ه ق له دايكپوه و سالى ۱۱۷ ه ق مالتاواى كرد.
 سراجيد و قتاده هه رده وه له خوښكارانې هه لكه وتورى عهبدولاي كورى عهباس.

و توانایی تەواویان ھەیە ئەم نییەتی. چاکی و سەلامەتیش
فاکتەری خۆی ھەیە کە بە ھۆی ئەوانەرە دەست دەکەوی یان
دژەکەیی لەناو دەچیت. ھۆکاری نەخۆشی جوړی نەخۆشیە کە بە
ھیزتر دەکات، بەلام بە چارەسەر کردن نەخۆشیە کە لەناو دەچیت.
کەواتە کاتی کە ھۆکاری نەخۆشی پەیدا بوو ئەوا مرۆڤ نەخۆش
دەکەوێت و نەخۆشیە کە گرانتر دەبێت و ھیزی لاشەیی شە
دەبێت و تا ئەو جیگایە کە مرۆڤ لەناو دەچیت، بەلام ئەگەر
چارەسەر بکریت وردە وردە نەخۆشیە کە لەناو دەچیت.

نەخۆشی دل

ئەم جوړە نەخۆشیە لە دل و دەروونی مرۆڤدا پەیدا دەبێت. وەک
تۆپەیی و کینە توژی بەرامبەر بە دوژمنێک کە زāl بوو بەسەرتدا و
ئەم بابەتە دەبێتە ھۆی ئیش و ئازاری دل. خەوای گەرە
دەفەرموێت: ﴿وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ وَيَذْهَبُ غِيظَ قُلُوبِهِمْ﴾
(التوبة: ١٥) واتە: (خەوای سەینەکانی _ دلی _ باوەرداران شەفا دەدات
و تۆپەیی و پق و کینە لە دلەکانیاندا لادەبات).

کەواتە شەفا ھاتنی باوەرداران بە لە ناو چوونی ئیش و ئازار لە
دلەکانیاندا بە دەست دێت وەک دەلێن: تۆپەیی و پق و کینە
فلان شەفای بۆ ھات و یان لە تۆلەیی بکوژ خەزانی کوژراو شەفایان
بۆ ھات و یان نمونەکانی وەکو ئەمانە، لێرەدا شەفا بە واتای شەفا

هاتنی دلّ و دېروونی دلّی مروّقه له غم و په ژاره و توپړه یی و پق و کینه و گړی دېروونیه کان.

هېروه ها دودلّی و نه زانی به نه خوښی دلّ دېر مېر درېت. پیغه مېهر (ﷺ) دوفه رمویّت: ((هلا سالوا اذ لم يعلموا؟ فان شفاء العی السوال)). واته: ((نه گهر نه یانده زانی بۆچی پرسیاریان نه ده کرد؟ چونکه شیفای نه زانی پرسیار کردنه)). که سیّک که سه باره ت به شتیّک گومان و دوو دلّی دوبات نه و دلّی هه ست به نازار و نه خوښی دهکات و به گه یشتن به زانین و دلّنیایی له باره ی نه و شته وه دهگاته نارامی و دلّی سوکنایی دیت _ هه ر له بهر نه مه یه که زانایه ک وه لامی پرسیاریک ده داته وه که راستی به شیوه ی پوون و ناشکرا ده خاته پوو و دوتریّت که: قد شفانی بالجواب_ واته بهم وه لامه شیفام بۆ هات. یه عنی منی خسته نارامی و ئاسایشیّکی پۆحی و په وانیه وه. که واته گومان و دوو دلّیه ک که له دلّدا دروست ده بن پیویستی یه وه یه که یه کسه ر به دوا ی وه لامدانه وه ی نه ودا خه ریک بین تا پۆح و دېروونمان تووشی ئیش و نازاری نه زانی نه بیّت.

نه خوښی

دېی بزانیّت که نه خوښی ماوه یه کی که می هه یه له گه لّ مردن. دلّ به هوی نه زانی دیاره وه به ته وای دهمریّت و به هوی هه ندیک له

نه زانیه کان نه خوش دهکەوئیت. که واته دل ژیان و مردنه _
 نه خوشی و شیفایه _ که گرنکتر له مردن و ژیان و نه خوشی
 شیفای لاشهیه. واته نه گهر دل ته ندروست بیّت هه موو لاشه
 ته ندروسته و نه گهر نه خوش بکهوئیت یان بمرئیت ئەوا لاشهش
 نه خوش دهکەوئیت. لهه بارهوه به فرمودهیه که له پیغه مبهه
 (ﷺ) پاوی بووه ئاماژه بکهین که فرموی: ((الا وان فی الجسد
 مضغه اذا صلحت صلح الجسد کله واذا فسدت فسد الجسد
 کله)).

واته: ((ئاگاداربین که له لاشه ی مروّفا پارچه گوشتیک هیه که
 نه گهر ساغ و ته ندروست بیّت ئەوا هه موو لاشه ته ندروست ده بیّت
 و نه گهر بی کهک و نه خوش بوو ئەوا هه موو لاشهش بی کهک
 ده بیّت)). متفق علیه

هه ره له بهر ئەمهیه هه کات ژیری و به ندایهتی و ئامۆژگاری و
 بانگهواز و دینداری چوونه ناو دلّه وه نه خوشیه که ی کهم ده بیته وه
 و به ره و چاکبوونه وه و سهلامهتی ده پوات. خوای گه وه
 ده فرموی: ﴿لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾
 (الحج: ۵۲) واته: (ئهم فیتنه شهیتانیانه بۆ ئەوهیه که خوا دهیهوئیت
 ئەوانه بخاته بهر تاقیکردنه وهی که سانیک که له دلّه کانیا ندا
 نه خوشی هیه). خوا شیوه کانی شهیتانی داناوه بۆ تاقیکردنه وه
 و هه لسه نگاندنی دلّه رهق و نه خوشه کان. چونکه ئەم جوړه دلانه

یه کسه ر شیوه کان و فیتنه کانی شه یسانی وهرده گرن و له م
تاقیکردنه وه و هه لسه نگانده دا ده کهن. خوای گه وره
ده فهرمویت: ﴿لَنْ لَمْ يَنْتَه الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ
الْمَرْجُفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ (الاحزاب: ٦٠)

واته: (ئه گهر دوو پوهه کان و دلّ نه خوشه کان و کهسانیک له
مه دینه دا تووشی سه رگهردانی ده بن که له ئیشی خویان ده ست
هه لنه گرن). خوای گه وره له م ئایه ته پیروزه دا باسی که سه دلّ
نه خوشه کان ده کات و ده فهرمویت: که ئه گهر نه چن به شوین
چاککردن و ئیسلاح کردنی دلّیاندا ئه و ئه وانه ده خینه ژیر
ده سه لات ی باوه پدارانه وه. ئه و نه خوشیه که له م ئایه ته دا ئامارهی
بو کراوه _ تیر کردنی شه هوات و زیناکاری و... هتد. خوا
ده فهرمویت: ﴿وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ (المدثر: ٢١) واته:
(به و که سانه ده وتریت که له دلّه کانیا نده نه خوشی دوو پوهی
هه یه).

له م ئایه تانه دا دلّی که سانی دلّ نه خوشه کان به دلّی موشریکان
و دوو پوهه کان شو به یئراوه و له م خاله دا باس کراوه که نه وان
خاوه نی دلّیکی پاک وه دلّی باوه پداران نین. به لکو له دلّه کانیا نده
نه خوشی گومانای و شه هواتی هه یه. خوا ده فهرمویت: ﴿فَيُطْمَعُ
الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ (الاحزاب: ٣٢) واته: (که دلّ نه خوشه کان چاوی
ته ماع ده برنه ئیوه). ئه م نه خوشیه نه خوشی شه هوات و ئاره زویه

__ ئەگەر به دڵیکى پاك و بىگەرد ئافرهتێك خۆى پيشان بدات ئەوا هېچ گوێى پى نادات __ به لام دڵیک كه نه خوشى شه هوهتى هه بێت به هۆى لاوازی و سستیكه كه ههیهتى ناتوانییت له بهرامبەر شتیكى ئاوادا خۆى بگرت و بهرهو ئەو ئافرهته مه یلى دهجولیت و به پى جۆر و تووندى نه خوشیهكه كه وجودى ههیه له گهڵ ئەو ئافرهتهدا و په یوهندى دهگرت و نزیك ده بێتهوه. واته هه رچهنده نه خوشى دل زیاتر بێت میزانى پوودانى ئەو له تاوانى زینا زیاتر ده بێت. ئەگەر ئافرهتێك به ئاواز و قسهى ناسك و هیواشى له گهڵ ئەو كهسهدا گفتوگۆ بكات له سهردل و دهروونى ئەو خالیك و جیگایهك دروست دهكات.

قورئان شیفاى دلانه

قورئان بۆ هه موو نه خوشیهكان و ئەو شتانهى كه له ناخى مرؤفدايه له شیوه و تاپۆكان و شههوات شیفايه. له قورئاندا دلیل و به یانیك ههیه كه پهوا و نا پهوا له یه كتر جیا دهكاتوه. نه خوشى و شیوه و تاپۆكانى فاسد كه له زانست و بیر و هزردا تیكچوون دروست دهكەن له ناو دهبات __ به شیویهكه كه مرؤف شتهكان بهو شیویهیهى حهقیقهتى بوونیان له سهریان دهسهلمیانیته ده بینیت و فههمى راستى و واقیعى له چیهوى پهراویزهكانى دهروبهرى خۆى ده بێت. له قورئاندا جوهره ها حیکمهت و

ناموژگاري باش له بواړي هانندان و خو ټاماده كړدن و داستانگه ليكي بهرچاو له پهنډ و عيبرت كه ببيتته مايه ي ئيسلاخ و پاست بوونه وه ي دلن بوونيان هيه. له نه جامدا دل به هو ي نه وانه وه بهرو نهو شتانه ي كه بو ي سوود به خشن نزيك ده بيتته وه و لهو شتانه ي كه زيانيان هيه دور ده كه ویتته وه و هروها لايه نگرى حق و پاستى و پينمايى و ناموژگاري ده بيت.

قورئان له ناو بهرى نه خوشيه كه كه ببيتته هو ي پريارگه ليكي فاسد و نييه تيكي خراب و به تووندى له گهل نه خوشيه دا دژايه تي دهكات تا نهو كاته ي دل چاك دهكات و نييه ت و ئيراده ي دلش چاك ده بيت. و دل دووباره بگه پرينيته وه سر نهو فيتره ته ي كه له سهرى دروست كراوه، واته فيتره تيك كه پرو بكا ته پهرستن و به نډايه تي. هر بهو شيويه كه لاشه دواي چاره سر كړدن ده كه پيتته وه سر حاله تي ئاسايى و سه لامه تي خو ي و هر بهو شيويه كه لاشه لهو خوړاكانه ي كه ده بنه هو ي گه شه سوود وهرده گري _ دلش له ئيمان و قورئان كه ده بنه هو ي پاكي و گه شه ي به هيژ ده بيت _ خواي گه وړه له م باره يه وه ده فهرمويت: ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشَفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي أَذَانِهِمْ وَقِرْهُ هُوَ عَلَيْهِمْ عَذَابٌ﴾ واته: (بلى قورئان بو باوه پداران مايه ي پينمايى و چاك بوونه وه _ نه وان له ريگاي گومرايى و سره لى شينو اوى دور ده خاته وه _ و لهو نه خوشيانه تووشى گومان و دوو دلى

◆ دلە نه خوشه كان ◆

دهبن نه جات دهدات و دهبيته هوۋى كه پرى گويكان و كويړى چاوانى
بيباوه پان).

زهكات

زهكات له پووی زمانهوانیهوه به مانای گهشه و گهوره بوون دیت، ههروهها به مانای زۆر بوون له چاکه و پاستی و پاکی دیت. له زمانی عه ره بیدا دهلێن: (زکا الشیء) واته ئه و شتهی زۆر بوو و گهشه و گهوره بوو و یان ئه و شتهی پاک بووهوه. ههروا که لاشهی مرقه پیویستی به خۆراك له خواردنی پاک ههیه و به هۆی ئهوانهوه گهشه دهکات" دلێش پیویستی به پهروه ده و فیڕکردنی پاست و دروسته تا گهشه بکات و چاکه و پاکی زۆر بیټ و به شیوهی تهواوهتی پاک و بیگهر دبیټ. هه ر به و شیوهیه که دبی ئاگاداری لاشهی خۆمان بین که له زهره ر و زیان و ئه و شتانهی که دهبنه کۆسپی گهشه ی ئه و بهرگری بکهین، له باره ی دلێشه وه ئاگادار بین که ئه و به خۆراکی چاک و ته ندروست تیڕ بکهین که قورئان و سونهت دهتوانن خۆراکیکی چاک بن بو دل و پیڤگیری له و شتانه بکه ن که دهبنه هۆی نه خوڤشی و بی توانایی دل و به رهستیك دهبن بو گهشه ی دل. وهك چۆن له گهشه و زیاده بوونی كشتوكال و ناره لدا ئه م یاسایه حاکمه _ واته ده بیټ خزمه تی باش له ئاو و په یین (کووت) بکریټ تا كشتوكال گهشه و گهوره بیټ و زیاد بکات. ئه گه ر ئه م بابته له بهر چاو نه گرین ئه و پوهك و ناره ل و كشتوكالمان تووڤشی ووشکبوون و له ناوچوون دهبن.

خَيْر و خَيْرَات (صدقه)

بهو شيويه كه ئاو ئاگر ده خنكىنى و ده كوژينىته وه خيريش تاوان و گوناھى مروّ له ناو دهبات و دلّ به هوّ خير كردنه وه پاك و بى گهرد دهبىت. ههروهها خوا ده فرمويّت: ﴿خذ من اموالهم صدقة تطهرهم وتزكيهم بها﴾ (التوبه: ۱۰۳) واته: (ئهى پيغه مبهه ر) له مولك و سامانى ئهوان زهكات و ههريگره و ئهوان به هوّ ئه وه وه پاك و سه لامهت بكه). ههروهها تهر كردن و وازهينان له تاوان و خراپه كارى دهبىته هوّ پاكبوونه وهى دلّ. تاوان و خراپه بوّ دلّ وه كو چلكى لاشهيه بو مروّ و گياى بژارن بو كشتوكالّ. نه جاتدانى لاشه له ئه خلاقى فاسد وه كو دهرهينانى خويناى زياده و پيسه بو لاشه. ههروا كه لاشهى مروّ به له دهستدانى خويناى زياده و تيكه ل شادمان و حالى باش دهبىت و به ئارامى و توانايى ئاسايى بوّ ده گه پيخته وه و گه شه و گه وره دهبىت. دلّيش بهو شيويه ههركات له تاوان و ئه خلاقى فاسد دهست ههنگرى و تهوبه دهكات و كار و كرده وهى چاك و باش له كرده وهى پيس و خراپ جيا دهكات وه، ورده ورده به نيهتى پاك و ئيرادهى تهواو دهكات و دهبىته هوّ به هيژتر بوون و به توانا تر له ئه نجامدانى كرده وهى چاكه و به ئارامى و ئاسايشى تهواو دهكات. خواى گه وره ده فرمويّت: ﴿ولو لا فضل الله عليكم ورحمة ما زكا منكم من احدا ابدا﴾ (النور: ۲۱) واته: (ئه گه ر گه وره يى و رحمه تى ئيلاھيى

نه بوايه بؤ حالى ئيوه نهوا ههركيز كهسيك له ئيوه _ له گوناوه و تاوان _ پاك نه دبوووه).

﴿وان قيل لكم ارجعوا فارجعوا هو اذكى لكم﴾ (النور: ٢٨) واته: (ههگهه پييتان وترا بگه پيئنهوه _ ريگهه چوونه ژوووه به مال نه درا _ كهواته بگه پيئنهوه چونكه نهه گه پانه وهيه بؤ ئيوه چاكترو پاكتره).

﴿قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم و يحفظوا فروجهم ذلك اذكى لهم ان الله خير بما يصنعون﴾ (النور: ٣٠) واته: (ئههه پيغه مبهه ﷺ بلى: به پياوانى باوه ردار چاوانى خويان بپاريژن و عه وهه تى خويان _ بپوژن و دوور بكه ونه وه له هاوسه رگيرى ناشه رعى _ نه مه بويان جواتر و به پيژتره بى گومان خوا به ئاگاتره له و شتهه كه نه بنجامى دهه دن و سزا و پاداشتهه كرده وه كانيان ده دات). ﴿قد افلح من تزكى* وذكر اسم ربه فصلى﴾ (الاعلى: ١٥) واته: (به راستى كهسيك كه خوئى به پاكي رابگري و ناوى پهروه ردارى خوئى بيئى و نويز بكات و مل كه چ بيئت له به رامبهه فه رمانه كانى خواى كه وروه وه نهوا سه ركه وتو و رزگار ده بيئت). ﴿قد افلح من زكاها* وقد غاب من دساها﴾ (الشمس: ١٠) واته: (به راستى كهسيك پزگار و سه ره رز ده بيئت _ كه نه فسى خوئى به پاك و خاويئى رابگري _ و كهسيك نا ئوميد و سه ركه ردان ده بيئت كه _ نه فسى خوئى له ناو شيرك و تاوان _ هه شار بدات و دابپو شيت).

﴿وما يدريك لعله يزكى﴾ (عبس: ۲) واته: (ئەهى پىغەمبەر ﷺ)!
 تۆ چى دەزانى _ لهوانهيه ئهوَ _ له پهروهرده كردن و فيركردنى
 سوود وهرىگرى و خوى پاك بکاتهوه).
 ﴿قل هل لك أن تزكى * وأهديك إلى ربك فتغشى﴾ (النازعات: ۱۹)
 واته: (بلى ئايا مهيلت ههيه لهوهى كه تيايداي سهربهست و پاك
 ببهوه و تۆ بهرو پهروهردگارت پىنمايى بکهه تا تۆ لى پۆشنبير
 و بىگهرد بىت).

تهزکيه له بنه پرتدا به مانای گهشه و گهوره بوون و وهرگرتنى
 بهرهکته و زۆر بوونى خيّر و خيّراته. بهلام بۆ لهناو چوونى شهپر
 و خراپهش بکار دىت. كهواته ههردوو جوړ له ماناکان له خو
 دهگرىت. خواى گهوره دههروموىت: ﴿وويل للمشرکين * الذين لا
 يؤتون الزکاة﴾ (الفصلت: ۷) واته: (وهيل بۆ بيباوهپان _ كهسانىک
 كه خويان به پاککردنهوه خويان خهريک ناکهن). ليرهده مهبهست
 له زهکات ههرو ئهوَ تهوحیدهیه له يهکتا پهستى و باوهپ بوون به
 خواى تاك و تهنهايه، كه به هوى ئهوهوه دلّ پاك دهبيتتهوه. لهبهه
 ئهوه ئهه يهکتا پهستيه گههنتى لهگهلايه ئهويش له ئهستۆ
 گرتنى نهفى ههرو جوړه خوايهكى درويينه كه له غهبرى خواى تاك و
 تهنها بىت. ههرو لهه حالهدها پهستنى خواى تاك له دلّدا جيگير
 دهکات. ئهه ههرو ئهوَ راستيهى (لا اله الا الله)يه كه به هوى ئهوهوه
 دلّهکان به پاکى و نيهتى ئىخلاص دهگهن.

تهزکيه

تهزکيه به مانای پاککردنوه ديټ، له وانه يه له ناستی پروکesh و دهره وه يان له ذات و جه وه ريډا شتيك بووه و په يوه ندي به بيو باوهړ و ههستی ناووه بيټ. وهك چوڼ عه رب دهليڼ: (عدلته) واته له ناو شهودا دادپه روهري هه يه يان دادپه روهريم له بيو باوهړي خه لکيدا چه سپاندووه. خوا دهرمويت: ﴿فلا تزكوا أنفسكم﴾ (النجم: ۳۲) واته: (له پاك بوونی خوټان قسان مه كهن و مه غرور مه بن). دهبی بزانيټ كه شه بابته بهم وته يه ي خواي گه وره كه دهرمويت: ﴿قد افلح من زكاه﴾ واته: (به راستی كه سيك بزگار و سهر بلند ده بيټ كه نه فسي خوټي _ به شه نجامدانی تا عت و به نديا ته ي و تهرك كردنی تاوان و خراپه _ پاكيزه بكات و دووري بكات). هيچ جوړه دژايه تيهك نيه و ههر له بهر شه ميه خوا دهرمويت: ﴿هو اعلم بمن اتقى﴾ (النجم: ۳۲) واته: (شه له كه سيك كه له خوا دهرسي به ناگاتره). هه روه ها خواي گه وره دهرمويت: ﴿انا اعلم بما اخفيتم وما اعلنتهم﴾ (المتحنه: ۱) واته:

(من زانا ترم له خوتان لهو شتهى كه دهى شار نه وه و يان ناشكرای دهكهن).

لهم ئايه ته پيرۆزانهى سه ره وه بهم جوړه ده رده كه ويټ كه خوا له وهى مروڤ له سه ر غروړى _ خوځى به پاك و به ته قوا بزانيټ نه هى كړدوه _ به لام له وهى كه مروڤ به دواى پاك كړدن و دروست كړدن ته قوا له خویدا بيټ نه هى نه كړدوه. هه روك ده فهرمويت: ﴿الْم تَر إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بِاللَّهِ يَزْكِي مَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ٤٩) واته: (به لاف و گه زاف خوځيان به مورتقى له قه لهم ددهن _ به لكو ئه وه ته نها خوايه كه سانيك كه خوځى دهيه ويټ پاك دهكات هوه).

يه عنى خوا هه ر كه سى مه به ست بيټ پاكي دهكات هوه و له پاكبوونيشى خه به ر ده دات. چوڼ كه سيك له به ردهم دادوه ردا بيټ و به رپرسى جيگير كړدن دادي په روه ريه له سه ر شاهيد و وجودى دادپه روه رى له سه ر شاهيد جيگير دهكات، پاشان به راستگو بوونى شاهيد راى خوځى ده رده برېټ. كه واته له نه جامدا يه كى له وسوه سه كانى شهيتان ئه وه يه كه ئينسان خوځى به پاك و مورتقى بزانيټ. ليږده دهبى ئاماژه بهم بابه ته بكرىټ كه له باره ي ته زكيه و په روه رده ي نه فس كتيبىكى زوړ نوسراوه به لام به داخه وه له زوړبه ي ئه م كتيبانه دا پشت به فهرمووده ي لاواز (ضعيف) ته نانه ت هه ندى جار به ناو به ستراوه. ئيمه به دواى ناساندنى ئه م كتيبانه دا نين به هوځى ئه وه كه ئه وه نده زوړن كه قابيلى ژماردن

نين. به لام تهنها بهم مهسهله ئاماژه دهكەين كه مړوڤ دهبي له هر
زه مينه يهك كه په يوه ندى به باز نهى ئيسلامه وه بيت مل كه چ بيت
وهك په پرهوى كردن له زانايان له بير نهكات و له بازارى پر له
فيتينهى شه مړو به دواى سهروك و زمان لوسه كان نه كه وييت و
مه لنه خه لتيت. بو ليكو لينه وه و باسى ته زكيه بگه ريته وه بو نه و
كتيبانهى كه سه رچا وهن و جيگاي متمانن و له واندا ئاماژه به
فهرمودهى صحيح و حسن دراوه.

دادپه‌روهی

دادپه‌روهی هر ښو عدالته میان‌پوهیږي. دادپه‌روهی له کرداری چاکبونی دلّه، هرهوک چوڼ ستم فاسد کردنی دلّه و له ته‌واوی ښو تاوانانې که مروږه ښه‌نجامی دودات به‌رامبه‌ر به نه‌فسی ستم ده‌کات. ستم له خالی‌کدا له به‌رابه‌ری دادپه‌روه‌یدایه. که‌واته تا‌ک تا‌کاتې دادپه‌روه‌ر نه‌بیټ ناتوانې ستم له‌سهر نه‌فسی لایبات. چونکه چاکبونی له‌سهر دادپه‌روه‌ری قایمه و فه‌سادې له‌سهر ستم و بی‌دادپه‌روه‌ری، که‌واته هر کاتیک که مروږه سه‌بارت به نه‌فسی ستم بکات ده‌بیټه ستم‌کار و نه‌فسی ده‌بیټه ستم لیک‌راو. و هر کات به‌رامبه‌ر به خوی به دادپه‌روه‌ری رفتار بکات ښه‌وا دادپه‌روه‌ره و نه‌فسی له ژیر دادپه‌روه‌یدایه و ښه په‌یوه‌ندی مروږه له‌گه‌ل نه‌فسی خویدا به‌رامبه‌ر به خه‌لکان‌تری‌ش دروست ده‌بیټ. کرداری چاکه له دادپه‌روه‌ری خو‌یی (ذاتی) سه‌رچاوه ده‌گریټ و هه‌موو به‌روبوومی کرده‌وی مروږه چ خیر و چ شه‌ر بو خوی ده‌گه‌ریټه‌وه. خوی گه‌وره ده‌فرمویټ: ﴿لها ما کسبت وعليها ما کتسبت﴾ (البقره: ۲۸۶) واته: (مروږه هر کاریکی چاکه

نہ انجام بدات ئهوا بۆ خوئی ئه انجامی داوه، و هه ر کاریکی خراپه بکات ئهوا به زیانی خوئی کردوویهتی).

له م باره یه وه بۆ زیاتر باسکردنی بابتهی باسکراو ده توانری به م نایه ته پیروژه ئامازه بکړیت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا مِّنْ لِّلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هَآ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ﴾ (المائدة: ٨) واته: (ئهی کهسانیک که ئیمانتان هیناوه بۆ جی به جی کردنی واجباتی خوا ئاگادارین و له بهرامبه ر دادپهروه ریدا شاهیدی بدهن و درایه تیتان له گه ل قه ومیکدا نه بیته هوی ئه وهی له گه ل ئه وانداد دگه ری و دادپهروه ری نه که ن، دادپهروه ری ئه انجام بدهن که زیاتر به پارێزکار نزیکتره).

کردار

کردار پيش نهوې که کاریگهري دهرهوهی هبیّت له ناو دل و
درووندا کاریگهري دهبیّت. چاکبوونی کردار په چاو کردنی
دادپهروهريه له ناستی دلدا، و فاسد بوونی کردار ستمه له
ناستی دلدا. خوا دهفرمویّت: ﴿مَنْ صَالِحاً لِنَفْسِهِ وَمِنْ أَسَاءَ فَعَلِیْهَا﴾
(الفصلت: ۴۶) واته: (هر کهس کردهوهی چاک بکات نهوا به
سوودی خوږهتی و هز کهس کرداری خراپه نهنجام بدات نهوا به
زیانی خوږی کردوویهتی). و له بهرامبر نهوهدا دهفرمویّت: ﴿إِنْ
أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا﴾ (الإسراء: ۷) واته: (نهگه چاکه
بکن نهوا چاکهتان له گهل خوتان کردووه و نهگه خراپه بکن
نهوا خراپهتان له گهل خوتاندا نهجماداو).

کومه لیک له پيشینه چاکهکان (صلف صالح) وتوویانه: له
نهجمای چاکهکاریدا نووریك له دلدا و هیزیک له لاشه دا و
پووناکیه که له دم و چاودا و گهوهریی و بهریزی له پوژگارداد و
خوښهویستی خوا له دلدا پهیدا دهبیّت. خوا دهفرمویّت: ﴿كُلِّ
أَمْرٍ بِمَا كَسَبْتَ رَهِيْنٌ﴾ (الطور: ۲۱) واته: (هر کهسیك له گروپی نهو

کرداران په که نه نجامی داوڼ). ﴿کُلْ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةً﴾ (المائدة: ۲۸) واته: (هر نه فسېک له گروپي ئه و کرداران په که نه مجامی داوڼ). ﴿وَذَكَرْ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدَلَ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا﴾ (الأنعام: ۷۰) واته: (و به و ان په ند و عیبرت بده هر که سی له گروپي کرده و په که که نه نجامی داو و به پرسی ئه و شتانه په که به دهستی هیناو و جگه له خوا بو ئه و ان هیچ یار و هاو دم و میانجی و واسیته په که نه و نه گهر که سیکی و هر جوړه به خشینیک بدات و له تاوان بگه ریته و ئه و لیس و وړناگیریت و قه بول نا کریت، له بهر نه و ی ئه و ان له گروپي ئه و کرده و ان نه که نه نجامیان داوڼ).

هر و ه کو چوڼ جهستی مړوځ نه گهر له نه خوښی نه جاتی بیت و بگاته ته ندروستی ئه و ده و تریت که مزاج و سروشتی هاتوته و ه سر خوښی، له بهر نه و ه ی که نه خوښی له ناوچوونی مزاج و سروشتی مړوځه که به وجودی ئه و جهستی مړوځ هیچ کات به ساغ و سه لامه تی هه میشه یی ناگات _ چونکه له دنیا دا هه موو شتیځ پرته یی _ دلش هروایه. ساغ و سه لامه تی دل له دادپه روهریدا خه و تووه و نه خوښی و دهردی دل له پی چه و ت و ستم و له ناوچووندا یه، ده بی که دادپه روهری پاک و تنه ا له پوی زانستی و پراکتیکه و ه له هیچ شتیځ له دنیا ی مادیدا نه.

به لّام به پيژيه ك دهنوانريّت دادپهروهرى تهواو پهچاو بكريت و له ههمان كاتيشدا دهنوانريّت به پيژيهكي كه م دل بگاته ساغ و سه لاهه يتيهكي تهواو و تهنروسه. ههر له بهر نه مه يه كه دهوتريت: نه مه باشتره واته سه بارهت بهو شتانه ي كه له دور و پشتيدا هه باشتره و يان دهوتريت كه ريگاي سه له ف (پيشين) چاكترين و باشترين ريگايه. خوا دهه رمويّت: ﴿ولن تستطيعوا ان تعدلوا بين النساء ولو حرصتم﴾ (النساء: ۱۲۹) واته: (ئيوه ناتوانن _ له پووي نه وينى دلّه وه _ له نيوان ژناندا دادپهروهرى و دادگهرى به تهواوى دروست بكن ههرچه ندهش هه موو هه ولّ و ماندو بوونى خوټان بخه نه گپ). ﴿واوفوا الكيل والميزان بالقسط لا نكلف نفساً إلا وسعها﴾ (الانعام: ۱۵۲) واته: (و پيوانه و تهرانوو به تهواوى و كامل و دادگهرانه پهچاو بكن و ئيمه هيچ به نه نجامداني شتيك به فرمانبه ر داناين جگه به قهه تاقت و توانايى خوئ نه بيت). خواى گه وره پيغه مبه راني ناردووه و كتيبه ناسمانيه كاني دابه زانده بو نه وهى كه خه لكى دادپهروهرى و دادگهر و به ويژدان بن و پفتار و كردارى پي بكن، ده بي بزانيّت كه گه وره ترين داد و دادپهروهرى به ندياهه تي خواى پهروهر دگاره و هاوول پهيدا نه كړدنيه تي بوئ، كه به ندياهه تي راست و گه يشتن به كه مالى مه عنه وي ههر نه مه يه. كه واته به ندياهه تي كړدنى خوا پهچاو كړدنى دادپهروهرى له مافى خه لكى و پاشان پهچاو كړدنى دادپهروهريه

له سه ره نه فس، كه له سه ري ته ئكيد كراوه ته وه. له نيوان هه موو شه م
بوارانه دا چاكبووني دل به ده ست دي ت. كه واته چاكبووني دل
پيوستى به گو په پانيكي گه وره يه له رفتار و كردار بو زورانبازي
له گه ل گونا هاندا، هه روه ها لي ره شدا نابي ت داد په روه ري و
ميانه روه ي له يير بكر ي ت.

سته م

سته م سىّ جوړه كه هه ر سىّ جوړه كه ي له جوړه كانى نه خوښى
دل ده ژمير دريږت، و له بهرام بهر نه وانه وه دادپه روهرى هه يه كه
سه لامه تى و تهن دروستى دلى له خو گرتووه. ئيمام نه حمده بن
حه نبل (پحمه تى خواى له سر بيټ) به هه نديك له خه لكى دهوت:
(نه گهر دلّت به پاكي و سه لامه تى بپاريزى نه و له هه يچ كه س
ناترسى)). مه به سى ئوه بووه كه خوډى مروځ له دروستكهرى به
هوى كومه ليك نه خوشيه وه وه شيرك و بت په رستى و تاوانه وه، و
هه ركات له دلى مروځدا باوه و جووډى هه بيټ نه و له كه س
ناترسيت. خالى گرنكى نه م باسه له م نايه ته پيروزه دايه كه خواى
گه وړه ده فهرمويت: ﴿الذين قال لهم الناس ان الناس جمعوا لكم
فاخشوهم فزادهم ايمانا وقالوا حسبنا الله ونعم الوكيل﴾ (ال عمران:
۱۷۲) واته: (نه و كه سانه ي كه خه لكى پييان وتن: خه لكى بو
شه پكردن له گهل ئيوه دا ده ستيان ناو ته ناو ده سى يه كتر و دژ به
ئيوه له ده وري يه ك كو بوونه ته وه، كه واته له مانه بترسه. نه م
هه پشانه باوه پى زياتر به هيژ كردن و وتيان: خوا بو ئيمه به سه و
باشترين پاريزهر و كار به جى يه).

چاګبونی دل

چاګبونی دل به مانای ژيان و درهوشانه‌وهی دلّه. خوای گه‌وره له‌م باره‌یه‌وه ده‌فرمویت: ﴿أَوَمَنْ كَانَ مِيتًا فَاحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا﴾ (الأنعام: ۱۲۲) واته: (ثایا که‌سیک که به هوّی _ کوفر و گومپرایه‌وه هه‌روهک _ مردوویهک بووه و ئیمه نه‌ومان _ به به‌خشینی باوه‌ر له په‌رجووی قورئان _ زیندوو کردوته‌وه و نووری باوه‌ر له پړیگا که‌یدا داباوه که له په‌رجووی نه‌ودا له نیوان خه‌لکیدا پړی بپړیت _ وه‌کو که‌سیکه که له تاریکی _ سته‌م و کوفر و په‌شیمان بوونه‌وه _ ون بووه و له‌و تاریکیانه‌دا ناتوانیت بیته‌ده‌روه). به هوّی گرنکی سه‌لامه‌تی و تهن‌روستی دلّه که خوای گه‌وره چه‌ند جار له قورئاندا ژيان و درهوشانه‌وهی دل و هه‌روه‌ها له باره‌ی مردن و سته‌می دل باسی ده‌کات و ده‌فرمویت: ﴿لِيَنْذَرِ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَخُقُّ الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ (يسن: ۷۰) واته: (تا به که‌سانیک که دلّیان به‌خه‌به‌ر و زیندوون خوږ بدات و له‌سه‌ر بی‌باوه‌ران _ و پیو‌یسته‌یه‌کان کو‌تاییان پړی بیت _ نه‌و کاته فرمانی سزا _ دلّیا و راستی ده‌بیت).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ (الأنفال: ۲۴)

واته (ئهی ئیمانداران فرمانی ئیلاهی قبول بکه و دهستوری پیغمبري ئه و (ﷺ) وهریگرن کاتیک که ئیوه بو شتیک دهعوهت دهکات که به ئیوه ژيانی _ مادی و معنوی و دنیایی و ئاخیرهت _ دههخشیت و بزائن که خوا نیوان مرؤف و دل جیا دهکاتهوه و بزائن که ههموان له بهردهم خوای توانا ، کو دهکړینهوه).

﴿يَخْرُجُ الْحَيُّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ (الروم: ١٩) واته: (ههروهها خوا زیندوو له مردوو و مردوو له زیندوو دروست دهکات). مهبهست ئههمیه که خوا باوهپدار له بیباوهپ و بیباوهپ له باوهپدار دروست دهکات. له فهرمودیهکی صحیحدا هاتوه که دهفهرمویت: ((مثل البيت الذي يذكر الله فيه و البيت الذي لا يذكر الله فيه كمثل الحي والميت)) واته: ((وهكو خانویهك که له ناویدا زیکر و بیری خوای گهوره بکړیت و خانویهك که له ناویدا زیکرو بیری خوا نهکړیت وهکو زیندوو و مردوو)). و له فهرمودیهکی صحیحدا تردهاتوه که: ((اجعلوا من صلاتكم فی بیوتیکم و لا تنحزوها قبورا)) واته: ((ههندیك له نوپژدهکانتان _ مهبهست له نوپژدی سونهته _ له ماله کانتان بخوینن و خانوه کانتان مهکه نه قبرستان)). خوا دهفهرمویت: ﴿والذين كذبوا بآياتنا صمّ وبکم فی العظامات﴾ (الانعام: ٣٩) واته: (ئهوانهی که ئایهتی _ دنیا و قورئانی _ ئیمه به درو دهزائن ئهوا ئهوانه کهپ و لائن و له تاریکیدا ژیان دهه نه سه).

ههروهه خواله جیگایهکی ترده له قورئاندا نیشانهی نوور و ستهمی باس کردووه و دهفرمویت: ﴿اللّٰهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نَوْرِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي الزَّجَاةِ كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُورِي يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ﴾ (النور: ۳۵) واته: (ههه خودایه نوور و پوناکی ئاسمانهكان و زهوی، دروستکراوهكان هه موو به نووری ئه و پئی ده ره که نه، نوور و پوناکی ئه و خودایه وهک تاقیکه که چرایهکی گه وهی پرشنگذاری پر نووری تیدا هه لکرا بیت چراکهش له ناو چوارچیوهیهکی پاکی دروشاوهی شوشهیه کدا بیت شوشه کهش وهک ئه ستیرهیهکی پرشنگذار و گهش بیت _ چراکه له دار (زیتونیکی) به فر و به به ره کهت پۆن و سوته مهنیه کهی وه ریگری _ داره کهش نه هه میسه له بهر خو ره نه هه میسهش له نزار و سیبه ردایه پۆنه کهشی ئه وهنده پاکژ بیت نزیک بیت هه له خویه وه گپ بگریت بی ئه وهی ئاگریشی بهر که وهی، پوناکی له سهه پوناکی _ تاقه که _ شوشه که _ زیته پاکه که _ ئه مانه هه مووی زیده پوناکی بریقهی چراکه بیگومان خودا ویستی له هه که سیك ببیت ئه و پۆنمونی ئه کات بو نوور و پوناکی خوی و خودا هه میسه نمونه دینیته وه بو ئه وهی باشت و چاکتر تیبگن و خودا به هه موو شتیك زاناو ئاگاداره). ئه مه هه ئه و نمونهی نووری نیمانه له دئی ئیماندارانی راستیداو پاشان دهفرمویت ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بَقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّالِمَاتُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ

يجده شيئا ووجد الله عند فوقاه حسابه والله سريع الحساب * او
 كالظلمات في بحر لجى يخشاه موج من فوقه موج من فوقه مصحاب
 الظلمات بعضها فوق بعض اذا اخرج يده لم يكد يراها ولم يجعل الله له
 نورا فما له من نور ﴿ (النور: ٤٠) واتّه (کرداری کافران وهکو
 سهرابیکه که له بیابانی بیّ ناو و گژوگیا که سیکي تینوو به ناوی
 دابنیت به لّام کاتیک به دواى نهودا ده پوات هیچ شتیک پهیدا ناکات
 مه گهر خوا _ بيمړنۍ و _ به هاواری بگات و سزای ئیش و کاری
 به تهواوی بدات. خوا به حیساب گه شستن خیرایه یان کرداری
 نهوان وهکو تاریکیه که له ده ریایه کی قولدا پووبه پوو بیت که
 شه پوله گه وره کان نهویان گرتبیت له سهر پووی نهوانه وه
 شه پوئیکي گه وره تره بیت و له سهر شه پوله کانه وه هه وریکي تیر
 پهنگ بیت تاریکیه کان یه که له سهر یه که دانراون _ بهو شیوه یه
 ترس و خوفیک دروست بوو بیت که موسا فیری ده ریا _ هه رکات
 دهستی خوئی ده ربینیت _ و چاوان بگپریت به هوئی تاریکی و
 ترسه کانی ده ره وهی دلّ جیگای جوولای دهر وون _ قابیلی نیه که
 نه وه ببینیت و که سینک که خوا نووری به مهری نه کردبیت نهوا نهو
 نووریکي نیه تا به هوپوه به ره و پښگای راست و هیدایهت پرینمایي
 بکات). نایه تی یه که م وهکو بیروباوه پښکی بیّ که لک (فاسد) و
 کرداریکی ناره وایه که سهر به م بیروباوه پښکی بیّ که لکه بیت. که
 خاوه نی نهو کرداره بیّ که لکه وا بیر ده کاته وه که به نه نجامدانی
 نه م کرداره سوودیکی پیّ ده گات. به لّام کاتیک به سزای

كرده وه كانى ده گات هيچ شتيك پهيدا ناكات كه قابيلى سوود بىت.
 و خوا به شيوهى تهواو به حيسابى كرده وه كانى ده گات. ئايه تى
 دووم وه كو كه سيكه كه خاوه نى نه زانيه كى په ها بووه و بىباوه ر و
 نه زان بىت و كه سيكه خاوه ن سيفه تگه ليكى ئاوا بىت ئه وا له
 تاريكى له دواى تاريكيدا به و حق و راستى نابىنىت. له بهر ئه وهى
 به نوورى ئيمان و زانسته كه ي چاوه كان ده كرېته وه و ده بىنىت،
 خواى گه و ره ده فره مويت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ
 الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّخْشَرُونَ﴾ (الاعراف: ٢٠) واته: (پاريژكاران
 كاتيڪ كه گرفتارى و سووه سه كانى شه يتان ده بن به يادى _
 دژايه تى و فيلى شه يتان و سزا و پاداشتى خوا _ ده كه ون و
 چاويان ده كرېته وه). و هه روه ها خواى گه و ره ده فره مويت: ﴿وَلَقَدْ
 هَمَّتْ بِهٖ وَهْمٌ ۖ بَٰهَآ لَوْلَا اَنْ رَّاىٓ بَرَّهَآنَ رَبِّهٖ﴾ (يوسف: ٢٤) واته: (زليخا _
 هه زى يوسفى (عليه السلام) كرد و يوسف (عليه السلام) هه زى
 له و كرد _ به لام برهان (به لگه ي) خواى خوى بينى و گه پرايه وه). و
 نه م به لگه يه هه ر ئه و به لگه ي ئيمانه كه خوا له دلى يوسفدا (عليه
 السلام) دورستى كرد و ئه وى له نزىك بوونه وه له زليخا گه پرانده وه و
 به رده مى هه ز و ئيراده ي ئه وى گرت و به هوى ئه وه وه خوا
 پاداشتيكى ته واي بو يوسف (عليه السلام) دانا و هيچ گوناھيكي
 بو نه نووسى. له بهر ئه وهى كه يوسف (عليه السلام) به كاريگه رى
 نيمانه كه ي كرده وه يه كى خيىر ئه نجامدا ئه و يش به _ نزىك

نه كه و تنه وه له زليځا _ و له و كار ه خراپه _ نزيكي له گهل زليځا _
 دوور كه و تنه وه. خواي گه وړه ده فهر مويټ: ﴿انزلناه إليك لتخرج
 الناس من الظلمات إلى النور﴾ (ابراهيم: ١) واته: (قورثانمان له سهر
 نازل كرد تا ئه وهي كه خه لكي له تاريكي و كوفرو بى دينى _
 بهر و نور _ ئيمان و خوا په رستى _ بهيښي). و هه روه ها
 ده فهر مويټ: ﴿الله ولى الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات إلى النور
 والذين كفروا أولياؤهم الطاغوت يخرجونهم من النور إلى الظلمات﴾
 (البقره: ٢٥٧) واته: (خوا هه لگري به ئينه كانى كاروبارى كه سانيكه
 كه ئيمانيان هيټاوه نه مانه له تاريكيه كان و دهر ده هيښي و بهر و
 نور پيښمايي ده كات. به لام كه سانيك كه شيركيان كړدوه،
 تا غوته كان _ شه يټانه كان و بانگخوازانى خراپه و سته م _
 سه پر شت و بهر پرسى نه مانه ن، نه وانه ي له نور دوور
 خستو ته وه و بهر و تاريكيه كان كيښ ده كات).

﴿يا أيها الذين آمنوا اتقوا الله وأمنوا برسوله يؤتكم كخليف من رحمته
 ويجعل لكم نورا تمشون به﴾ (الحديد: ٢٨) واته: (نه ي كه سانيك كه له
 نه هلى كتيبن و به خوا و پيغه مبه راني ئيسلامى و كتيبه كان و
 ته ورات و ئينجيل _ باوه پرتان هيټاوه، له خوا پترسن و به
 پيغه مبه رى نه و _ موحه مه د بن عه بدوللا (ﷺ) كوټايي
 پيغه مبه رانيس باوه پ بهيښن تا خوا دوو پاداشت له په حمه تي خو ي
 به ئيوه بدات _ يه كي پاداشتي ئيمان به عيسى (عليه السلام) و

کرده وهکانی دهگات هیچ شتیک پهیدا ناکات که قابیلی سود بیت. و خوا به شیوهی تهواو به حیسابی کرده وهکانی دهگات. نایه تی دووم وهکو که سیکه که خاوهنی نه زانیه کی په ها بووه و بیباوه و نه زان بیت و که سیکه خاوهن سیفه تگه لیکی ناوا بیت تهوا له تاریکی له دواي تاریکیدایه و حق و راستی نابینیت. له بهر نه وهی به نووری ئیمان و زانسته که ی چاوه کان ده کریته وه و ده بینیت، خوا ی گه وره ده فره میت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّخْسِرُونَ﴾ (الأعراف: ۲۰) واته: (پاریزکاران کاتیک که گرفتاری و سوه سهکانی شهیتان ده بن به یادی _ دژایه تی و فیلی شهیتان و سزا و پاداشتی خوا _ ده که ون و چاویان ده کریته وه). و هروه ها خوا ی گه وره ده فره میت: ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهْمٌ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَّاٰی بُرْهَانَ رَبِّهٖ﴾ (یوسف: ۲۴) واته: (زلیخا _ حزی یوسفی (علیه السلام) کرد و یوسف (علیه السلام) حزی لهو کرد _ به لام برهان (به لگه ی) خوا ی خو ی بینی و گه پرایه وه). و نه م به لگه یه هر نه و به لگه ی ئیماننه که خوا له دلی یوسفدا (علیه السلام) دورستی کردو نه وی له نزیک بوونه وه له زلیخا گه پرانده وه و به رده می حهزو ئیراده ی نه وی گرت و به هو ی نه وه وه خوا پاداشتیکی تهواوی بو یوسف (علیه السلام) دانا و هیچ گونا هیکی بو نه نویسی. له بهر نه وهی که یوسف (علیه السلام) به کاریگه ری نیمانه که ی کرده وه یه کی خیری نه جامدا نه ویش به _ نزیک

نہ کہ و تنہ وہ لہ زلیخا _ و لہو کارہ خراپہ _ نریکی لہ گہل زلیخا _
 دور کہ و تنہ وہ. خوی گہ ورہ دہ فرمویت: ﴿انزلناہ إلیک لتخرج
 الناس من الظلمات إلی النور﴾ (ابرامیم: ۱) واتہ: (قورثانمان لہ سہر
 نازل کرد تا ئہ وہی کہ خہ لکی لہ تاریکی و کوفرو بی دینی _
 بہرہ و نور _ ئیمان و خوا پہرستی _ بہیئی). و ہر وہا
 دہ فرمویت: ﴿اللہ ولی الذین آمنوا یخرجہم من الظلمات إلی النور
 والذین کفروا أولیاءہم الطاغوت یخرجونہم من النور إلی الظلمات﴾
 (البقرہ: ۲۵۷) واتہ: (خوا ہ لگری بہ ئینہ کانی کاروباری کہ سانیکہ
 کہ ئیمانیاں ہیئاوہ ئہ مانہ لہ تاریکیہ کان و دہر دہیئی و بہرہ و
 نور پینمای دہکات. بہ لام کہ سانیک کہ شیرکیان کردوہ،
 تاغوتہ کان _ شہیتانہ کان و بانگخوازانی خراپہ و سستم _
 سہرپرشت و بہرپرسی ئہ مانہن، ئہ وانہی لہ نور دور
 خستوتہ وہ و بہرہ و تاریکیہ کان کیش دہکات).

﴿یاایہا الذین آمنوا اتقوا اللہ وأمنوا برسولہ یؤتکم کخلیف من رحمہ
 ویجعل لکم نوراً تمشون بہ﴾ (الحدید: ۲۸) واتہ: (ئہی کہ سانیک کہ لہ
 ئہ ہلی کتیب و بہ خواو پیغہ مہرانی ئیسلامی و کتیبہ کان و
 تہورات و ئینجیل _ باوہ پتان ہیئاوہ، لہ خوا بترسن و بہ
 پیغہ مہری ئہو _ موحمہد بن عہدوللا (ﷺ) کوتای
 پیغہ مہرانیش باوہ بہینن تا خوا دو پاداشت لہ پرحمہتی خوی
 بہ ئیوہ بدات _ یہ کی پاداشتی ئیمان بہ عیسی (علیہ السلام) و

لهوی تر پاداشتی ټیمان به موحه مه د (ﷺ) و هه روه ها بو ټیوه نوریک دروست بکات که له ناو په رجووی ټه ودا بجوولین). له بهرته مه یه که خوا بو ټیمان دوو نمونه ی هی ناو ته وه: نمونه ی یه که م: وهکو ناو یکه که ببیته مایه ی ژیان و زینده گی وهلی کاتیک به لافاو ده گوړیت و ده که ویت جووله له سهر ټه و که فیکی زور ده بینریت

نمونه ی دوو هم: وهکو ناگریکه که نور و پوښنایی ه بیت وهلی کاتیک کانزایه کی له سهر گرم ده کهن و ټه و کانزایه ده خنه به هو ی گرمی کانزاکه وه دهر هاویش تراوه کان له ناو که به شیوه ی که ف له سهری کو ده بیت وه. له م دوو نمونه یه دا ههر دوو جوړ دهر هاویشته دوا ی وستانه وه ی ناو که (له نمونه ی یه که م) و سارد بوونه وه ی ناو که (له نمونه ی دوو هم) له ناو ده چن وهلی ناو و کانزا داغ بووه که ده میننه وه. لیږده دا ټه و که فانه ی له سهر ناو ده کهن وهکو شیرک و ناږه وا وایه که هه مووکات ده پون و ناو و کانزاکه وهکو ټیمان و حقیقه ته که هه میشه سهر بهر زانه ده مینیت. خوی گه وره ده فهر مویت: ﴿انزل من السماء ماء فسالت اودية بقدرها فاحتمل السيل زبدا كذلك ومما يوقدون عليه في النار ابتغاء صلیه او متاء زبد مثله كذلك يضرب الله الحق والباطل فاما الزبد فذهب جفاء واما ينفع الناس فمكث في الارض كذلك يضرب الله الامثال﴾ (الرعد: ۱۷) واته: (خوا له هه وره کانی ناسمان ناو ده پرتینیته خواره وه و چه مو

پووباره کان ههريه که به ئەندازەي قەبارەي خۆي _ بو
سەوزبوونەوێ گژوگيا و بەروبوومی دارودرەخت لە ئاوی ئەو _
لە خۆيدا جیگە دەکاتەوێ. و لەسەر ئەم لافاوێ کەف گەلیکی زۆر
بی سوود هەن، هەروە ئەوێه ئەوێ لە زیڕ و زیو و شتی تر بو
پووکەش لەسەر ئاگرێکا دین و دەیتویننەوێ. کەفێک هەروە کەفێ
ئاو دروست دەکەن _ پەرەردگار بو پەرەوا ناپەرەوا نمونەي یەکی
ئاوای هیناوەتەوێ _ بەلام کەفەکان بی سوود و بی هوودە بوون و
لە زووترین کات _ دوور دەکەونەوێ بی ئەوێ بو خەلک بەسوودە
لە زوێ دەمینیتەوێ خوا نمونەي یەکی وا دەمینیتەوێ (لەم نایەتە
پیروژەدا بیروباوهری ناپەرەوا هەروە کەف و خۆل و خاشاکی
لەسەر ئاو و کانزاکان پیناسە کراوێ کە زۆر بە زوویی لەناو
دەچیت. بەلام نایینە راستی یەکانی ئاسمانی، وەک ئاو و زیڕ و
زیو بەسوودن و دەمینیتەوێ.

خو له وهسفی دوو پووه كاندا دهفهرموویت: ﴿مِثْلَهُمْ كَمِثْلِ الَّذِي
الستوقد نارا فلما أضاءت ماحوله ذهب ما حوله الله بنورهم و تركهم في
ظلمات لا يبصرون * صم بكم عمى فهم لا يرجعون * أوكصيب من السماء
فيه ظلمات و رعد و برق يجعلون أصابعهم في آذانهم من الصواعق حذر
الموت والله محيط بالكافرين﴾ (البقرة: ١٧ - ٢٠) واتە: (داستانی
ئەمانە هەروەک داستانی کەسیکە کە بە هەول و کۆششی زۆر
ئاگرێک هەلبگیرسیئێ _ تا خۆی و هاوڕێکانی _ سوودی ئی
وهربگرن _ ئەو کات ئاگرێکی دوور لە سەر ئەو و پەرەردگار

ئاگرى ئەوان لە ناو ببات و خامۆش بکات. و ئەمانە لە تارىكى زۆردا پزگار بکات، بە جورىک که چاروانيان شتىک نه بينيت. ئەوانە هەروەک کەپ و لال و کوپرەکانن و بەره و حەق و راستى پىگای گەپرانە وەيان نيه. يان ئەو که داستانى ئەمانە وەکو داستانى کەسانىک که لە بارانىکى بەلێزمە بەگير هاتبن که لە ئاسمان دیتە خوارووە و لە ناو ئەو ئاپۆرە تاريکیانە و هەورە بروسکە بووبن، و لە ترسى مردن پەنجەکانى خويان ببەن بە ناو گوپياندا تا لە دەنگى سايقە لە ئەماندابين. نازانن که خوا لە هەر لایەکەو پەراويزى خستوون. و هەركات و لە هەر شوپىک که بپهويت لە ناويان دەبات. وەک ئەو هیه که بلى ئاسمان دەیهويت نوورى چاروانيان ببات. هەركات که _ بەردى ئەمانە _ پۆشن دەکات بەرهو پيش دەچن. و ئەگەر _ چواردەورى _ ئەمانە تاريک بىت لەسەر جىگای خويان دەمینن. و ئەگەر خوا ويستی لەوە بوايه که گوئ و چاوانى ئەمانە لە ناو ببات چونکه خوا لەسەر هەموو شتىک دەسهلات و توانايى ههيه).

لەم نایەتەدا خوا دوو پووەکانى بە کەسىک شوبهاندووە که دەیهويت ئاگر بکەنەو و هەر کاتىک که ئاگرەکە دەکەنەو خوا دەى کورژينيتەو و يان ئەوانى شوبهاندووە بە بارانىک که لەسەر يەک و بەردەوام دەباريت و لە هەمان کاتدا تاريکى و هەورەکان و هەورە بروسکە ئەوانى گرتبىت و ناتوانن پىگا که ببینن. لەبارەى

ئەمەوێ نموونەى قورئانى و تەفسیری ئەوان لە شوێنیکى تر باس دەکەین. ولیرەدا مەبەست ئەوەیە کە ژيان و درەوشانەوێ دلّ بە ھۆى باوەپوێ دەبیتە راستى و بەدەست دیت. ھەرەك لە پاز و نیازى مەئسوردا ھاتووێ کە دەئیت: ((اجعل القرآن ربيع قلوبنا و نور صدرنا)).

واتە: ((خوایا! قورئان بکە بە بارانى بەھارى دلّەکانمان و نوورى سنگمان)) ربيع ھەر ئەو بارانەى کە لە ئاسمان دەباریت و بە ھۆى ئەوەوێ گژوگیا دەپویت. ھەرەھا پیغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەرموویت: ((ان مما بنت الربيع ما يقتل صبط اولم)). واتە: ((ئەوێ کە بەھار دەى پوینیت ئەو ئازەلان لە ناو دەبات و ئەو ئەوان نزیکی مردن دەکاتەو)). و ھەرەب و ھەرزیک کە لەودا یەكەم باران بباریت بە ربيع (بەھار) ناوی دەبن و بە ھۆى ئەوەى کە باران زۆر دەباریت و گژوگیا سەوز دەکات. ولّی جگە لە ھەرەب و ھەرزیک کە لە دواى زستانەوێ دیت بە بەھار ناوی دەبن و لەو ھەرزەدا دار و درخت چرو دەکەن و لەوان میوێ پەیدا دەبیت و گەلای داران دەردین.

دلّی زیندوو

دلّی زیندوو دلّیکه که به هیږیږیت و له ودا نوری ټیمان و چرای هیدایهت وجودی هیه. نهو به باشی ده بیستیت و ده بینیت و بیرده کاته وه و له خالی بهرامبه ردا دلّی مردوو هیه. لهو پووه وه که سته می نه زانی و نه فامی زالبووه به سهریدا. نابیستیت و نابینیت و بیرناکاته وه خوا ده فرموویت: ﴿وَمَثَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْفَعُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعَاءَ وَنِدَاءَ صَمٍّ بِكَمٍ عَمًى فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ (البقرة: ۱۷۰) واته: (نموونه می که سانیک که شیرکیان کردوو وه کو که سیکه که _ شوانی مه پیت _ بانگیان لی بکات وه لی نه وان جگه له دهنگه دهنگ شتیکی تر نه بیستن. موشریکانیش وه کو که پ و لال و کویره کانن و چونکه نه مانه به چاکه کاری کرداریان نه انجام نادهن نه فام و نه زانن).

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمْعُونَ الْيَكُ أَفَانَتْ تَسْمَعُ الصَّمِّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ * وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ أَفَانَتْ تَهْدَى الْعُمَى وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْلَمُونَ﴾ (یونس: ۴۳) واته: (کو مه لی که له وان گوئی بو تو ده گرن، کاتی که که قورئان ده خوینی یان نهو نایه ته تازانه که له خواوهیه به یان ده که می، به لام

گوايه شتيك نابيستن و كەپن، ئايا تۆ دەزانى قسانى خۆت بگەيەنى بە گۆيى كەپان ھەر چەندە تى نەگەن. و كۆمەلىك لەوان _ سەيرى تۆ دەكەن _ و لە بارەى تۆۋە بىردەكەنەۋە و دىلىل و نىشانەى ئاشكرای پىغەمبەرايەتى تۆ ھەست پىدەكەن و دەزانن و بەراستى لە ئىسلام دەگەن بەلام ۋەك ئەۋەى كە شتيك نازانن و نابىنن، ئايا تۆ دەتوانى كۆپرەكان پىنمايى بگەى ھەر چەند نابىنن و كەم فام و نەزان بن).

﴿وَمِنْهُمْ يَسْمَعُ الْيَكُ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا آيَةً لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ (الأنعام: ٢٥) ۋاتە: (ھەندىك لەوان كاتى قورئان خويىدن _ گۆي بۆ تۆ دەگرن _ نەك بۆ تىگەيشتن و ھىدايەت، بەلكو بۆ تەعللىق لىدان و گالتە پىكردن. ھەر لەبەر ئەۋ ھۆيە ئەۋانمان لە سوود ۋەرگرتن لە ەقل و فكر و گۆي بىبەش كىردۋە ۋەك بلىى كەپن، ئىمە پەردەيەكمان لەسەر دلەكانيان دانائە تا لەۋ تى نەگەن و لە گۆي كانياندا كەپىمان دانائە، تا دەنگى ئاسمانى قورئان نەبىستن. ئەگەر ئەۋان ھەموو نىشانە و دەلىلەكانى ھەق و راستىش بىيىن ئەۋا باۋەپى پى ناهيىنن و ئيمان ناهيىنن. تا كاتىك كە بۆ گوفتوگۆ دىنە پىشەۋە بۆ لای تۆ دەلىن: (ئەمانە كە تۆ بە سەر ئىمەدا دەخويىنى جگە لە ئەفسانەى پىششىنان ھىچى تر نىيە). ئەم ئايەتانە، ئامارە بەۋە دەكات كە

بېباوه‌پان کاتيک که دليان مردووه و بيرناکه‌نه‌وه. و دليان سه‌بارته به هيدايه‌تي ئيلاهي هيچ جوړه بير و هزريک ناکه‌نه‌وه و گوئ کانيان راستي نابيستن و له حقيقت و راستي ناگه‌ن.

نه‌مانه به‌ته‌واوي گومپان. خوا له زماني نه‌وانه‌وه ده‌فرموويت: ﴿قُلُونَا فِي أَكْثَرِ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنَكَ حِجَابٌ﴾ (الفصلت: ۵) واته: (ده‌لين: دلّه‌کانمان له به‌رام‌بهر شتيک که بانگه‌يشتي ده‌که‌يت _ په‌رستني خواي تاک و ته‌نهي _ له نيوان پوښه‌ريکدايه و نه‌وه‌ي که ده‌يليت پښي‌ناگات، و گويک‌انمان قورس و سه‌نگين، و ووته‌کاني تو نابيستن، و له نيوان ئيمه و تودا په‌رده‌يه‌کي نه‌ستور و به‌ريه‌ستيکي گه‌وره هيه، که ناهيليت ئيمه له‌گه‌ل تو له شوي‌نيکدا کو بېته‌وه). بېباوه‌پان نه‌و په‌ردانه‌ي که له‌سهر دل و گوئ و چاوه‌کانيانه باسي ده‌که‌ن لاشه‌يان زيندووه و ده‌بيستن و ده‌بينن به‌لام، ژيانيان وه‌کو ژيانی ئاژه‌لانه. له‌بهر نه‌وه‌ي که وه‌کو نه‌وان به هه‌ستي دهره‌ويان ده‌بيستن و ده‌بينن و ده‌خون و ده‌خونه‌وه و به‌شتي لاه‌کي و شه‌هواتي خويان خه‌ريک ده‌بن، له‌و حاله‌دا له پووي ژيانی مه‌عنه‌ويه‌وه مردوويه‌ک زياتر نين، و له‌بهر نه‌وه خوا ده‌فرموويت: ﴿وَمِثْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمِثْلِ الَّذِي يَنْعَقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعَاءَ وَنِدَاءٍ﴾ (البقرة: ۱۷۱) واته: (نموونه‌ي که‌سانیک که شيرکيان کردووه وه‌کو که‌سيکه که _ شواني مه‌ر ييت _ بانگيان لي بکات وه‌لي نه‌وان جگه له ده‌نگه‌ده‌نگ شتيکي تر

نابېستن). ههروهها خوا له وهسفياندا دهفهرمووئت: ﴿ام تحسب ان
اكثرهم يسمعون او يعقلون ان هم الا كالانعام بل هم اضل سبيلا﴾ (الفرقان:
٤٤) واته: (نايا گومان ده بهيت كه زۆريك له وان بهو شيويه بن كه
دهبا _ ببېستن يا تيښه گهن، نهك ئهوانه ي كه بير و هزرو هوشيان
نيه _ ئه مانه ههروك چوار پيښ و بهلكو گومراتريش لهوان).

﴿ولقد ذرانا لجهنم كثيرا من الجن والانس لهم قلوب لا يفقهون بها
ولهم عين لا يبصرون بها ولهم آذان لا يسمعون اولئك كالانعام بل هم اضل
اولئك هم الغافلون﴾ (الاعراف: ١٧٩) واته: (ئيمه زۆريك له
ئادهميزادمان دروست كردوه. له دونيادا _ پهرش و بلاومان
كردوون كه سه ره نجامي ئهوان، جههنمه _ ئه مه له بهر ئهويه كه
_ ئهوان دليكيان ههيه كه له ئاياتي پيښمايي كمال _ تي ناگهن
نيشانهكاني خواي و يه كته پهرستي. نابېستن و گويا نيكيان ههيه
كه بهوان _ پووداو و به سه رهات و په ند گه ليك كه ژيان دروستيان
دهكهن نابېستن _ ئه مانه له بهر ئه وه له م به شانه بهو شيوه كه
پيويسته سوود وه رناگرن و قازانج و زيانهكاني خويان له يهك
جيانا كه نه وه _ له بهر ئه وه ي كه چوار پيكان له سوننه تي فيترهت
زياتر پي پاناكيشن وه ئي ئه مانه پيگاي توندره وي و زور ره وي
دهگر نه بهر _ ئه مانه بهر پهرستي بي ناگان له خير و چاكي دينا و
ئاخيره تي خويان). سه رنج بدن له م ئايه ته ي خواره وه كه خواي
كه و ره ده فهرمووئت: ﴿واذا مس الانسان الضر دعانا لجنبه او قاعداً او

قانما فلما كشفنا عنه ضره مر كان لم يدعنا الى ضره (يونس: ١٢)
 واته: (كاتى كه نارەحەتى و بە لا و موسيبەت دیتە سەر پىرى مروۆ
 كه نه خوى و نه خەلكانيتەر ناتوانن چارەسەرى بكەن _ چ بە
 پراكشان و چ بە دانىشتن و وەستانەوە بىت _ بو چارەسەر بوونى
 كيشە داواى يارمەتى و هاوكارى لە ئيمە دەكات. بەلام كاتى
 نارەحەتى و بەلايەك _ كه لە بەرامبەریدا بە چۆكدا هاتبوو _ بۆمان
 چارەسەر كرد ئەوا دوبارە دەگەریتەووە بۆ پىگای پيشينهى كه
 گوايا ئيمە بو چارەسەرى كيشەيەك كه هاتبوو بەسەرىدا
 بە دەميەوە نەهاتووین و فریای نەكەوتووین. و ئەسلەن زەرەر و
 زيانك بەو نەگەشتوووە و هیچ بەلايەكى بە سەردا نەهاتوووە).
 هەندىك لە موفەسىران لە بارەى ئەم ئايەتە و ئەوانەى وەكو ئەم
 ئايەتەن دەلێن: ((هەرچەند كه خوا لەم ئايەتە تانەدا. عەيب و كەم و
 كورتىەكانى مروۆفى دەرخستوووە و باسى كردوووە و ئەوانى
 خستۆتە ژىر ئامۆزگارىيەو بەلام ئەم ئايەتە تانە لە بارەى
 موشىركانەووە هاتوون و مەبەست لە مروۆ لەم ئايەتە تانەدا هەر ئەو
 مروۆفە بىباوەرەنەيە)).

كەواتە كەسى موسلمان كه ئەم جۆرە تەفسىرە دەبىستن خەيالى
 ناسوودە دەبىت و دەلێن: ((وتارى ئەم جۆرە ئايەتە تانە كەسى
 موسلمان ناگریتەووە و ئەم ئامۆزگارى و بەلێن و سزايانە بو
 موسلمانان نین. بەلكو ئەم ئايەتە تانە لە بەرامبەر بىباوەرانی عەرەب

ده لیت)). پیغه مبهری خوشه ویست (ﷺ) له م فرموده یه دا به پوونی و ناشکرای باسی دهکات که هر که سیك سیفه تیک له م سیفه تانه ی تیدا بیت لهوا سیفه تیک له دووړوی تیدایه و له فرموده ی صحیحا هاتوه که پیغه مبهری خوشه ویست (ﷺ) به نه بو زه پری^۲ فرموو: ((انک امرؤ فیک جاهلیه)) واته: ((له تودا سیفه تی جاهیلی هیه)). له حاله تیکدا که نه بو زه پری (خوای ئی پازی بیت) له راستگوترین خه لکی بوو له پووی باوهر و خوا پرستیه وه. و له فرموده یه کی تری صحیحا فرمووی: ((اربع فی امنی من امر الجاهلیة: الفخر بالاحساب و الطعن فی الانساب و الیناسة و الاستقاء بالنجوم)). واته: ((چوار شت له ئومه تی مندا له سیفه ت و رهوشتی جاهیلیه تن _ شانازی کردن به باو باپیرانه وه. تعلیق دان و گالته کردن به خزم و کهس و کار داواکردنی باران له نه ستیره کان)).

له فرموده یه کی تری صحیحا فرموویه تی: ((لتتبعن سنن من کان قلبکم حذو الغدة، حتی لو دخلوا جحر ضب لدخلتموه قالوا: الیهود النصرای؟ قال ضمن؟)) واته: ((ئیوه له نه ریت و عاده تی پیشینان ههنگاو به ههنگاو په پرهوی ده که ن، ته نانه ت ههگر هوان چوونه ناو کونی مارمینکه یشه وه ئیوه ش ده چنه ناوی. یاران (پرهحه تی

نمبر زه پری غه فاری (رحمتهی خودای له سر بی) یه کینکه لهو که سانه ی که په کم جار باوهری به پیغه مبهر (ﷺ) ... له زانست و زهد و جیهاد و راستگوئی گرفتار و نیخلاص پر بوو (انس بن مالک و زید بن وهب له م سذکرانی به نوبانگی نهو بوون) نه سانی ۳۲ هـ ق مالتوا بوی کرد.

خوایان له سهـر) ووتیان: ((مه به سـتـان جووله که و مه سیحیه؟
فهـرمووی: که واته جگه له وان چ که سیـک؟!)).

ههـروهـها له فهـرمووده یه کی صحیحدا دهـفهـرموویت: ((الناخذ امنی
ما أخذت الامم قبلها شبرا بشبر و ذراعا بذراع، قالوا فارس و الروم؟ قال:
ومن الناس الا هواء)).

واته: ((ئوممه تی من بست به بست و ههنگاو به ههنگاو
دهکه ویتته شوینی ئوممه ته کانی پابردوو. واته له نه ریت و عاده تی
ئه وان لاسایی ده کهـن. یاران (پهحمه تی خوایان له سهـر) ووتیان:
مه به ست، فارس و پۆمه؟ فهـرمووی: مه گهر جگه له وان که سیـکی تر
وجوودی ههیه؟)).

ابن ابی ملیکه دهـلـیـت: (نزیکه ی ۳۰ کهس له یارانی پیغه مبهـرم
(ﷺ) بینى ترسیان له بوونی دوو پویی بچوک له خویان هه بوو.
ههـروهـک له علی یان حوزیفه ی کوری یه مان (پهحمه تی خوایان
له سهـر) پریوایه ت کراوه دهـلـیـت: ((القلوب اربعة: قلب اجراد فيه سراج
یزهر، فذلك قلب المؤمن، و قلب الخلف، فذلك قلب الکافر و قلب منکوس،
فذلك قلب المنافق فيه مادتان: مادة تمده، فذلك قلب الکافر اجرد فيه سراج
یزهر لاهولاء؟ من المنافق من يدعها: اذا حدث كذب و اذا أتمن فان و اذا
عاهد غدر و الايمان و مادة تمده النفاق، فاولئك قوم ظلموا عملا صالحا)).
واته: ((دلی خهـنکی چوار جوړه:—

۱- دَلِيك كه بئ گهر د بُو خوايه و له ناويدا چرايهك هيه كه دره وشاويه . چرای باوهر و نهو دلّه باوهرداره .

۲- دَلِيك كه پيچه وانه يه و گومرايه و نوري زانست و باوهری پي ناگات . و نهو دلی بیباوهرانه .

۳- دَلِيك كه سهر ليښيواو و سهره و خواره . و نهو دلی دووړه کانه .

۴- دَلِيك كه له يهك كاتدا دوو بهشي تيډايه . بهشي باوهر . بهشي دووړو . كه له م جوړه دلانه ، كرداری چاك و خراپ له گهل يه كدا تيكل بون . كه واته له نه جامدا هر مړوقیكي موسلمان ده توانیت له ولسف و ستایشی باوهر له لایه ن خواوه و له سهره نشت و خراپی شيرك دووړوی له لایه ن نهووه سود وهر بگریټ . هندیك له باره ی ﴿اهدنا الصراط المستقیم﴾ (الفاتحه: ۶) واته: ((خوايا! هیدایه تمان بدهی بُو سهر پیگهی راست، دهلین: باوهر دار هیدایه ت دراوه به پیگهی راست كه واته سودی داواكردنی هیدایه ت كه له م نایه تدها هیه چیه؟ تاقمیک ولام دده نهوه دهلین: له م نایه تدها مه بهست لهو هیه كه خوايا! نیمه له سهر پیگهی راست بهردهوام بكه و بهیلهرهوه . هندیك دهلین: (مه بهست نهو هیه كه خوايا! نیمه له سهر پیگهی هیدایه ت پابه ند بكه و یان هیدایه تی نیمه زیاد بكه . ده بی بووتری: مه بهست له هیدایه ت لیردها كار كردن به ده ستوراتی نیلاهی و تهرك كردنی نهو كارانه ی كه نه هی ئی كردوون)). مړو له گهل نهو هشا كه باوهری به پیغه مبه ر (ﷺ) و راستی قورئان به شیوه ی ته واو و بی كه م و كوورتی هه بیټ،

ديسانه وه پيويسته كرده وه يه كه نه نجام بدات كه به هۆي ئه وان ه وه
 بتوانيت به رژه وه نديه كانى بناسيت و له زيان ه كانى دوور
 بكه ويته وه. و ههروه ها فه رمان و نه هى ليكرا وه كانى قورئان و
 فه رموده بناسيت، و هه نديك جار له م ريگه يه دا مروؤ ناتوانيت
 ته واوى مه به ست و ئه هدا فه كانى شه ري عه ت به شي وه ي راست و
 دروست تي بگات. كه واته له م درندان ه دا پيويستى زۆرى به
 داوا كردنى هيدا يه ته له م ريگه راسته له خوا و مانه وه له سه رى.
 ئاساييه هيدا يه ت به پزى راست پيويست به ناسيني دريژه ي
 شتگه ليكي تره كه پيغه مبه رى خۆشه ويست (ﷺ) هينا ويه تى.
 ناسيني ته وا وه تى سه باره ت به فه رمان ه كانى قورئانى
 په يوه سنجوونى كردار به وان ه وه هه ر به و شي وه يه كه پيغه مبه ر
 (ﷺ) فه رمانى پيكر دوه. ده بى بزاني ت كه به تاك دانان و زانينى
 حه ق و راستى هيدا يه ت به ده ست نايه ت. وه كه ئه وه ي له په يمانى
 حوده ي بيه له حال كدا زۆربه ي موسلمانان ئه ويان به قورس و
 نادروست ده زانى. خوا به پيغه مبه رى (ﷺ) فه رموو: ﴿اِنَّا فَتَحْنَا
 لَكَ فَتْحًا مُبِينًا * لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَنِمْ نِعْمَتَهُ
 عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ (فتح: ٢) واته: (ئيمه سه ر كه وتنيكي
 ئاشكرامان بو تو دروست كرد. مه به ست ئه مه بوو كه خوا له
 گونا هى پابردوو و داهاتووت خۆش بيت و به نيعمه تى خۆي له سه ر
 تو ته واو بكات و هيدا يه ت به فه رمو وى تو ريگه ي راست). له باره ي
 موسا و هارون (سه لامى خويان له سه ر) ده فه رمو وى: ﴿وَآتَيْنَاهُمَا
 الْكِتَابَ الْمُسْتَقِيمَ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ (الصافات: ١١٨) واته:

(و بهو دووانه کتیبی پوښنگه ری _ تهورات _ مان به خوشی و هیدایه تمان دان بو ریگه ی راست).

موسلمانان که یهک باوه پڼ له سهر نه وهی که موحه مه د (ﷺ) پیغه مبه ری خوایه و قورئان کتیبی نیلاهییه وه ئی له گهل بوونی نه مه شدا له هندیك له بابته کاند ا له گهل یه کتر پای جیاوازیان هیه. که واته نه گهر هه موو نه وانه به هیدایه تیکی راست و دروست هه نگاویان نابایه له سهر نه و را جیاوازیانه ی که هه یانه نه و ا جیاوازییه کانیان کو تایی پی دهات و له ریگه و پڼبازیک که گرتوویانه ته بهر دهست بهر دار ده بوون و ده گه پانه وه و بهو شته ی که به وان فرمان کراوه عه مه لیان ده کرد. و لهو شته ی که نه هی کراوه دهستیان ئی هه لنده گرن. به لام بهم شیوه نین که واته هه موو له سهر حق نین و پیاو چاکی راستی که سانیکن که خوا نه وانی به ریگه ی راست هیدایه ت کردووه و گه وره ترین هیدایه تیان، هه ر نه م داوا کردنه یانه که له نویژه کانیاندا نه ئین: ﴿اهدینا الصراط المستقیم﴾ نه وانه له گهل نه وه شدا که ده یانزانی که به رده وام پیویستی و نیاز مه ندن به ده رگای خوا بو هیدایه ت به رهو ریگای راست. هه موو کات له سهر نه م پارانه وهیه به رده وامیان هه بوو تا نه وهی که له پیزی پیاو چاکانی خوا ژمیردان.

سه هل بن عه بدوللا تستری (ره حمه تی خوی له سهر) ده ئیت: ﴿هیچ ریگه یهک نزیکتر به خوا نیه له ده ربړینی نیاز و پیویست نه بیټ. خویهک له رابردودا مروقی هیدایه ت داوه _ پیویسته که مو نیستا و داهاتووش بو مانه وه له هیدایه ت داوای یارمه تی ئی

بكریت _ ئەمه مانای په یقی كه سیكه كه ده لیت: خوايا ئیمه بۆ
 سه ر ینگه ی راست هیدایهت بفرموو له سه ری وهستاومان بکه.
 كه سیك كه ده لیت خوايا هیدایهتی ئیمه زیاد بکه، مه بهستی هه مان
 مه فهمه كه پیشتر با سمان له باره یه وه کرد. هه موو هیدایهتیک چ
 له رابردو چ له ئیستا و چ بۆ داهاتووش له ژیر ئیراده یی خوادا
 بووه و هه یه، كه واته مروّ ده بی زانستیك كه خوا پیی به خشیوه
 کاربكات تا بتوانیت هیدایهتی ئیلاهی له ئیستا و داهاتوودا بکاته
 نسیبی خوی. خه لکی هه موو پیویست و نیازمه ندی ئەم
 پارانه وه یه ن. له بهر ئەوه خوا ئەم پارانه وه یه ی له هه ریه ك له
 نوێژه كاندا واجب کردووه. کاتیک كه هیدایهت به ینگای راست بۆ
 مروّ به ده ست هات ئیتر هاوکاری خوا و پوژی پر به ره كهت و
 ئەوه ی كه نه فسی ئەو به شوینی سه رفرازی و سه ربلندی دائمی دایه
 بۆی جی به جی ده بیست. و جولان له پئی دلدا به خوا و گه یشتنی
 به كه مائی مه عنه وی له مه رجی هیدایهتی حه ق تعالی و به رده وامی
 مروّ له م ینگایه دا سه ركه و تنه.

ژیانی دل

دہبی بزانریت بہو شیوہ کہ ہندیک وادادہنیں کہ ژیان بریتہ
 لہ ہست و جولان و ئیرادہ یان تہنہا بریتہ لہ زانست و
 دہسہلات. بہو شیوہ کہ حسن بصری و خہلکی تر لہ بارہی ژیانی
 پەرہردگار و توپانہ راست نیہ. بہلکو ژیان و سفیکہ و ہستاو و
 مہرجیکہ بو زانست و دہسہلات و ئیرادہ لہ پیویستیہکانی
 نہوانہدا. کہواتہ ہر زیندہوہرئیک شعور و تیگہیشتن و ئیرادہ و
 دہسہلاتی ہیہ لہ سہر کرداری ہلبرژیردراوی خوی. و ہرشتیک
 کہ زانست و ئیرادہ و دہسہلات ہبیٹ لہ سہر کرداری
 ہلبرژیردراوی نہوا زیندوہ.

شہرم و حہیاش لہ ژیانہوہ سہرچاوی گرتوہ و دلی زیندوہ
 دہبیٹہ ہوی ئوہی کہ خاوەنہکە زیندوہ و شہرم و حہیای
 ہبیٹ و لہ ئیشہ خراپ و ناپہسہندہکان دوہر بکەویٹہوہ. کہواتہ
 نگہر دل زیندوہ بیٹ نہوا دہبیٹہ پیگر لہ بہردہم ئیشہ خراپ و
 ناپہسہندہکان کہ دہبنہ ہوی بی کہلک بوون بہو شیوہ کہ
 پیغہمبہر (ﷺ) دہفہرمووی: ((الحیاء من الایمان)) واتہ: ((شہرم و

حهيا له باوه پرهويه)). ههروهها دهفرمووی: ((الحياء والعی شعبان من الايمان والبناء والبيان شعبان من النفاق)) واته: ((شهرم و حهيا و كهه قسه كردن، دوو بهشتن له باوه پ و قسه گوتن به ناوهوا و زۆر بلیی، دوو شتن له دووپوی)).

مرۆفی زیندوو به پیچهوانهی مرۆفی مردوو، ئهوهی که دهبیته هۆی ئازار و ئهشکهنجی له خۆی دوور دهکاتهوه له حانیکیدا مرۆفی مردوو و هیچ جوولهیهکی نیه و ناتوانیت شتی که له خۆی دوور بخاتهوه و له کار کهوتوو بێ توانا و بێ بههره له شادمانی و تازهگهری ژياندايه. کهواته دلیک که له کار کهوتوو و بێ توانایه له بهرامبهر شادمانی ژيان ووشک بووه و له ناویدا ژيانیک وجودی نیه وهکو زهوییهکی دیمه که کیلانیشی هیچ کاریگهریهکی نیه _ به پیچهوانهی زهوی سهوز و بهر ئاو که کیلانی دهبیته هۆی له ناو بردنی ئهوَ _ کهواته خراپیهکان لهسهردلی زیندوو کاریگهریان دهبیته و ئهوَ دلّه زیندوو به پیچهوانهی دلی مردوووه و بێ ههیاپی که نه ژيانیکی هیه و نه باوه پریک که ببیته پێگر له بهردهمیدا. دهسهلات و ئیراده دهبنه هۆی بهربهست بوو ئهجامدانی کاره خراپ و ناپهسهندهکان. تهناهت دلیک که زیندوووه لهگهڵ مردنی لاشهیدا ههردهوانی به زیندوویی بمینیت و بهخیلیه که به چاکه ی پوچ له لاشه نیشانهی مردنی ئهوَ دلّه نیه. بهو شیوهیه که خوای گهره دهفرمویت: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يَقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ

بل احياء ﴿البقره: ۱۵۴﴾ واته: (و به كهسانيك كه له ريڭاي خوا دهكوژرين، دليين مردوو بهلكو ئهوان زيندوون). و له شوينيكي تردا دههرموويت: ﴿ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتا بل احياء﴾ (ال عمران: ۱۶) واته: (وكهسانيك كه له ريڭاي خوا دا دهكوژرين به مردووي دهزانن نهخير، بهلكو ئهوان زيندوون). له گهال ئهوه شدا كه ئهوان مردوون و دهكهونه ژيئر پاشي ئهه نايه تانهوه: ﴿كل نفس ذائقة الموت﴾ واته: (هر نه فسيك دهبي تامي مردن بچيژي). و ﴿انك ميت و انهم ميتون﴾ (الزمر: ۳۰) واته: (ئهي محمه د(ﷺ) تو دهمري و ئهوانيش دهمرن). و ﴿وهو الذي احياكم ثم يميتكم ثم يحييكم﴾ (الحج: ۶۶) واته: (خوا كه سيكه كه ژياني به ئيسوه به خشيوه و دوايي دهتان مريئي و پاشان زيندووتان دهكاتوه).

كه واته مهرگي ئاسايي به ماناي جيا بوونهوهي پوڅ له لاشه له گهال مهرگي ئاناسيي كه له ناو چووني ژيانه به تهواوهتي كه پوڅ و لاشه به جياوازي هيه. هر وهك خهويش جوړيكه له مهرگه و دهليين مردنه. له حاليكدا له هر يهك لهم دوانه جوړيك مهرگه به عني مهرگ به ماناي جيا بوونهوهي پوڅ له لاشه و مهرگ به ماناي خه، ژيان و جوودي هيه. له يه كيكياندا ژياني معنهوي و له يه كيكي ترياندا ژيانيكي راستي خوئي ههشار داوه. هر وهك خوا دههرموويت: ﴿الله يتوفى الانفس حين موتها والتي لم تمت في

منامها فيميك التي عليها الموت ويرسل الاخرى الى أجل مسمى ﴿ (الزمر: ٤٢). واته: (خوا پۆحه كان له كاتي مه رگي مروقه كان و خه وتني نه وان هه ل ده گريئ. پۆحي كه سانيك كه فهرمانى نه واني ده ركردوو هه ل ده گريئ و پۆحي كه سانيك كه نه جه لي خاوه نه كه يان نه هاتوو ده گه پريته وه بۆ لاشه كانيان تا كاتي ديارى كراو كه كو تايى به ته مه نيان ديئ).

له بهر نه وهى كاتي كه پيغه مبهري خوا (ﷺ) له خه وه ل ده سقا نه مهى ده وت: ((الحمد لله الذى أحياناً بعد ما اماتنا و اليه النشور)) واته: ((سياس و ستايش بۆ خوايه كه له دوايى نه وهى ني مهى مزاند دوباره زيندووى كردينه وه و به ره وه نه وه ده گه پرينه وه)). له فهرموده يه كي تر دا ده فهرمو ويئ: ((الحمد لله الذى روحى و عافانى فى جسد و اذن لى بذكره و فضلنى على كثير ممن خلق تفضيلاً)) واته: ((سياس بۆ خوا كه دوباره پۆحي بۆ گه پاندمه وه و سه لامه تى به خشى به لاشه م و پيئى زيكر و يادى پي به خشيم و گه وره يى و چاكي پي دام له زوريك له دروستكراوه كانى)).

هر كاتي ده چوو يه سه ر جيگا بۆ خه وهى فهرموو: ((اللهم أنت خلقن نفسى و انت توفاها، لك مماتها و معياها، ان امسكتها فارصمها، و ان ارسلتها فاحفظها بما تحفظ، به عبادك العالمين)) واته: ((نهى په ره رديگار! تو منت دروست كردوو وه و ده مريئى مردن و زيندوو بوونم بۆ تو يه و نه گه ر نه فسمت گرت نه وا په حمى پي بكه و نه گه ر

دوباره ئويشت گەراندهوه ئەوا لەو بە ھۆی ئەو شتەوھ کە بەندە
چاکەکارەکانت پێ دەپاریزی بپاریزە)) و دەفرموویت: ((بسمک
اللهم أموات و أحیاء)) واتە: ((پەروردگارا! بە ناوی تۆ دەمرم و
زیندوو دەبمەوھ)).

بەشى دووهم:

بەخیلى

لە

نەخۆشییەكانى دلە

بە خىلى لە نە خوشىيە كانى دلە

بە خىلى: يەنى كىنە بەرامبەر بە كەسىك و ھەز كردن بە لە ناو چوونى ئەو نىعمەت و دەستكەوتانەى كە دەستى كە وتوون. ھەندىك ووتويانە بە خىلى ھەر بەو زەحمەتە و پىنجە دەوترىت كە كەسىك لە كاتى بە خەبەر بوون لە ھالى كەسىك كە گوزەرانى باشى بوو. ھەر ھەم وتوويانە: بە خىلى يەنى ئارەزووى لە ناو چوونى نىعمەت لە خەلكانى تىرى ئەو ھى ئەو نىعمەتە بۇ خۇى ئارەزوو بكات. بە پىچەوانەى بە خىلى چاكە، كە بىرىتيە لە ئارەزوو كردنى نىعمەت بۇ خۇت بى ئەو ھى ئارەزووى بە لە ناو چوونى ئەو نىعمەتە بىت لە خەلكانىتىر. كەواتە بە خىلى ھەر ئەو بوغز و پەنج و بىق لى بوونەى كە بەينى چاكى ھال و گوزەرانى كەسىك كە چاوى تى براو بە كەسىك كە چاوى بىرپوھتە ئەو تىك دەدات.

جۆرهكانى بهخىلى

۱ ناپەرحەتى و پەنجە پۇ بوون بە ھۆى نىعمەتتەك كە دراوہ بە يەكەك ئەم بەخىلىيە خراپ و ناپەسەندە. لەم حالەتەدا كەسى بەخىل پقى لە كەسەك دەبىت كە بەخىلى پى دەبات و ھەروەھا بە بىنىنى ئەو تووشى ناپەرحەتى دەبىت و ئازارى پى دەگات و ئەمە بە شىوہى نەخۆشى لە دلەدا دەمىنەتتەوہ و ئەگەر بىنىت كە ئەو نىعمەتە لەو كەسە گىراوہتەوہ ئەوا پى خۆش دەبىت. ھەرچەندە كە بۇ ئەو لە پووى ماددىەوہ سوودىكى نەبىت. ھەر ئەمە بۇ ئەو بەسە كە دلى سوكنايى بىت و ئىتر ھەست بە ئازار و ناپەرحەتى نەكات. ھەلبەتە دەبى بزانىت كە ئەم ئازار و ئىشە بۇ ھەمىشەيى لەناو ناچىت بەلكو وەكو نەخۆشىە كە ئىشەكەي بە چارەسەركردنى بۇ ماوہيەك دادەمركىت و نەخۆشىەكەي ھەر ماوہتەوہ. لەبەر ئەوہ ئەم بوغزە و ناپەرحەتيەي ئەو بەرامبەر بە نىعمەت و بەخششەكانى خوا بە بەندەكانى جۆرىكە لە نەخۆشى و لەوانەيە دوبارە بەرامبەر بە كەسىكىتر بگەرپتەوہ. و ئەمە كۇتايى چارەپەشى و زيانكارىيە.

۲ كەسى بەخىل گەورەي كەسەك كە بەخىلى پى دەبات لەسەر خۆي بە ناپەسەندى دەزانىت و ھەز دەكات بى ئەوہى شتەك لە

که سیک که به خیلی پی دهبات (به خ لیکراو) کهم بیتهوه نهویش
وهکو نهو کهسه بیت یان گه وره تر بیت لهو. ئه مهش جوړیکه له
به خیلی و هه روه ها پیښی دوتری به خیلی به چاکه.

هه روه ها پیغه مبه ری خوښه ویستمان هه زره تی محمده (ﷺ) له
له رموده یه که (متفق علیه) که له عه بدوللای کوړی مه سعود و
عه بدوللای کوړی عومر (په حمه تی خویان له سهر) پړای بووه
نهوی به به خیلی ناو بردووه: ((لاحسد الا فی اثنتین رجل اتاه الله
الحکمة فهو یقضى بها ویعلمها و رجل اتاه الله مالا وسلطه علی هلكه فی
الحق)) واته: ((به خیلی جگه لهم دوو شته پړهوا (شهرعی) نیه:
پیاویک که خوا زانست و حکمه تی پی به خشپوه و بهو دادوهری
دهکات و زانست و زانیاری فیږی خه لکی دهکات. که سیک که خوا
مال و سامانیکی پی به خشپوه و نهوی موسه یتهر کردوه به سهریدا
تا نهو مال و سامانه له پړی هه قدا سهر ف بکات)).

گیږانه وهی عه بدوللای کوړی عومر (په حمه تی خوی له سهر) بهم
شیوه یه: ((لاحسد الا فی اثنتین رجل اتاه الله القرآن فهو یقوم به اناء اللیل
و النهار و رجل اتاه الله مالا فهو ینفق منه فی الحق اناء اللیل و النهار)).
واته: ((به خیلی جگه لهم دوو شته دا پړهوا (شهرعی) نیه. پیاویک که
خوا قورئانی پی به خشپوه و به پوژ خه ریکی خویندن و کارکردنه
بهو. پیاویک که خوا مال و سامانیکی پی داوه و نهویش شهو پوژ
خه ریکی به خشپوه تی له پړی خوادا)).

که واته ئهم جوړه به خپليه که له ودا له ناو چوونى نيعمه تى له
 يه کيکيتر داوا نه کات، به لکو ته ويشى يو خوى نارو بکات
 کيشه ي تيدا نيه. ئيمامى بوخارى له نه بو هوره يره وه که
 پيغه مېهر (ﷺ) فرموويه تى: ((لاحسد الا فى اثنتين رجل اتاه الله
 القرآن فهو يقوم به انا الليل والنهار فسمعه رجال فقال: ياليتنى اوتيت
 مثل ما اتى هذا فعملت فيه مثل ما يعمل هذا ورجل اتاه الله مالا يهلكه
 فى الحق فقال رجل: ياليتنى اوتيت مثل ما اوتى هذا فعملت فيه مثل ما
 يعمل هذا)). واته: ((به خپلى جگه له م دوو شته په و نيه: يه کيک له
 باره ي پياويک که خوا قورئانى پيداوه و نه و شو پوژ خه ريکى
 خویندنه وه ي بيت. هه روه که سيکى تر گوئ له خویندنى قورئانى
 نه و بيت ده لئین: خوايا! خوژگه وه و نه و شته ي که به و پياوه ت
 به خشيوه به منيشت بخشى با، تا منيش وه کو نه و قورئانم
 بخویند ايه ته وه. و پياويک که خوا مال و سامانيکى پي به خشيوه و
 نه و له ريگه ي حق و راستيدا سهرفى ده کات. که سيکيتر ده لئيت:
 خوايا! خوژگه وه کو نه و شته ي که به و پياوه ت به خشيوه به
 منيشت به خشى با، تا منيش وه کو نه و کار و کردارم نه نجام
 بدياه)).

۴_ ابو هريره، عبدالرحمن کورې دوس يمانه يه که چندان فرموده ي زور له پيغه مېهر (ﷺ) و نه بويه کړ و
 عومر (رهزا و په حقه تى خوايان له سر) گټپراوه ته وه سه عېدى کورې ميب و به شيرى کورې نه يک يشى له
 ابوهريره فرموده ي زوربان گټپراوه ته وه. نه و له هه مو هاره له به پيژه کان فرموده ي زورترى گټپراوه ته وه و
 له سالى ۵۸ هـ.ق دا مال ثاوابى کړد.

كهواته پيغه مبهري خوۆشه ويست (ﷺ) به خيلى تهنها لهم دووشتهدا به رهوا (شهرعى) داناوه. و زانايان ئهم جوۆره به خيلى به چاكه (غبطه) ناوى دهبن. كه بريتيه له داوا كردنى نيعمه تيك كه خوا به يه كيكيترى داوه بئى ئه وهى ئاره زوى له ناو چوونى نيعمه تى ئه و كه سه بكات.

ليژهدا ئه گهر پرسىار بكرىت بوچى به (غبطه) به خيلى به چاكه دهوترىت به خيلى له حالى كدا كه مروۆ حهز دهكات خوا نيعمه تيكى زورى پئى بدات؟ له وه لامدا دهبن بوترىت خالى دهست پئى كردنى ئهم حهز ليكرده به هوى بينين و كاريگهري ئه و نيعمه ته بووه له سه ر كه سيك كه له بينينيدا ههستى به ئيش و ئازار كردووه. و ئه گهر ئه و نيعمه تهى جگه له غه يري خووى نه بينيايه ئه و هيج كات ههستى به پئويستى ئه و نه ده كرد، كهواته كاتيك كه سه ر چاوهى ئهم ههسته و ئهم حهزو و ئاره زووه به م شيوه بووه، ئه و بو ئه و ناويك جگه له به خيلى ناتوانيت ببيت. به لام ئه گهر كه سيك حهزى كرديت كه خوا بئى ئه وهى درگاي رهحمه تى له سه ر ئه و تر ببه ستيت و نيعمه تى له و بگريته وه، و به و يش نيعمه ت ببه خشيت ئه و به مه ناوترىت به خيلى. به لكو ههستى پئويستى به نيعمه تيك كه ئه وى له خواى خووى داوا كردووه و زورىك له خه لكى به جوۆرى دووهم له به خيلى، به جوۆرىك له تاقى كرده وه و ئازمايش ناو دهبن. ههروه ها خوايش دهيه ويت كه مروۆ جوۆرى دووهمى

به خيلى هه بئيت نهك جوړى خراپ و ناپه سهندى يه كه م. شايانى وه بيره ينانه وه يه كه نه مه به جوړيك له (پكه بهرى پيشبهر كئى كردن له به ده ست هينانى خير و چا كه) ش ده وتريت. كه له ودا دوو كه س بو گه يشتن به خير و چا كه پكه بهرى ده كن و هر دوو كيان قه سدى سه ركه و تنيانه و ده يانه وئيت كه له درگاي خوا نزى كتر بېنه وه.

پيشبهر كئى و پكه بهرى له پښه گى شه رعيه وه گرفتى نيه به لكو پاداشتى پريزى شى ده گيرئ. هه روهك خوا ده فهرمو وئيت: ﴿ان الابرار لفي نعيم * على الارائك ينظرون * تعرف فى وجوههم نضرة النعيم * يسقون من رحيق مختوم * ختامه مسك * وفى ذلك فليتنافس المتنافسون﴾ (المطففين: ٢٢-٢٦) واته: (بئى گومان چا كه كاران له نيوان جوړه ها نعيمه ت و خوشيه بئى كو تا كاني به هه شت ده بن، له سه ر كورسيه گه وره و به شه كوكان پال ده دهنه وه _ و له جوانيه كاني و نعيمه ته زوره كاني نه وئى ورد ده بنه وه _ خوش و سه ر سه وزى و چالاكى نعيمه ت له سيماياندا ده خو يئريته وه و به وان شه را ييكى پاك و بئى گهر د ده ريت كه نه ده ستى لي دراوه و نه سه رى به ستراوه، خوشى و سه رى نه وان له ميسكه. پيشبهر كئى كه ران ده بئى بو به ده ست هينانى نه م _ جوړه شه رابه و نعيمه ته كانيتري به هه ست _ له گه ل يه كتر دا پيشبهر كئى و پكه بهرى بكن و پيشى يه كتر بكون). له م نايه ته دا خوا به پيشبهر كئى كه ران و سوبقه ت گر ه كان ده فهرمو وئيت بو به ده ست هينان و گه يشتن به

نیعمه ته دایمه کانی به هه شت له گهال یه کدا پیشبرکئی بکه ننه ک بو
 به ده ست هیئانی دنیای بپاوه و له ناو چوو. و ئەم چه مکه له گهال
 له رمووده ی پیغه مبه ر (ﷺ) یه کده گریته وه که تیدا له به خیلی
 بردن نه هی کردو وه مه گه ر له دوو شتدا: یه کئی ئەوه که خوا زانستی
 به که سیك به خشيوه و ئەو که سه به زانستی خوئی عه مه ل ده کات و
 ئەو زانسته ش فیڤی خه لکی ده کات. دووم ئەوه که خوا مال و
 سامانیکی به که سیك به خشيوه و ئەو که سه ش ئەو مالّه له پڤی
 خوا ده به خشیت، به لام که سیك که زانستی پڤی به خشراره که نه
 عه مه لی پڤی ده کات و نه خه لکیتیش فیڤر ده کات یان مالیکی
 پڤی دراوه و له پڤی خوا نایبه خشیت، نرخ و به های به خیلی نیه و
 نابیت ئاره زووی گه یشتنی به وه هه بیت له بهر ئەوه گه یشتنی به وه
 خیریکی نیه جگه له سزا و به دبختی. ههروه ها سه ره پهرشتی و
 بهرپر سیاره تیه که به که سیك ده سپیڤردیت و ئەویش به دادپهروه ری
 و زاناییه وه له بهرام بهر ئەوه وه هه ول ددهات و ئامانهت
 ده گه ینیته وه ده ستی خاوه نی و حق و بهرپر سیاره تیه که به و
 شیوه که هه یه نه نجام ددهات و له نیوان خه لکیدا به کتیبی قورئان
 و له رمووده بریار ددهات ئەوا پله یه کی به رزی هه یه. وینه ی ئەو
 ره کو مواهیدیکه که له جیهادیکی گه وردها بیت. چونکه نه فسی
 به شه ری به و شیوه یه دروست کراوه که سه بارهت به که سانیک که
 له ئازار و ناره حه تیه کی زۆردان به خیلی نابات. هه ر له سه ر ئەمه یه

که پیغه مبهري خوشه ويست (ﷺ) باسی موجهیدی له پڼگه ی
 خوادا له فەرمووده کانی به خیلی نه هیناوه له بهر نه وه که سی
 موجهید له وه ها ناره حه تی و نازاری کدایه که گهره ی و پاداشتی
 زیاتره سه باره ت به که سینک که مالی له پئی خوادا ده به خشیت و
 یان زانسته که ی فیږی خه لکی ده کات چونکه نه م دوو تاقمه
 دوژمنیان نیه که فشار بخاته سهریان و تووشی نازار و ناره حه تی
 ببن. و نه گهر نه وانیش له پئی بلاو کړدنه وه ی مال و زانستیان
 دوژمنیان بو په یدا بییت نه و خیر و پاداشتی نه وانیش زیاد
 ده کات. هر وه ک پیغه مبهري خوا (ﷺ) باسی که سی نویژ که ر و
 پوژو وگر و حه چ که ردا له فەرمووده کانی به خیلی ناوی نه هیناون
 له بهر نه وه نه م جوړه کړداره گه ورانه له پووی کو مه لایه تی بو مروا
 به قه ده ر به خشین و فیږ کړدنی زانست سوو دیان نیه به خیلی بردن
 زیاتر سه باره ت به پو ست و پله و پایه و کورسی پوو ده دات نه ک به
 هو ی خواردن و خوار دنه وه و پو شاکه وه له بهر نه وه پیغه مبهري
 خوا (ﷺ) به خیلی سه باره ت به خاوه ن مال و سامان و زانست به
 شهرعی دانا به مهر جیک به شیوه ی (غبطه) به خیلی به چاکه بییت.
 چونکه نه م دوو که سه هه می شه له نیوان خه لکیدا پریز و حورمه تی
 زوریان هه یه. و به رده و ام گرو پیکی په راویز خراو له خه لکی براهه
 و زانا و سه رمایه داران ده بینن. زانا خو راکی پوچ و ده روون به
 خه لکی ده دات و خاوه ن مال خوراکی لاشه به خه لکی ده دات و له

هه ډول حالت ته دا خه لکي پيويستيان پي يانه. هه ډول خوا
 ده فېرموويټ: ﴿ضرب الله مثلا عبدا مملوكا لا يقدر على شيء ومن رزقناه
 منارزقا حسنا فهو ينفق من سرا و جهر أهل يستون الحمد لله بل اكرهم
 لا يعلمون * و ضرب الله مثلا رجلين أحدهما أنكم لا يعدو على شيء وهو كل
 على مولاة اينما يوجه لايات بخير انما يوجد هل يستوى هو ومن يامر
 بالبدل وهو على صراط مستقيم﴾ (النمل: ٧٥-٧٦) واته: (خواي گه وره
 به شيوهي نمونه دههينته وه که تواناي به سهر هيچ شتيکدا نيه
 و _ له به زامبر نه وه وه _ مروفيکي باوه ډډار _ به نمونه دينته وه
 که پوژنيکي خه لالي پاکيزه ي پي به خشر او وه و نه به شار او وه
 ناشکرا له و پوژده دا ده به خشيت ثايا نه وانه وه کو يه کن. سو پاس
 کردني خوا سزايه _ که نيمه ي کردو ته به نده ي خوي نه که به نده ي
 به نده کاني خوي _ و به لکو زوريک له وان نازانن جياوازي په و او
 نا په و او چيه). خوا ډول که س به نمونه دينته وه که يه کيک له وان
 به لالي له دايک بو وه و تواناي نه نجامداني هيچ ئيشيکي نيه و
 بو ته سهر بار بو خوا وه نه که ي و بو هه ر جيگايه کي بنيريټ
 سو ديکي نيه. ثايا نه م جوړه که سه وه نه و جوړه که سه وايه _
 کريکار و نان په يدا که ر و هه مووي خير و بهر که ته و بهر ده و ام
 خه لکي بو دا ډپه روهر ي و يه کساني بانگهيشت ده کات و له سهر
 ريگاي راست و دروستدايه.

نمونه ي يه که م: خوا له م نمونه يه دا زاتي پاک و پيروي خوي
 له گه ل نه و شهريکانه به راورد ده کات که خه لکي له به نديا ته ي

کردندا به نډايه تی بو ده کهن. شریکان و بتانیك كه هیچ دسه لاتیکیان نیه له سره کرده و هی چاک و یان قسانی به سوود. ئایا كه سیك كه براوهی كه سیكیتر بیټ و توانایی نه بیټ له سره هیچ ئیشیك له گه ل كه سیك كه خوا مال و سامانی پی به خشیوه و ئه ویش له مال و سامانهی له پئی خوا ببه خشیټ وه كه یه كن؟! كه واته خواجه كه توانای چاكه گه یاندنی هیه به به نده كانی چلون وه كو دروستكراویكي سست و بی توانایه كه توانای نه نجامدانی هیچ ئیشیكي نیه؟ چوڼ ده توانیټ كه دروستكراویك و ابكریته شه ریکی خوا؟ نه سلن شتگه لیكي وا مه حال و باوهر پی نه كراوه.

نمونه ی دوهم: دیسان خوا له نمونه یه دا زاتی پاك و پیروزی له گه ل نه و شریكانه به راورد ده كات كه خه لكی له به نډايه تی كردندا به نډايه تی بو ده کهن. شریکان و بتانیك كه ناتوانن قسه بكهن و بیركه نه وه. ئایا كه سیك كه لاله و ناتوانیټ بیركاته وه و توانای نه نجامدانی هیچ ئیشیكي نیه و كه وتوته سره شانی خاوه نه كه ی و هر كاتیك كه بینیرن به دواي ئیشیكدا ناتوانیټ نه نجامی بدات و هیچ سوودیكي نیه. وه كه سیكه كه زانایه و دادوهر و خه لكی به ره و پئی راست و دادپه روه ری بانگ ده كات و خوښی له سره پئی راست توند وه ستاوه؟ كه واته چی ده لین كه به نډه یه كي وا له گه ل خواجه كه زانا و دادپه روه ره و به

توانا له ئەمر و نەهێ و دروستکەری ڕێگای راستە، بکەنە هاوێلی (شريك). خوا دەفەر مویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلَأَ نَكَةَ وَإِلَهُ الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (ال عمران: ١٨) واتە: (خوا) _ بە پیشاندانی دنیای بوون بە شیوەی تەنها و پەيوەست بوو و نيزامیکی تەنها و بێ هاوتا، بە پراکتیکی _ شاهییدی دەدات بەوێی دروست کەریک جگە لەو نیە و ئەو _ لە ئیشە دروستکراوەکانی خۆی _ دادپەروەری دەکات. و فریشتەکان و زاناکان شاهییدی دەدن کە جگە لەو دروست کەریک نیە. و ئەو بە توان و بەحیکمەتە). ﴿إِن رَّبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (مود: ٦٥) واتە: (بێ گومان، خوای من لەسەر ڕێگای راستیە). نەخێر هەرگیز، خوا لەگەڵ بتان و شریکانی پەست و لاواز و بێ نرخ قابیلی بەراورد نیە. هەر لەبەر ئەم دوو نیعمەتە هاتبوو کە خەلکی خێزانی عەباسیان (پەحمەتی خوای لەسەر) بە گەورە و بەڕێز دانا بوو. لەبەر ئەوە لەو خێزانی عەبدوللای کۆپی عەباس (پەحمەتی خوایان لەسەر) هەبوو کە قورئان و فەرموودەی فێری خەلکی دەکرد و بڕایەکی تری خواردنی بە خەلکی دەدا. بۆیە خەلکیش ئەوانیان خۆش دەویست.

هەر وەها کاتی کە معاویە (پەحمەتی خوای لەسەر) خەلکی دەدی کە ئەحکام و مەناسیکی (مناسک) حەجی خۆیان لە هاوێلی بەڕێز: عەبدوللای کۆپی عومەر (پەحمەتی خوای لەسەر) دەپرسین

و ئه ویش وه لآمی ده دانه وه، ووتی: سویند به خوا ئه مه شه ره فیکی گه وره یه که خوا به عه بدوللای به خشیوه. گێردراوه ته وه که ئیمامی عومه ر و ئیمامی ئه بوبه کر (په رحمه تی خوا یان له سه ر) هاتوه ده لیت: ((امرنا رسول الله ﷺ) ان نتصدق فوافق ذلك مالا عندي فقلت: اليوم اسبق ابابکر ان سبقتة يوما، قال فجئت بتصف مالي، قال فقال لی رسول الله ﷺ) ما ابقيت لاهلك؟ قلت: مثله، واتی ابوبکر رضی الله عنه بکل ماعنده، فقال له رسول الله ﷺ) ما ابقيت لاهلك؟ قال: ابقيت لهم الله ورسوله، فقلت: لا اسابقك الى شيء ابدا) واته: ((پیغه مبه ری خوۆشه ویست ﷺ) ئه مری کرد پیمان که بو جیهاد کردن له پئی خوادا مال و سامان بهینین. منیش مال و سامانیکم هه بوو و به خووم ووت: ئه گه ر بو پوژیکیش بووه له ئه بوبه کر (په رحمه تی خوا ی له سه ر) پیش بکه وم، ئه مپو ده که ومه پیش. بویه نیوه ی مالتیک که هه م بوو برده مه خزمه تی پیغه مبه ر ﷺ) پیغه مبه ریش ﷺ) فه رمووی: شتیکت بو خیزانه که ت به جئ هیشتووه؟ ووتم: نیوه ی ماله که م بو ئه وان داناوه. له و کاته دا ئه بوبه کر (په رحمه تی خوا ی له سه ر) هه موو ماله که ی هیئا. پیغه مبه ر ﷺ) پئ فه رموو: شتیکت بو خیزانه که ت به جئ هیشتووه؟ ووتی: خوا و پیغه مبه ره که یم ﷺ) بو ئه وان به جئ هیشتووه. ووتم: ئه ی ئه بوبه کر! ناتوانم هیچ کات له ئه نجامدانی شتیکدا پیشت بکه وم)). ئه وه ی که عومه ر (په رحمه تی خوا ی له سه ر) ئه نجامیدا جوړی

پیشبرکئ بوو له کارى خير و به خيلى به چاکه پاست بوو. وهئ
 ئه بوبه کر (په حمه تى خواى له سهر) هه ميشه گه وره يى هه بوو
 سه باره ت به عومهر (په حمه تى خواى له سهر) و ئه و پيوستى به
 (غبطه) به خيلى به چاکه نه بوو له م پووه وه هيچ کات به حال و
 وه زعى که سيک به خيلى نه ده برد.

پيغه مبهري خوا موسا (سه لامى خواى له سهر) له کاتى به رز
 بوونه ودها (ميحراب) دايه حالى کوتايى پيغه مبهران (خاتم)،
 به خيلى به چاکه ي کرد. تا ئه و شوينه ي که به و شيوه
 گيژدراوه ته و: ((بکى لما تجاوزه النبى ﷺ)) فقيل له : ماييکيل؟ فقال:
 ابكى لان غلاما بعث بعدى يدخل الجنة من امنه اكثر من يدخلها من
 امتى)) واته: ((کاتيك که پيغه مبهري ﷺ)) له ته نيشت موسا وه
 (سه لامى خواى له سهر) تئ پهرى موسا (سه لامى خواى له سهر)
 گريا. ووتيان: بوچى ده گريت؟ ووتى: له بهر نه وجه وانیک دواى من
 بووه به پيغه مبهري ﷺ) ژماره ي که سانیک که له ئومه تى نه و ده چنه
 ناو به هه شت له ژماره ي که سانى ناو ئومه تى من که ده چنه ناو
 به هه شت زياتر ن)). بوخارى و موسليم رپوايه تيان کردووه.

له نيوان هاوه له به ريزه کانى پيغه مبهري ﷺ) که سانى تریش
 وهک ابو عبيده ي جراح (په حمه تى خواى له سهر) و نموونه ي وهک
 نه و هه بوون. که ته نانه ت له م جوړه به خيلى که نه کردنى باشته
 واته به خيلى چاکه دوور ده که وتنه وه چونکه پله و پايه ي نه وان

گه وره تر و بهرتر بوو له وهی که به که سیکیتر به خیلی ببهن و هر له بهر نه مه یه که ابو عبیده (رحمه تی خوی له سر) شایسته یی نه مانه تداري ئومه تی به ده ست هیئا له لایه ن پیغه مبهروه (ﷺ) و ههروه ک پیغه مبهر (ﷺ) ئهوی به ئه مینداری ئومه ت ناو ده برد.

که واته که سیکی ئه میندار که له خویدا هیچ جوړه ترس و ههستی که بهرام بهر به که م و کوپی ئه مانه تی نه بیئت له گه ل که سی که له خویدا هه ست به که م و کوپی له ئه مانه تدا ده کات له پیشته ره.

له فرموده یه کدا که ئیمامی احمد بن حنبل گپړاوه یه تیه وه انس بن مالک (رحمه تی خویان له سر) ده لیئت: ((کنا یوما جلوسا عند رسول الله ﷺ)) فقال: یطلع علیکم الان من هذا الفج رجل من اهل الجنة قال فطلع رجل من الانصار ينظف لحيته من وضوء، قد علق نعلیه فی یدة الشمال فسلم. فلما كان الغد قال النبی (ﷺ) مثل ذلك، فطلع ذلك الرجل علی مثل حاله، فلما كان الیوم الثالث قال النبی (ﷺ) مثل ذلك، فطلع ذلك الرجل علی مثل حاله)) واته: ((پوژیک له خزمه تی پیغه مبهردا

(ﷺ) دانیشتبووین. فهرمووی: ئیستا لیروه پیاویک دیت که له نه هلی به هه شته. له ناکاودا پیاویک له پشتیوانان (انصار) هات. له حالیکدا هیشتا پشی خوی ووشک ده کرده وه که ده ست نویرتی گرتبوو و پیلاوه کانی به ده ستی چه پی هه لگرتبوو و هاته پیشه وه و سه لامی کرد. بو سبه نیی دوباره پیغه مبهر (ﷺ) هه مان قسه ی دوینیی دوباره کرده وه و له ناکاو هه مان پیاو و به هه مان حالی

دویننیه هات. پوژی سنییه میش پیغه مبهەر (ﷺ) هه مان قسه ی
 پوژی پیشووی دوباره کرده و دیسانه وه هه مان پیاو به هه مان
 حالی پیشووه هات. کاتیک که پیغه مبهەر (ﷺ) هه ستاوه پویشته.
 عه بدولای کوپی عاص (په حمه تی خوای له سه ر) که وته شوین نه و
 پیاوه، دوا ی به م شیوه یه باسی کرد: ((چومه لای نه و پیاوه ووتم:
 من له گه ل باوکمدا تووشی ناخووشی بووم و سویندم خواردوه که
 تا سنی پوژ نه چمه وه لای. نه گه ر یارمه تیم بدهیت دهمه وی بیمه
 مالی نیوه. نه و پیاوه یارمه تی دام و تا سنی شه و پوژ له مالی
 نه ودا بووم. له م مارویه دا کرده وه یه کی تایبه تم لی به دی نه کرد ته نها
 نه و شه وانه کاتی جله کانی لاده برد زیکر و یادی خوای ده کرد و
 تکبیری ده کرد و تاهاتنی نویرتی به یانی ده خه وت. عه بدولای
 ده لیت: له و پیاوه جگه شوکر و سپاسی خوا هیچترم نه بیست.
 کاتیک ویستم بگه ریمه وه بۆ ماله وه به وم ووت: نه ی به نده ی خوا!
 من له گه ل باوکمدا هیچ کی شه یه کم نیه. به لکو سنی جار له
 پیغه مبهرم (ﷺ) بیست که فهرمووی: ((نیستا لی ره وه پیاویک دیت
 که له نه هلی به هه شته))، و هر سنی جاره که تو له و ریگایه وه
 هاتیت. ویستم چه ند پوژیک له گه ل تو دابم تا بزانه چ کرده وه یه ک
 نه نجام نه دهیت که بووی به به هه شتی تا منیش به و شیوه یه
 کاربکه م. وه لی تو م نه بینی که کرداریکی زیاتر نه نجام بدهیت.
 که واته: چ شتیک بوویه هو ی نه وه ی که پیغه مبهەر (ﷺ) له به رامبه ر

تۆوه بلّیت بههشتیت؟ ئهو پياوه ووتی: من کرده ویه کی تایبته
 ئه نجام نادهم که بوو بیته هوّی بههشتی بوونم. تهنه دهزانم که
 رهق و کینه و بوغزی هیچ موسلمانیکم له دلّدا نیه و سه بارهت به
 خیر و پاداشتیک که خوا به کهسیکی بهخشیوه، بهخیلی نابهم.
 عهبدولّلا ووتی: کهواته ههه ئههه ئهه شتهبوو که تۆی گه یاندوده ته
 ئهم پلهو پاییه و هه موو کهسیک توانایی ئه وهی نیه. مه بهستی
 عهبدولّلا کورپی عومهر (پهحمهتی خوای لهسهه) ئههه بوو که ههه
 چهند به پووکهش (ظاهراً) ئهم کرداره ساده و ئاسان دیته بهرچاو
 بهلام زۆریک له خه لکی به وهه گرفتارن. ههه له بهه ئهههیه که خوا
 سپاس و ستایشی _ پشتیوانان دهکات و له باره یانه وه
 دهفهرموویت: ﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ
 أَنْفُسِهِمْ لَوْ كَانُوا بِهِم خَاصَّةً﴾ (الحشر: ۹) واته: (و له دهروونی
 خویاندا، ههست و ههز و ئارهزوو که پیویستی ناکهه به شتگه لیک
 که به کۆچکه ران (مهاجر) دراوه و ئهههه لهسهه خویان بهرپزتر
 دهههه هههچهند که خویان زۆر پیویستیان بیت)).

موفه سیران ده لّین: پشتیوانان له دلّه کانیاندا هیچ جوړه
 ههستیکی بهخیلی بهچاکه یان نه بوو بهرام بهه به وهی که له مالّ به
 کۆچکه ران دههههه. ته نانهت مالّ و سامانی خویشیان له گهه
 کۆچکه راندا دابهش ده کرد. له گهه ئه وه شهه له نیوان ئهههه و
 خه زه جدا که دوو هوّز بوون له مه دینهه بهخیلی بهچاکه یان

به لَام تُو به خيليه ی که ناپه سهند و خراپه خوا به حهرامی داناو. ههروه که به باری به خیلی جووله که وه دهفه رموویت: ﴿وَدَّ كَثْرَ مَنْ اهل الكتاب لو يردونکم من بعد ایمانکم کفاراً حسداً من عند انفسهم من بعد ما تبين لهم الحق﴾ (البقرة: ١٠٩) واته: (زوریک له نه هلی کتیب به هو ی به خیلیه که له دهروونیا ندا په گی داکوتاوه، چه ز و ناره زوو ده که ن نه گه ر سبت _ تئوه به ره و کوفر و حالی

پيشوو كه هه تانبوو _ بگريڼنه وه، دواى شهوى كه باوه پرتان
 هيناوه، له گهال نه مه شدا پراستى ئيسلام بۆ نه مانه پوون بووه ته وه).
 جووله كه كان مورتهد بوون و گه پړانه وه له ئيسلام له پووى
 به خيلى و پښت كه هه يان بوو ئاره زوويان ده كرد بۆ موسلمان.
 له بهر شهوى شهوان له م نعيمه ته گه وره ييه كه موسلمانانى
 گرتو ته وه. زور پښيان ناخوش بوو و هه ستيان به پهق و بوغز
 ده كرد. خوا له م باره يه وه ده فرمويت: ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا
 آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ
 مَلَكًا عَظِيمًا * فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكُفِيَٰ لَهُمْ جَهَنَّمَ سَعِيرًا﴾
 (النساء: ۵۴ _ ۵۵) واته: (ئايا شهوانه به خيلى به شتيك ده بن كه خوا
 له پووى گه وره يى و پحمه تى خوږى _ بهمه لېزاردنى موحه مه ده
 (ﷺ) _ به خه لكى _ عه ره بى داوه. ئيمه كه به شهلى ئبراهيم _
 ئبراهيميك _ كه له باو و پاپيرانى ئيوه و شهوانه _ كتيبى
 ئاسمانى باوه پيان هيناو كو مه ليكيتر، لهو، پشت هه لده كن _ و
 خه لكانى تريشيان خسته بهر گمه و گالته و ئاگرى سوتينه رى
 جهه ننهم بۆ كه سانكيكى وا به سه). هه روها خواى گه وره
 ده فرمويت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا
 وَقَبَ * وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ الحسد: ۱ -
 ۵) واته: (بلى به په روهدگارى پوناكى هينهر په نا ده گرم له شه پرى
 شهو شته ي كه خوا دروستى كردووه و له شه پرى دروستكراوه كانى

و په نا دهگرم به خوا له تاریکي شهو که پوناکی پوژ دهشاریتته وه
 _ و له شهپری که سانیك که فوو دهکهن به گری جادویه کاند ا _ و له
 شهپری چاو پیسهکان که ئیره یی دهبن).

موفه سیران دهلین: ئهم سورته به هو ی به خیلی جووله که و
 جادویه که لبید بن اعصم له بهرامبر پیغه مبر (ﷺ) کردی
 هاته خواره وه. که واته نه گهر که سی به خیلی له سهر بنه مایی چاو
 پیسی و به خیلی خو ی عمهل بکات نه و به سته مکار و تجاوه زکار
 دهژمیردریت. له نه جامدا ده که ویت به سزای په روهردگار. له م
 پوه وه ده بی له به خیلی ده ست هه لنگری و بگه ریتته وه. به لام
 که سیک که که ویت به به چاو و به خیلی پی برا بیت نه و سته م
 لیکنراو ده بی له بهرامبر ئیش و نازاری به خیلی که ئارام بگریت و
 له شهپری په نا بو خوا ببات تا باوه پری ساغ و پته و بیت. خوی
 گه وره ده فرمویت: ﴿وَذَكِّرْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لِيُذْنِبُوا مِنْ بَعْدِ
 إِيْمَانِهِمْ كَقَارِا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى
 يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾ (البقرة: ١٠٩) واته: (زوریک له نه هلی کیتاب له
 پوی به خیلی یه که له وجودی اندا په گ داکوتاوه چه زوو نارهنوو
 دهکهن نه گهر بیت ئیوه به ره و کوفر و حالی پینشو که هه تان بووه
 بگه رینه وه دوی نه وه ی که باور تان هیناوه له گه ل نه مه شدا راستی
 ئیسلام بوئه مانه زور پوه نه که واته ئیوه چاوپو شوی و لیبرده بن
 تا نه وه ی که خوا فرمان بدات که له بهرامبریاندا چ بکن).

خوا يوسفی خسته تاقیکردنه وه وه به هوی به خیلێه که براکانی
خوی هه یان بوو به رامبه ری. ههروهک براکان وتیان: ﴿یوسف و اخوه
احب الی ابینا ونحن عصبه ان ابانا لفی ضلال مبین﴾ یوسف: ۸) واته:
(یوسف و براکهی _ بنیامین که له دایکیک بوون _ له لای باوکمان
له ئیمه خوۆشه ویستن له حالیکدا که ئیمه گروپیکی به هیژین _ و
لهو دوو برایه بۆ باوکمان به سودترین _ به دانیایه وه باوکمان له
گومرای و هه له یه کی ناشکرادایه). ئهوان سه بارهت به جیگا و
پایه یه که یوسف و براکهی بنیامین هه یان بوو له لای باوکیان،
به خیلیان ده برد. له بهر ئه مه یعقوب (سه لامی خوای له سه ر) به
یوسفی فهرموو: ﴿لاتقص رؤیاك علی اخوتك فیکیدوا لك کیدا ان
شیطان للانسان عدو مبین﴾ (یوسف: ۵) واته: (خه وی خۆت بۆ
براکانت مه گێژه وه _ چونکه ده بیته هوی به خیلیان و شه یتان
ئه مانه ده خاته سه ر ئه وه ی که _ بۆ تو فیل و ته له که بازی ده که ن.
بێ گومان شه یتان دوژمنی ناشکرای مرۆقه).

له بهر ئه وه ی ئه وان به قسه کردن له سه ر کوشتنی یوسف و
خسته ناو چاله وه و فرۆشتنی به ناوی کۆیله به که سانیک که
به سه ر زه مینی کوفر ده پۆیشتن و بوونه هوی ئه وه ی که یوسف
کۆیله ی کوفر بیست و له حه قی یوسفدا سته میان به ره وا دانا و
سته میان ئی کرد. و له ویدا یوسف به هوی ژنیکه وه که ده ی ویست
زینای له گه لدا بکات که وته ژیر تاقیکردنه وه وه و ئه و بۆ نجات

بوونی په نای بۆ خوا برد و زیندانی له سەر ئازادی و سزای قیامت ههلبژارد. تیبینی دهکهین که یوسف لهم پووداوهشدا به هۆی ئەو ژنه ستهمکاره وه ستهمی لیکرا. برا به خیل و چاوپیسهکانیشی به هۆی به خیلێهک که له دلیاندا بوو بهرامبەر به یوسف به هۆی ئەوهی که خستیانه ناو چال. پاشان به ناوی کۆیلهیهکی ئەسیرو بئ ناگا فرۆشتیان و یوسف که لهو په‌ری مەردایه‌تی و ئازایه‌تیدا بوو سه‌ره‌نجام ئەویان خسته زیندانه‌وه. و ئەمه قورسترین تاقیکردنه‌وه بوو. یوسف له‌سه‌ر گه‌وره‌ترین و قورسترین ئازار و موسیبه‌ته‌کان ئارامی گرت، به ههلبژاردنیکی ته‌واو پێگای ئارام گرتنی ههلبژارد و به ته‌واویه‌ک که هه‌یبوو له‌سه‌ر هه‌موو شتیکی ئارامی ده‌گرت. پێچه‌وانه‌ی ئارام گرتنی وستانه له‌به‌رامبەر ئەو سته‌مانه‌ی که بۆ ئەو به‌ په‌وایان ده‌زانی. له‌به‌ر ئەوه له‌ویدا هیچ هه‌لبژاردنیکی نه‌بوو و به ته‌واوی ناچار بوو. ده‌بێ بزانریت که ئارام گرتن له ئەنجامی تاوان له ئارام گرتن له‌سه‌ر به‌ل‌او موسیبه‌ت گه‌وره‌تره. هه‌روه‌ک خوا ده‌فه‌رموویت: ﴿اِنَّهٗ مِنْ یَّتَّقِ وَ یصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا یُضِیْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِ﴾ (یوسف: ٩٠) واته: (بێ‌گومان هه‌ر که‌سیک له خوا بترسێت _ و له‌به‌رامبەر به‌ل‌او موسیبه‌ت و پووداوه‌کان _ خۆپا‌گری بگری‌ت _ خوا پا‌داشته‌ی ئەو ده‌داته‌وه _ چونکه خوا چاکه‌ی چاکه‌کاران به‌زایه‌نابات).

مروځي باوهردار دهبی بهم شیوهیه له سره باوهره کهي نارامی
 هه بیت یه عنی نه گهر داوایان لی کرد که له نایینه کهي دست
 هه لگري و بیته کافر نه گینا دهیخه نه زیندانه وه و یان له سره
 زهوییه کهي دهری ده کهن (شار به دهری ده کهن) دهبی له سره
 باوهره کهي بمینیتته وه و پښکای دوهم هه لبریزیت واته پښکای
 ته حه مول و نارام گرتن هه لبریزیت و بیگریته بهر و کوچکردن
 قه ببول بکات، هه روه که هم بابته به کوچکهران سه ره تایی
 نیسلا میس هاته پښ و نه وان جیهیشتنی نیشتمانیان له
 وازهینان له نایینه کهيان هه لبرارد و بهر دهوام نازار و نه زیهت
 ده دران.

پیغه مبهري گه وره ی نیسلا م (ﷺ) به شیوه جیا وازه کان که وته
 بهر نازار و نه شکه نجه وه و وستان و نارام گرتنی گرت بهر
 ته نانهت نهو پیغه مبهريه (ﷺ) زیاتر له یوسف (سهلامی خوی
 له سره) نازار و نه شکه نجه درا. چونکه داوایان له یوسف (سهلامی
 خوی له سره) کرد یان زینا بکات یان بپواته زیندان وه و له
 پیغه مبهري خوشه ویست (ﷺ) و هاوه له بهر یزه کانی (ره حمه تی
 خویان له سره) داواکرا که له نایینه کهيان دست هه لگرن نه گینا
 ده کوژین. ته بهن زیندانی بوون له کوشتن ناساتره. هه لبت
 دهبی بزانییت که موشریکان، پیغه مبهري خوا (ﷺ) و هوژی بهنی
 هاشمیان به ماوهیه کی زور له شیوی نه بی تالب زیندانی و

گه مارؤی ئابووری دران و له دواى مردنى ئه‌بى تالب بازنه‌ى
 ئه‌شکه‌نجه‌يان له‌سەر پيغه‌مبەر (ﷺ) زياتر کرد. و کاتيک که له
 په‌يمانى پشتيوانان له‌گه‌ل پيغه‌مبهرى (ﷺ) له عه‌قه‌به‌ى يه‌که‌م و
 دووهم ئاگادار بوون که‌وتنه‌ خو‌يان بؤ ئه‌وه‌ى له‌ کؤچ کردنى
 موسلمانان بؤ مه‌دينه‌ى پيش گيرى بکه‌ن.

ته‌نانه‌ت بريارياندا که پيغه‌مبهرى خوا (ﷺ) بکوژن. لي‌ره‌دا بوو
 که هه‌ر که ده‌ى ويست کؤچ بکات به‌ شي‌وه‌ى شاراوه‌ کؤچيان
 ده‌کرد. ته‌نها عومهرى کوپى خه‌تاب (په‌حمه‌تى خواى له‌سەر) و
 که‌سانىکى وه‌کو ئه‌و به‌و په‌رى ئازايه‌تى و قاره‌مانيه‌تیه‌وه‌ له‌به‌ر
 چاوى هه‌موو موشرىکان کؤچيان کرد. به‌ کورتى ئه‌وانه‌ى که
 توانيان، کؤچيان کرد و ئه‌وانيتر که توانى ئه‌م کاره‌يان نه‌بوو له
 مه‌که‌دا مانه‌وه‌ و به‌ره‌و زيندان راپيچ کران.

به‌ئى کيشه‌ و گرفت و موسيبه‌تيک که به‌رپه‌وا ده‌زانرا بؤ
 باوه‌رداران به‌ هؤى گوئى رايه‌ئى له‌ خوا و پيغه‌مبهره‌که‌ى (ﷺ)
 بوو. يه‌عنى ئه‌وان به‌ زه‌وقى خو‌يان ئيسلاميان هه‌لبژارد و به‌ هؤى
 ئيمانه‌که‌يانه‌وه‌ بوو که‌وتنه‌ به‌ر ئه‌شکه‌نجه‌ و ئازار. وه‌ئى موسيبه‌تى
 زيندانى بوونى يوسف به‌لايه‌کى ئاسمانى بوو که يوسف هيج
 چاره‌يه‌کى جگه‌ له‌وه‌ى نه‌بوو. هه‌روه‌ک خواى گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووي‌ت:
 ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَّاىٓ بَرَّهٖ اَنْ رَّبَّهٗ﴾ (يوسف: ٢٤) واته‌:
 (ژنه‌که‌ _ زليخا _ قه‌سدى تىکه‌لاوى له‌گه‌ل يوسف کرد و

يوسفیش قهسدى تیکه لاوی له گهل زلیخادا کردبوو نه گهر به لگه ی
خوای نه دیبا).

که واته یوسف یش هه مان مه به ست و قهسدى زلیخای کرد به لام
چونکه به لگه و ده لیلی خوای بینی، دهستی هه لگرت. که واته به م
شیوهیه نارام گرتنی یوسف له به رامهر موسیبه ت و چ نارام
گرتنی له به رامهر سته مینک که له لایه ن براکانیه وه لیی کرا تا
پژده یه کی زور ناچاری بوو و پروداویک بوو که بوی هاته پیشه وه.
هه روه ها خوش ویستنی لای باوکی به هه لبراردنی یوسف نه بوو
که دواتر به هوی نه وه وه ئه م هه موو موسیبه ته هاته پیشه وه بوی.
که واته هه لبراردنی رهنج و به لا و موسیبه ت له ریگه ی ئیسلام و
بیروباوه ر و پکه به ری له گهل شیرکرا، نیشانه ی ئه وجی ئیمان و
لوتکه ی به ندایه تیه.

کاتیک خوا به که سیك که له به رامهر نه خوشی و له دهستدانی
نازیزانی یان به هوی له دهستدانی مال و سامانی نارام ده گرت،
پاداشتی نه داته وه. که واته پاداشتی که سیك که له پئی ئیمان و
بیروباوه ری، رهنج و ئیش و نازاره کان هه لبراردنی خوی به گیان و
مال بکرت، چه نده و به چ شیوه یه که ده بیئت؟!

خو ده فهرموویت: ﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ لَا يَصْبِرُهُمْ ظُلْمًا وَّ لَا نَصَبًا وَّ لَا مَخْصَصَةً
فَ سَبِيلَ اللّٰهِ وَّ لَا يَطْنُوْنَ مَوْطِنًا يَغِيْظُ الْكُفَّارَ وَّ لَا يَنَالُوْنَ مِنْ عَدُوٍّ نِّيْلًا اِلَّا
كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَضِيْعُ اَجْرَ الْحَسَنِيْنَ﴾ (التوبه: ١٢٠)

واته: (ههروا كه ههچ ماندووی و تینووی و برسیه تیك نابین له
 رپی خوا و ههنگاوێك نانین بۆ پیشهوه كه ببیته هوی تووڤهیی
 موشریکان و دهست نادهن له دوژمنان _ ولیدان و كوشت و بر
 دوژمنان ئه نجام نادهن و ههچ بهندیك و غه نیمه تیك له وان ناگرن _
 مه گهر به هوی ئه م کرداران هه ئیشیکی چاك بۆ ئه وان دهنوسریت
 و بئگومان خوا پاداشتی چاکه کاران وون ناکات). به خیلی یهکیکه
 له نه خۆشیه گرنه گه کانی دل. نه خۆشیه کی گشتگیر و گویزراوه که
 تهنا ژماره یه کی کهم له خه لکی تووشی بوون بلاوه که ده لێن: ههچ
 که سیك له به خیلی بردن نیه له گه ل ئه م جیاوازیه که که سیکی
 خۆبهزل زان ئه وه ئاشکرا ده کات و که سیکی به پێز و به حورمهت
 ئه و دهشاریت هه. بهحه سه نی به سری (پهحه مه تی خوای له سه ر)
 ووتیان: ئایا باوه ردار به خیلی ده بات؟ ووتی: مه گهر داستانی
 یوسف (سه لامی خوای له سه ر) و براکانی له بیرتان کردوه؟
 به خیلی له دلی مروؤ چه که ره ده کات تا کاتیك که به قو ناغی
 به خیلی بردن و عه مه ل پێ کردنی نه گه یشتبیت ئه و به تاوانیک
 ناژمیردریت. که سیك که له دلیدا به رامبه ر به که سیکی تر به خیلی
 ببات ده بی به به کاره ی نانی ئارام گرتن و ته قوا، کاریگه ری ئه و
 له ناو دلدا لایبات و بۆ خۆیشی به ناپه سه ندی بزانی ت.

له کۆمه لگه ی ئیسلامیدا له سه ر موسلمانانه که په گه کانی
 به خیلی و بوغز وشک بکه ن. و له گه ل که سیکدا که به خیلی ده بات

هاوکاري نه کهن. به لکو لايه نى که سيک بگريّت که به خيلى پئ براوه. چونکه ئه و بوو ته ستم ليکراو و ده بئ له گه لئ هه ستي هاو دهردي بنوئيرت. نه گهر به م شيويه مان نه کرد حه قى برايانه ي ئيسلاميمان په چاو نه کردووه. نابيت له بيرمان بچيت که به خيلى له نيوان ژناندا له پياوان زياتره. به تايبته له نيوان ژنانک که له ژيانى هاوسه ريدا له گه ل يه ک شهريکن. چونکه هه ريه ک له وان دهيه ويت هه رچه ند سه رنجى هاوسه ره که ي بو خوى رابکيشيت. هه روها نيوان نه و که سانه ي که هاوبه شيان هه يه. بويه له پوست و پله و سامان و ولات به خيلى روو ديدات. له بهر نه وه هه ريه ک له وان هه ديته خاوه ن به شيکى زور تا له به شى نه وانيتر که م بکريته وه. هه روها به که سانيک که بوونه ته جيگاي ريز و ئيحترامى خه لکى به خيلى ده برت. وه کو به خيلى براکانى يوسف (سه لامى خواى له سه ر) سه باره ت به خوى. و به خيلى قابيل به رامبه ر هابيلي براى. چونکه خوا قوربانیه که ي هابيلي وه رگرت وه ئى قوربانیه که ي قابيلي وه رنه گرت و قابيل به هوئ ئيمان و ته قوايه ک که خوا يه هابيلي به خشيوه به خيلى پئ ده برد. و هه روها به خيلى جوله که به رامبه ر موسلمانان هه ر له م بابته تانه يه. ناشکرايه که يه که مين نافه رمانيه کانى خوا له سئ شته وه ده ستي پئ کرد که بريتين له: خو به زل زانين (ته که بور) و هه روک حه زه تى ئاده م (سه لامى خواى له سه ر) و خو به زل زانينى شه يتان

و به خیلی قابیل، بووه هۆی نه وهی که نه وان له فهرمانی خوا سه ریچی بکه ن.

له فهرمووده یه کدا هاتوو ه که: ((ثلاث لا ینجو منهن احد: الحسد، الظن و الطیرة و سادئکم بما یرج من ذلک اذا حسدت فلا تبغضن و اذا ظننت فلا تحقق و اذا تطیرت فامض))^۱ واته: ((هیچ که سیڤ له سی شت نه جاتی نابیت _ و به لایه نی که مه وه یه کیڤ له و سی شته له وجودی ئینساندا بوونی هیه _ که بریتین له: به خیلی، گومانی خراب، فال گرتنه وهی خراب. ئیستا ریڤگاکانی دزایه تی و ره که به ری نه وان ه تان پی ده لئین: نه گهر به خیلیتان برد، دوزمنی مه که ن. نه گهر به شتیڤ گومانی خراپتان برد نه و مه یکه نه پراکتیکی وه _ نه گهر له باره ی کاریڤ فالئیکی خراپت گرتنه وه نه و به نه نجامی مه گه یه نن). ئیبن نه بی دونیا نه م فهرمووده یه له نه بو هریره (رحمه تی خویان له سه ر) گێراوه ته وه. له کتیبی سونه نی (ابن ماجه، ترمه زی نه سائی و نه بوداود) له پیغه مبه ر (عَلَّاهُ) گێردراوه ته وه که فهرموویه تی: ((دب الیکم داء الامم قبلکم الحسد و البغض وهی الخالقة لا أقول تخلق الشعر ولكن تخلق الدین)). واته: ((نه خوۆشیه کانی ئومه ته کانی پی شوو له ناو ئیوه شدا سه ری هه لداوه که بریتین له: به خیلی و بوغز. نه مانه تاشینه ر و له ناو به رن. نالئین

د هه یسه م له _ مجمع الزوائد _ ده لئیت: ته برانی سه ری گێراوه ته وه و له سه نه دی سه ودا نیسماعیل بن قیص انصاری هیه که که سیڤی لاوازه (بلاوکردنه وه)

که مووه کان ده تاشیت به لکو نه مانه دینی مروۍ ده تاشن و له ناوی ده بن)).

پیغه مبهري خوښه ویست (ﷺ) به خیلی و بوغزی به نه خوښی ناو بردووه هر بهو شیوه یه که به خیلی به نه خوښی ناو بردووه فرمویه تی: ((وای داء اکبر من البخل)) واته: ((وچ نه خوښی یه که له به خیلی گوره تره)). که واته ده بنی نه مانه به دورد و نه خوښی بزانریت. له فرموده یه کی ترده پیغه مبهري (ﷺ) ده فرمویت: ((أعوذ بك من منكرات الاخلاق و الاهواء و الادواء)) واته: ((نهی پوره دگار! له نه خلاق و ناره زووه کان و نه خوښی پیه سه کان په نات پی ده گرم)). خوا له باره ی پیغه مبهري ده فرمویت: ((وانك لعلى خلق عظیم)) (القلم: ۴) واته: ((نهی پیغه مبهري (ﷺ)! تو گوره و به ریزی و خاوه نی نه خلاق به رز و جوانیت). کوپی عه باس (په حمه تی خوی له سر) و ئین عینه^۷ و نه حمه بن حنبل ده فرموون که ((خلق عظیم)) به مانای ئایینی گوره و به رز دیت. له گیرانه ویه کتر له ئین عباس (په حمه تی خوی له سر) هاتووه که ((خلق عظیم)) به مانای ئایینی پیروزی ئیسلام دیت. عایشه

۶- گیرانه ویه ترمزی (۲۵۰) و نه حمه (۱۶۷-۱۶۷) و طایلس (۱۹۳) و بیهقی له سنن دا (۲۳۲/۱۰) و شعب الایمان (۸۷۴۷).

۷- نهو، سفیان بن عیینه بن ابی عمران میمون الهلالی ابو محمد کوفی یه که چاوی بوو نیمامی شافیهی (په حمه تی خوی له سر)، ابنی معین، ابن راهویه و فلاس فرموده ی زوریان ل وهرگرتووه. و له سالی ۱۹۸ ه. ق کوچی دوازی کرد.

(پرحمه‌تی خوای له‌سەر) ده‌فهرمووئیت: ((ئەخلاقى پيڤه‌مبه‌رى خوا
 (ﷺ) قورئان بوو. حسن بصرى^۸ (پرحمه‌تی خوای له‌سەر) ده‌لئیت:
 ((ئەخلاق و ئادابى قورئانى، هەر ئەو ئەخلاقه‌ به‌رزیه‌)). ده‌لئیت:
 ((خلق عظیم هەر ئەو ئەخلاق و ئادابى قورئانییه‌)).

هه‌وه‌س شتیکی عارفانه‌یه‌ به‌لام نه‌خوشی شتیکیتره‌ که‌ دل
 ده‌خاته‌ ئیش و ئازاره‌وه‌ و ده‌بیته‌ هو‌ی بی‌ که‌لکی دل. له‌
 فه‌رمووده‌ی پیشوودا، به‌خیلی له‌ پال بوغزدا ناوبراوه‌. چونکه‌
 که‌سی به‌خیل حز ناکات که‌ به‌ره‌که‌تی خوای جگه‌ له‌ خو‌ی به‌ر
 که‌سیکیتریش بکه‌وئیت و وورده‌ وورده‌ به‌خیلیشی به‌ره‌ق و قین و
 بوغز ده‌گۆرئیت. ئەو حز ده‌کات که‌ نیعمه‌تی ئیلاهی له‌ که‌س به‌خ
 لیکراو به‌ فیرو بجیت به‌لام تا خوا نه‌یه‌وئیت ئەوا هیچ پروداویک
 پرونادات. له‌به‌ر ئەمه‌یه‌ که‌ به‌خیل که‌ ده‌ست ده‌کات به‌ کار کردن
 تا به‌و که‌سه‌ به‌خ لیکراوه‌ زهره‌ و زیان بگه‌یه‌نئیت. به‌م شیوه‌یه‌ که‌
 قورئان له‌باره‌ی ئوممه‌ته‌کانی پیشووه‌وه‌ ده‌فهرمووئیت: ﴿مَنْ بَعْدَ مَا
 جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ (الجاثیه: ۱۷) واته‌: (دوای ئەوه‌ی که‌
 زانست و شاره‌زا بوون له‌ حه‌قیقه‌تی دین و ئەحکامه‌کانی له‌م
 کاته‌دا به‌هو‌ی خو‌ به‌ زل زانی و دژایه‌تی و به‌خیلی یه‌وه‌، له‌گه‌ڵ
 یه‌کتردا جیا بوونه‌وه‌ و جیاوازی که‌وته‌ نئوانیان‌ه‌وه‌. جیاوازیان

^۸ حسن بن ابی الحسن یسار بصری، ابو سعید بن ثابتی نازاد کرد. شیخ خه‌لکی بصره‌ بوو. و له‌
 سانی ۱۱۰ ه‌.ق دا ۶۹ مانئاوایی له‌ دنیا کرد.

له سهر پيگري و نه بوونی زانست و نه زانیا نه وه نه بوو به لکو نه وان
 حه قيان دهناسی، به لام هه نديک له وان به هوی به خيليه وه به
 خه لکيتر تيپه رين و له سنوور دهرچوون). انس بن مالک (په حمه تي
 خوی له سهر) ده لیت که پیغه مبهري خوښه ويست (ﷺ) فهرمووی:
 ((لاتحاسدوا ولا تباغظوا ولا تدابروا ولا تقاطعوا وكونوا عباد الله اخوانا. ولا
 يحمل لمسلم ان — يهجره اخاه فوق ثلاث ليال، يلتقيان فيهد هذا ويصد هذا و
 خيرهما الذي يبدأ بالسلام)) ۹ واته سه باره ت به يه کتری به خيلي
 مبهن و بوغتان نه بیټ و له گه ل یه کدا دوژمنایه تی مه کن و پشت
 هل مه کن له یه کتر، و بنده یی راستی خوابن و له گه ل یه کدا وه کو
 برا ژيان برنه سهر. بۆ که سی موسلمان دروست نی یه که زیاده
 سی پوژ له گه ل برا موسلمان هه کیدا قسان نه کات و په یوه ندي
 بپچړيښت. به شیوه یه ک کاتيک به ره وپووی یه کتر بوونه وه هر
 یه کيک به لایه کدا پروبکات شوینیکی تر و دهموچا و بدات به یه کدا.
 و چاکترینی نه و دوو که سه. نه و یانه که سه رها سه لام ده کات.

له فهرمووده یه کی تری انس بن مالک (په حمه تی خوی له سهر)
 ده لیت: پیغه مبهري خوښه ويست (ﷺ) ده فهرموویټ: ((والذي نفسی
 بیده لایومن احدکم حتی یحب لایه ما یحب نفسیه)). واته سویند به و
 زاته ی که گیانی منی به ده سته، هیچ یه کيک له ئیوه به باوه ردار
 نارمیردریټ تا نه و کاته ی که نه و شته ی بۆ خوی خوښ ده وی بۆ

براکه‌یشی خوښ نه‌وېت. هه‌روه‌ها خوا له باره‌وه ده‌فه‌رموویت:

﴿وَأَنْ مِّنْكَ لَمَنْ يَبْغِطُنْ فَإِنْ جَاءَتْكُمْ مُّصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا أَمْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا * وَلَنْ أَصَابَكُمْ فِصْلٌ مِنَ اللَّهِ لِيَقُولُنَّ كَأَنْ لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ۷۲-۷۳) واته:

(له‌نیوان نیوه‌دا کومه‌لیک هه‌ن که _ دوو پوون و خوښان به یه‌کیک له نیوه‌ده‌زانن و ناچن بۆ جیهاد و، ته‌مه‌لی ده‌که‌ن و خه‌لکانی تریش ته‌مه‌ل ده‌که‌ن و له شه‌ریان دوور ده‌خه‌نه‌وه. که‌واته نه‌گه‌ر به‌لاو موسیبه‌تیک پووی تی‌کردن ده‌لین: به‌راستی خوا په‌حمی پیمان کرد که له‌وان نه‌بووین و _ له‌شه‌ردا _ به‌شداریمان نه‌کرد. و نه‌گه‌ر په‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌تی خوا پووی تی‌نه‌کردن _ و سه‌ره‌که‌وتن و غنیمه‌تتان ده‌ست که‌وت _ راست وه‌کو ئه‌وه‌ی که هه‌رگیز نیوان نیوه و ئه‌وان چ خوښه‌ویستی و هاوپی‌یه‌تیک نه‌بووه، ده‌لین: خوښه‌ه‌ش له‌گه‌ل ئه‌واندا بووینایه. و _ له‌م سه‌ره‌که‌وتن و به‌ده‌ست که‌وتنی غنیمه‌ت _ شتی‌کمان پی‌برایه).

ئه‌مه دواکه‌وتووه‌کان و پشت لی‌هه‌لکه‌ره‌کانی جیهادن له‌پی‌ی خوادا، ئه‌وه‌ی که بۆ خوښان خوښیان ده‌ویست بۆ برا موسلمان‌ه‌کانیان نه‌ده‌ویست به‌لکو نه‌گه‌ر باوه‌رداران به‌لاو موسیبه‌تیکان تووشی بوايه ئه‌وان حه‌زیان ده‌کرد و پیکه‌نیان ده‌هات و نه‌گه‌ر نیعمه‌ت و به‌ره‌که‌تیک به‌باوه‌رداران گه‌شتبا ئه‌وا ئه‌وان نا‌په‌حه‌ت و دل ته‌نگ ده‌بوون و حه‌زیان ده‌کرد که ئه‌و

نیعمه تەش به وان بگهشتایه. چونکه دوو پرووهکان تەنها ئاره زووی
 نیعمه تەکانی دنیا یان دهکرد و نوقمی دنیا پەرستن و شتی
 پرووکهشی نهو بوو. له بهر نهوهی ئهوان خوا و پیغه مبه ره که ی (ﷺ)
 و پوژی قیامه تیان خوش نهو یست و ئیمان یان پییان نه بوو. ئه گهر
 ئهوان به خوا و پیغه مبه ره (ﷺ) و پوژی دوایی ئیمان یان هه بوایه،
 ئهوا برا باوه پدارهکانی خو یان خوش دهو یست و لهو نیعمه تانه ی
 که به وان دهگات خوشیان دههات و لهو به لا و موسیبه تهی که به
 باوه پداران دهگهشت ناپه حهت و دل تهنگ ده بوون. هه ره که سیکیان
 دل خوش نکردایه به وهی که باوه پداران دل خوش دهکات و
 ناپه حهت و دل تهنگ نکردایه به وهی که باوه پداران ناپه حهت و دل
 تهنگ دهکات. له پیزی باوه پداران ناژمی در یست. عامر شعبی
 (په حمه تی خوای له سه ره) ده لیت: بیستم که نعان بن بشیر (خوای لی
 پازی بیت) له کاتی ووتارداندا دهی ووت: ((سمعت رسول الله ﷺ)
 يقول: مثل المؤمنین فی توادهم و تراحمهم و تعاطفهم کمثل الجسد
 الواحد اذا اشتکی منه شیء تداعی له سائر الجسد بالحمی و السهر))^{۱۰}
 واته: ((بیستم که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دهی فهرموو: باوه پداران
 له خوش ویستن، بهزه یی، دلسوژی و مهره بانی بهرام به ره به یه کتری
 وهکو یه که لاشه وان که نه ندایمکی ئیش بکات ئهوا نه ندایمه کانی

تری لاشه یه کتر بو چاودیږی و پهرستاری و خزمه تکردنی نه و
نه دنامه هان ددهن)).

هه روه ها ابو موسی اشعری (خوای لی پازی بیټ) ده لیت:
پیغه مبهری خوا (ﷺ) به کردنه ناو یه کئی په نچه کانی دهستی
فه رمووی: ((المؤمن للمؤمن کالبنیان یشد بعض))^{۱۱} واته: ((باوه پردار بو
برا باوه پرداره کی وه کو په یکه ری بینایه که هه ندیکه تری به هیږ
پاگرتووه)).

۱۱ - بوخاری (۲۳۱۴) و موسلیم (۲۵۸۵).

خوښه زل زان و به خیل

خوښه زل زان و به خیل له نه خوښه کانی دل بوون و به خیلی حسادت له هر دوکیان خراپتره. له فرموده یه کی سه حیددا ابو دادود ږیوایه نی کردوه پیغه مبر (ﷺ) فرموده تی: ((الحسد بأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب و الصدقة تطفئ الخيئة كما تطفئ المال النار))^{۱۲} واته: ((به خیلی چاکی یه کان له ناو ده بات، هه روه کو ناگر چوڼ دار ده سوتینی. و خیر و خیرات، تاوان و گونا هه کان پاک ده کاته وه هه روه کو ناو چوڼ ناگر ده کوژنیته وه)).

که سی به خیل و خوښه زل زان نیعمه ته کانیش له خوئی په شیمان ده کات و له و نیعمه تانه ی کی خوا ده ی به خشیته به خه لچکانی تر دل ته نگ ده بیټ خوا ده فرمودیت: ((ومن يوق شح نفسه فاولئك هم المفلحون)) (الحشر: ۹) واته: (و که سانی که نه فسی خو یان له به خیلی و بوغز ږیاریزن و ږاریزراوین ږزگار ده بن).

پیغه مبری خوا (ﷺ) ده فرمودیت: ((أیکم والشح فانه اهلك من منه كان قبلکم امرهم بالبخل فبخلوا و امرهم بالظلم فظلموا و امرهم

۱۲ - ابن ماجه (۲۲۱۰) له انس بن مالک، و ابو داود (۵۷۴/۲)

بالقظعوا^{۱۳} واته: ((له خوۆبهزل زان به پاستی دورور بکه ونه وه. چونکه کهسانیک که له پیش ئیوه وه بوون له ناوی بردن. ئهوانی به به خیلی و ستهم و به جی نه هیئانی سیله ی پرهمی قوم و خرمان ناچار کرد و ئهوانیش به خیلی یان برد، سته میان به پهوا ده زانی و سیله ی پرهمیان پچراند)).

هاوه لی به پریز عبدالرحمن بن عوف (خوای ئی پازی بیت) له کاتی تهوافی مالی خوا ئهم دوعایه ی دوباره ده کرده وه: ((اللهم قنی شح نفسی)) واته: ((ئهی پهروهردگار له به خیلی و خوۆبهزل زان نه فسم نجاتم بده)). پیاویک پرسى: بۆچی ئهم دوعایه زۆر دوباره ده که یته وه؟ ووتی: نه گهر خوۆبهزل زان و به خیلی له مروقدایه ره گی داکوتی ئهوا تووشی ستهم و سه ریچی و به جی نه هیئانی سیله ی پرهمی ده کات.

که واته به خیلی و ئیره ی دوو جور نه خوۆشین. که ده بنه هوی ئه وه ی تا نه فس سه بارهت به و شتانه ی که بۆ ئه و زیان به خشن بوغزو پهق و قینی هه بیت. و ئه و شتانه ی که بۆ ئه و زیان به خشن، خوۆش بویت. ههر له بهر ئه مه که به خیلی عاده ته ن له گه ل غزبدايه.

۱۳ - گنپانه وه ی ابو داود (۱۶۹۸) ۷۳ و احمد (۱۵۹/۲) هریره.

عەشق

شەھووت و عەشق دوو جوړی تری نەخۆشیە کە دەبنە ھۆی
ئەوێ تا نەفس ھەر شتێک کە زیانی بۆی ھەبێت، خۆش بویت. و
ھەر شتێک کە سوودی بۆی ھەبێت بە ناپەسەندی بزانیت. عەشق
نەخۆشی یەکی دەروونی یە ھەر کات چالاک بوو دەبێتە ھۆی
نەخۆشی یەکی لاشەش (سایکۆسوماتی) و چ جایی ئەوێ کە
مروۆ تووشی جوړێک لە وەسووسە و نەخۆشی میشتک بێت و یان
ئەوێ کە مروۆ تووشی لاوازی لاشە و بێ ھیزی بێت. مەبەستی
سەرەکی لەباس پەرەوێزی نەخۆشی دڵ ئەمە یە کە دڵی مروۆ بە
ھۆی ئەم نەخۆشی یەو تووشی گۆرانی فیترەت دەبێت و لە دیاری
کردنی چاک و خراپ تووشی ھەلە دەبێت. چاک و خراپ بە چاک،
زیان بە سوود و سوود بە زیان دەزانیت. و ھەر وەک کەسێک ئی دێ
کە لە پەروێ لاشەیی یەو نەخۆشە و ھەر شتێک کە بۆ لاشەیی زیانی
ھەبێت خۆشی بویت. بە شیوەیەک کە ئەگەر شتێک بەو بوتریت
ئەوا دڵ تەنگ دەبێت و ئەگەر پێ بدريت ئەوا دیسانەو نەخۆشی
یەکەیی زیاد دەکات وەک کەسێک کە عاشقە. بێنین، دەستی ئی

دانی مه عشوقه که ی و بیستنی دهنگی نه و دهیته هوئی پهنج و ئیش و ئازاری و نه و له خشته دهبات. تهنانهت به وینا کردنی مه عشوقه که ی شه هوته ده جولینیت و سوکنایی به نه خوښی یه که ی دینیت. و له فهرموده یه کدا هاتوه که ده فهرمویت: ((ان الله یحیی عبده المؤمن الدنیا کما یحیی احدکم مریضه الطعام الشراب)) ۱۴ واته: ((خوا بهنده ی باوه پداری له دنیا په رستی ده پاریزیت، بهو شیوه یه که ئیوه نه خوښه که ی خوټان له ناو و خوراک ده پاریزن)).

له مونا جاتی موسا (سهلامی خوای له سهر) که ئیمام نه حمده نهوی له کتیبی _ الزهد _ که له وهب بن جریر^{۱۵} گیراوه ته وه که ده لیت: (خوا ده فهرمویت من بهنده کانی خوټ له دنیا په رستی و بیر کردنی نه و ده پاریزم بهو شیوه یه که شوانیکي دلسوز، وشتره کانی له له وه پرگا ماندو که ره کان ده پاریزیت. هره وه بهنده کان له نارام گرتن له دنیا و عشق و خوار دنده وی دنیایی دوور ده که ونه وه بهو شیوه که شوانی دلسوز، وشتره کانی له له وه پرگایه کی سهوز و دلخواز دوور ده کاته وه. و نه مه له بهر نه وه نیه که نه وان لای من نرخ و بایه خیکیان نیه، به لکو له بهر نه وه یه که بهنده کان به شی خوټان له گه وره یی و به خشنده یم به شیوه یه کی

۱۴ - روایت احمد (۴۲۸/۵).

۱۵ - نه و وهب بن جریر بن حازم ازدی ابو العباسی بصریه. له باوکی وشعبه و حماد بن زید فهرموده ی گیراوه ته وه. و له سالی ۲۰۷ ه. ق مائناوایی کرد.

تهواو وهرېگرڼ، و بڼې نهوې که دنیا و داواکاری نهفس و ههواو
نارهزوو نهوان ناتهواو بکات.

دهبې بزانيږت که شيفای نهخوش له پزگار بوون لهو سووکه
نهخوشيه دهبيټ. بهلکو به دهرکردن دهرهوهی هم عه شقه خراپه
نهخوش يه که شيفای بو ديټ. له بارهی هوکارهکانی عه شق، دوو
پا ههيه: تاقميک دهلښ: سرچاوهی عه شق، ئيرادهيه و نی يه ته و
نهمه قسه يه کی بلاوه، تاقميکی تر دهلښ: سرچاوهی عه شق،
بيرکردنهوه و خيال کردنه به شيوهيه که مه عشوق له ميشکی
عاشقدا جينگهی نهو شته باشانه بگريټهوه که هه ن. نهم تاقمه
دهلښ: نابيت خوا عاشق يان مه عشوق وهسف بکريټ چونکه خوا
له خيال کردن پاکه. به لام ههنديک له تاقمی يه که م خوا به عاشق
بوون وهسف ده که ن چونکه عه شق به مانايی خوښه ويستی تهواو
دهزانن، و خوا حه زدهکات. ههروه که گيرپارانهويه که له عه بدول
واحد بن زيد^{۱۶} دا هاتووه که خوا دهفه رموويټ: ﴿لايزال عبيدي
يتقرب الي يعة شقني واعه شقه﴾ ۱۷ واته: (پيوسته بهنده بهرهو من

۱۶- عبدالواحد بن زيد عبيدي ناره. نهو له سالی ۱۷۰ ه. ق کؤچی دوايی کرد.

۱۷- ابو نعيم در حلية الانبياء (۱۶۵/۶) نهوې گنپراوهتهوه له کؤتايدا دهليټ: نهم فهرمووديه
عبدالواحد له حسن بصری به شيوهی _ مرسل گنپراوتهوه. و نهم فهرمووديه به يه کيک له
مرسلهکانی مقبولی حسن نازميدريټ چونکه له سندی نهودا، محمد بن فجل و عبدالواحد بن زيد
وجوديان ههيه و هر دوکیان لاوازن (ضعيف) جينگهی باسه که يحي بن معين محمد بن فضلی له
جينگهيه که به درؤزن له قهلم دمدات و له جينگهيه کيتردا دهليټ که هيج نيه. الکبير (۱۲۰/۴) و
نيمامی بخاری له بارهی عبد الواحد بن زيدوه دهليټ: فهرمووده نهويان تهرک کردووه و يحي بن

نزىك ببينه وه. عه شقى له گهڵ مندا هه بێت و منیش عه شقم له گهڵ ئەودا ده بێت). ئەمە قسەى هەندىك له سوفى يەكانه كه به برۆى زانایان (جمهور العلماء) ئەوه له بهرامبەر زاتى پیرۆزى خوادا قەبوول ناكەن و ئەم جوړه قسانه به شایستهى خوا نازانن. چونكه عه شق ئاشكرا و خوۆشه و یستى كهسانىك كه زیاد لهم دوو ئەندازیه تی. و ئەم خوۆشه و یستى یه ماوه و كاتیكى دیارى كراوى ههیه. هەر له بهر ئەمە ده لێن به كار هینانى ووشهى عه شق له بهرە خواوه به تهواوى ناشایسته و نارهوايه. ده برېرنى عه شق زۆر زیاتر له سوودى عبادەتەوه به خوۆشه و یستى مړۆى بۆ ژن یان مندا له كهى رهوايه و خوۆشه و یستى به خیزان و پۆست و پله و پایه و پیغه مبه ران و پیاو چاكان و ئەمانه ناگریتەوه. ههروهها ووشهى عه شق گارانتي ئەنجام دان هەندى له كارى حەرام و دژى پاکی یه. له واندادەست ئى دان و سهیرکردنى ژنى نامە حەرەم و كوپی گەنج و جوان...! تەنانەت خوۆشه و یستى كهسانىك سه بارەت به ژن و خزمەتكارى خوێ، به رادهیهك كه ببیتە هوێ به رهوا زانینى ستهم به ژنىكى تر و یان تووشى كارى حەلام بێت، راست نی یه و ناشەرعى یه. بۆ نموونه به گوێ كردن و خوۆشل كردن له بهرامبەر داواكارىیه ناشرعى یه كانى هاوسەرى خۆت كه ج جای ئەوهى كه

معین له بارهیهوه ده لێت: ئەو هیچ نیه. سهیرى الضعفاء الكبير (٥٤/٣). له بهر ئەوه ئەم گێڕانهوهیه ناتوانرێ به لگه و دهلیل بێت. (وهرگێڕ)

دنیا و دواړوژى نابوددهکات. وهکو نه وهى که مال و سامانيک
بخريته برده ستي که نهو... ببات و يان له ميراتدا به شيک و
حه قیكى زياترى بو دابنریت.. نه مه يه حالى عه شقى هه لال.

که واته عه شق به ژنى بيگانه و کوپى گه نج و جوان که هه رame،
مروّ تووشى چ وسا يايه که دهکات؟! ده بى بز انریت که له نه نجامى
نه م جوړه کرده وانه دا ژماره يه کى زور فاسد ناديارن که دين و
نابرووى مروّ له ناو دهن و عه قل و لاشه سست و نابود ده که ن.
هه روه که خواى گه وره دهه رموويت: ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيُمْعَ الذِّى
فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ (الاحزاب: ۳۲) واته: (نهى هاوسه رانى پيغه مبهه
(ﷺ)! دهنگتان نه رم و ناسک و مه که نه وه که دل نه خوشه کان
چاوى ته ماع بېر نه نيوه).

که سيک که له دلیدا نه خوش شه هوهت بى ت و له سهير کردنى
ده موو چاوه جوانه کان تام و چيژ وه ريگرى، و هه رکات ون
بووه کهى که له بير يايه تى پهيدا بکات نهو نه خوشى يه کى گه پانه وه
ده بى ت و له به دوا دا چوون و به ده سست هينانى نه وه يه که له
بير يدايه. به پيچه وانه وه که سيکه وه که له گه يشتن به وون بووه کهى
بير يايه تى سست بى ت که له کو تايدا وورده وورده بى هيوايى له
عه شق و خوشه ويستيدا دروست ده بى ت. به لام نه گه ر که سيک
که وته ناو داوى عه شق و خوشه ويستيه وه، و داوین پاکی و نارام
گرتنى کرده پيشه ي خوى نهوا نه م که سه به هوى ته قوايه که له

بهر خاتری خوا گرتوته بهر، پاداشت و مرده گری. ههروهك ئهوهی كه له فهرموودهیه كدا هاتوو كه دهفهرموویت: ((ان من عشق نق و صبر ثم مات كان شهيدا)) ١٨ واته: ((هر كهس كه عاشق بوو و له سهر ئهوه داوین پاکی و ئارام گرتنی گرتیه پیشه. ئه گهر له م حاله ته دا بمړی ئهوا شه هیده)).

ههلبه ته ئه م فهرموودهیه یحی القات له موجهید له عهبدوللای کوپی عهباس به شیوهی (مرفوع) گێراوه ته وه و فهرموودهیه کی صحیح نیه. به لām ئه م بابه ته ئاشکرا و دیاره كه ئه گهر كه سیك له حهرام كراوه كان چاو پۆشی بکات و له سهیرکردنی حهرام و قسانی حهرام و کرداری حهرام پارێز بکات و دورور بکهوێته وه و ئهوهی له دلیدا ههیه نهی خاته پروو تا تووشی ناپه سهند و کرداری ناشایسته نه بیئت و به ئیش و ئازاری عشق له دلدا ئارام بگریئت. ئهوا كه سیکی وا به خاوهن ته قوا ده ژمی ریئت و له لای خواوه موسته حهقی پاداشتیکی زۆره. ههروهك دهفهرموویت: ﴿انه من يتق ويبصر فان الله يضيع أجر المحسنين﴾ (یوسف: ٩٠) واته: (بی گومان ههركهس ته قوای كرده پیشه و _ له بهرام بهر پروودا و

١٨- خطیب بغدادی له میژووی بغدادا (١٥٦/٥-٢٦٢/٥) ٥٠-٥١) ئهوهی گێراوه ته وه و ابن قیم ئهوهی له زاد المعاد (٢٧٥/٤-٢٧٧) دا ههناوه نه لیت: (ئه م فهرموودهیه له پێغه مبهیر (ﷺ) وهر نه گراوه و نه سلفن جایز نیه كه له قسانی ئه پێغه مبهیر (ﷺ) بن چونكه شه هیدی لای خوای گهره، پله و پایه ی گهره یی ههیه كه له پال پله و پایه یی راست گۆیاندا یه. و كار و كرده وهی تاییه تی خوی ههیه.

موسیبه ته کاندای نارام بگریخت _ نهوا خوا پاداشتی ددهاته وه _
له بهر نه وه که خوا چاکه ی چاکه کاران وون ناکات).

نهم یاسایه له باره ی به خیلی و نه خوشیه کانی تری دل، راستی
پهیدا دهکات و دهچه سپیټ. نه گهر نه فسی مروّ عاده تی کرد
به شتی که وه که بیټه هو ی تووړه یی و نارپه حه تی خوی گه وړه و
نهوا ده چټه پیزی موژده پی دراوه کانه وه. که له م نایه ته پیروژدها
باس کراوه: ﴿وَأَمَانَهُ خَاقِ مَقَامِ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ * فَاِنَّ
الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾ (النزعات ۴۰-۴۱) واته: (وبه لام نهو که سه ی که له
جیگه و پله و پایه ی خوی گه وړه بترسیټ و نه فسی له ههوا و
نارزوو دور بخاته وه، به دلنایه وه به هشت جیگایه تی). بهو
شینوه که ده زانن نه گهر خوشه ویستی شتی که له دلدا جیگه ی گرت
نهوا مروّ ههول ددهات که نهو شته به دهست بهیټ ته نانه ت
دهست ده خاته هندی کار و باره وه تا زه مینه ی به دهست هی نانی
بو ساز بکات.

که سی که خوشه ویستی پیس و ناشه رع یان بوغز و پهق و
قینی له دلدا هه بیټ و نهوانه بکات به پراکتیکی نهوا تاوانباره. بو
نمونه که سی که له پووی به خیلی یه وه هه زدهکات و حه قی
که سی که تر ده خوات و له بهرام بهر حه قیدا دژایه تی دهکات. یان
که سی که زیاده له حه د خوش دهو ی به هو ی نه وه وه تووشی
حه رامینک ده بیټ و یان واجبی که تهرک دهکات. و هندی شت به

هوږى ليکچوونى له گهال نه ودا خوښى دهوږت. ههروهه که سيک
وتوويه تى:

لأحب لحبها السودان حتى أحب لها سود الكلاب
به هوږى خوښه ويستى نه وهه هه موو په شه کان و ته نانه ت سه گه
په شه کانم خوښ دهوږت.

شاعير له بهر نه وهى ژنيکى په ش پيښتى خوښ دهوږت، يه غنى
له بهر خاترى مه عشوقه کهى ته نانه ت سه گه په شه کانيشى خوښ
دهوږت! نه مانه نه خوښيه کانى دلن که له بيرکردنه وه و ئيرادهى
فاسدى دل سهرچاوه ده گرن. له خواى گه وره داواکاريڼ که
دلّه کانمان له هه موو نه خوښى و دهرديک شيفه بدات. (ثامين)
هه روه ها له نه هى کراوه کان و کاره پيس و ناپه سنده کان په نای
پيښه بين. چونکه دل بۇ خوښويستنى خوايه و نه مه فيتره تيکه که
خوا به بنده کانى له سهر نه وه دروست کردوه بهو شيوه که
پيغه مبهري خوښه ويستمان (ﷺ) ده فرمويت: ((اکل مولود يولد
على الفطرة، فابواه يهودانه او ينصرانه او يمجسانه، کما تنتج البهيمة جاء
هل تحسون فيها من جدعاء))^{۱۹} واته: ((هه موو مروفنيک له سهر
فيتره تى خواناسى له دايک ده بييت. وهى باوک و دايکى ده يکه ن به
جووله که يان مسيحه يان جووسى. بهو شيوه که بيچووى ئاږه ن به
ساغ و سه لامه تى له دايک ده بيى وهى دوايى تووشى که م نه ندامى

دهبیټ)). ابو هریره دوايي گهړانه وهی ئه م فرموده ده ووتی: ((ئه گهر حه ز ده کهن ئه م ئایه ت بخوینن)). ﴿فطرة الله التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله﴾ (الروم: ۳۰) واته: (ئه مه سروشتیکه که خوا مروّقه کانی له سهر ئه وه دروست کردووه، نابیت سروشتی خوا بگوږیت). یه عنی ئه وه له خواناسی به کوفر و له دینداری به بڼ دینی لیڅخوږی (غاربدن).

خوا به نده کانی له سهر بڼه مای خوشه ویستی و به نډایه تی و یه کتا په رستی خوۍ، دروست کردووه. ئه گهر فیتړه تی وجودی مروّقه نازاد بکړیت تا گه شه بکت، ئه وا دهی بیڼی که خوا دهناسیت و خوشه ویستی خوا له دلیدا جیځای هیه. به لام به داخه وه فیتړه ته پاکه کان به هوۍ گه شهبان له جهوی و هه وای ناپاک و پیس حاله تی ئه سلۍ و ئاسایي خوۍ له ده ست دهاد. و به جووله که و نصرانی و... په یدا ده کات. هه لبه ته ئه گهر مروّقه بیه ویت و بریاربدات بو ئه و فیتړه ته ئه سلۍ یه خوۍ ده گړیته وه.

پیغه مبه ران (سه لامی خویان له سهر) بو گوږانی فیتړت و غاردان به ره و فیتړه تیکی تازه نه هاتوون. به لکو بو جیځیر کردنی ئیمان و گهړاندن هوهی به شه ریبه ت به ره و غیره تی ئه سلۍ خوۍ یان هه لېږدراون و هاتوون. ئه گهر له دلۍ مروّقه دا خوشه ویستی راستی خویي جیگا بگړیت. نیتر تووشی خوشه ویستی یه کی تر به غه یری خوا نابڼ. چ جای ئه وهی تووشی خوشه ویستی ببیت

سه بارهت به مه عشوقيك. به دنيايييه وه كاتيڪ كه دل تووشي
 عه شق به مه عشوقيك دهبيت ئهوا خوشه ويستی بهرامبه به خوا
 كه م دهبيت وه له بهر ئه م خوشه ويستی پاكانه بوو كه يوسف
 (سهلامی خواي له سهه) خوا پاريزگار ئي كرد: ﴿كذلك نصرف عنه
 السوء والفحشاء انه من عبادنا المحسنين﴾ (يوسف: ٢٤) واته: ئيمه
 بهو شيويه مان كرد _ و بو پاريزگاري كردني ئه و له هه موو
 قوناغه كاندا هه ولماندا _ تا به لا و زينا له و دوو بكه ويينه وه. له بهر
 ئه وه كه ئه و له بهنده كانی پاك و هه لبر ئيردراوی ئيمه بوو). به لام
 ژني عزيز _ زليخا _ و ژناني هوزه كه ي هاوبه ش بوون. له بهر ئه مه
 بوو كه عاشقی يوسف (سهلامی خواي له سهه) بوون و دهبي
 بزانريت كه مروؤ به هؤي كاريگهري كه مي و ناته واوي له يه كتا
 په رستی و ئيماندا تووشي ئه م جوړه عه شقه دروييانه دهبيت و
 گرفتار دهبيت. چونكه دليڪ كه پربيت له ئيمان به خوا و بهردهوام
 به ره و ئه و بگه رپته وه و له خوا بترسيٽ، له م جوړه مه سه لانه دا
 دووشت دهبنه ريگر كه سه ر ئي شيواو نه بيت: يه كيڪ ئه وه كه ته وبه
 و گه رانه وه به ره و خوا له هه ر عه شق و خوشه ويستی يهك، تام و
 چيزيكي زياتري هه يه. و خوشه ويستی خوا له دلدا به سهه
 خوشه ويستی شته كانی تر سهه دهكه ويٽ.

دووم ترس له خوا: چونكه ترس له خالي بهرامبه ره سهقدايه و
 بهردهمي دهگريٽ. هه ركهس كه مه سه له يه كي خوش بويت له پوي

عەشقەوێ یان غەیری عەشقەوێ - پاشان سەبارەت بە مەسەلەییەکی تر کە تیادا خۆشەویستی یە سەبارەت بە مەسەلەیی دووەم ئەو کەسە لە نزیکە بوونەوێ لە خۆشەویستی مەسەلەیی یە کەم دەگەرێنێتە دواوە. و یان بە ھۆی ترس لە تووش بوون بە زەرەریک کە بە ھۆی دروست بوونی خۆشەویستی بەرامبەر بە کەسیک بێت بێتە پێشەوێ بۆی ئەوا لەو خۆشەویستی یە ھەڵدەگرێ.

بە لێکۆڵینەوێ ئەمانە کە باس کران گەشتینە ئەم ئەنجامە کە ھەر کات خوا لە دلی بەندەیکدا لە ھەموو کەسیکی تر بترسێت، لە دلی کەسیکی وا تەھا خۆشەویستی خوا جیگای دەبێتەوێ نەوێک خۆشەویستی کەسیکی تر. مەگەر ناگاییەک بێتە پێشەوێ و میزانی خۆشەویستی و ترس لە خوا لاواز بێت. چونکە ئیمان بە خوا بەجێبەجێ کردنی دەستوراتی ئیلاھی، زیاتر و سەرپێچی لە دەستوراتی، کەمتر دەبێت.

کەواتە ھەر کاتیک کە، مەرۆک بە ھۆی خۆشەویستی و ترس لە خوا کرداری شایستە ئەنجام بدات و لە تاوان و گوناھەکان دەست ھەڵگرێت. دۆستی و ترس لە خوا زیاتر دەبێت و خۆشەویستی غەیر خوا لە دلیدا ووشک دەکات. نەخۆشیەکانی لاشەش ھەر بەم شێوێن. ساغ و سەلامەتی لاشە بە ھۆکاری سوود بەخش بە دەست دێت و نەخۆشی و ئیش و ئازار بە ھۆی ھۆکاری دژی ئەوێ لەناو دەچن.

داود دهرمان هوکاریکه که نه خوښی لاشهیی شیفا ددهات. ههروهها بۆ دلّیش دهبی دهرمانیک هه بیّت که نه خوښیه کانی دلّ له ناو بیات. ساغ و سهلامهتی دلّ به باوهږ بوون به خوا و یهکتا په‌رستی به‌ده‌بست دیّت و په به‌ردهوامی بوونی به‌ندایه‌تی و یهکتا په‌رستی نه‌ویش په‌ردهوام ده‌بیّت. باوهږ و زانستی سوود به‌خشی و کړیډه‌وی چاکه لازم و مه‌لزمی یه‌کتن و مانه‌وه و سهلامهتی دلّ په‌یوه‌ندی به‌م سئ شته‌وه هه‌یه که له راستیدا خوږاک و دهرمانی دلّ‌یشن. هه‌روه‌که له فهرمووده‌یه‌کدا که له عه‌بدولا بن مه‌سعود (خوای لی‌رازی بیّت) گڼ‌دراوه‌ته‌وه که ده‌فهرموویّت: ((ان کل ادب یحب ان تؤتی مأدبه و ان مادیة الله هی القرآن))^{۲۰} واته: ((هه‌موو میوانداریک حه‌ز ده‌کات که خوږاکی میوانی یه‌که‌ی یخوریّت و میوانی خوا قورئانه)).

هه‌روه‌ها به‌شه‌کانی کو‌تایی شه‌و و کاتی بانک و نو‌یژ و له ناو سو‌جد دا و دی‌وای نو‌یژه‌کان و زی‌کر و ویرد و وتن، و هه‌ندی باب‌ه‌تی تر له جوانی و پاکی خوا‌ی گه‌وره‌ن. زی‌کر داواکردنی لی‌ خو‌ش بوونی تاوان له خوا مه‌سه‌له‌یه‌کی گرن‌گ و جیدییه که ده‌بی که‌سی موس‌لمان ناگا‌داری نه‌و شتانه بیّت و سه‌رنجیان بدات. هه‌ر که خوا دا‌وای فی‌زیوون بکات و ته‌ویه بکات، خوا ته‌ویه و داواکه‌ی

۲۰- گڼ‌راوه‌ی دارمی (۵۲۱/۲ - ۵۲۳) و طبرانی له أجمع الکبیر - (۱۲۹/۹ - ۱۳۰) و

عبدالرزاق (۳۶۸/۳ - ۳۷۵) و ابن ابی سیبئه (۱۲۵/۶ - ۱۲۶) و هک‌و گڼ‌راوه‌ی سه‌روه‌ه

ری‌وایه‌تیا‌ن کړ‌دوه.

قہبول دہکات و بہ جینگای گوناہ و تاوان لہ کارنامہی کردہ و مکانیدا چاکیه کان جینگیر دہکات. یہ کئی لہ بہ لگہ و نیشانہ کانی دیاری نہم مہ سہلہ یہ فہرموودہی خواہ کہ دہ فہرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَكْفُرَ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ (التحریم: ۸) واتہ: ((نہی باوہ پداران بگہ پینہ و بہرہ و خوا و تہوبہ یہ کی صاف و بن گمرد بکن تا پەروردگاری ئیوہ، لہ گوناہ و تاوانہ کانتان خوش ببیت و لہ ناویان ببات. و ئیوہ بخاتہ ناو باخہ کانی بہمہ شتہ وہ کہ لہ ژیر نہ وانه وہ پووبارہ کان بہ خوین)).

دہبیت پڑانہ و لہ کاتی خہودا پارچہ کہ یہ ک لہ زیکر و ویردی بخوینئی و نارام گرتن بکاتہ پیشہ و راوہ ستا و بمینیت. بہ نہنجامدانی نہم کارانہ زور ناخایہ نیت کہ ئی خوشبوونہ کانی خوا نہویشی دہگرنہ وہ و باوہ لہ دلیدا جینگیر دہبیت. و بہ نہنجامدانی نویرمکانی پینچ فہرزہ بہ شیوہ یہ کی تہوار و چ بہ ناشکاری چ دہروونی دہبی حہزت ئی مہبیت. چونکہ پایہ و ستوونی دینہ. و ہستی: ﴿لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ بکات ویردی سہرزمان. یہ عنی لہ ہیچ ہول و کوششیک کارئک نہنجام نادریت مہگر بہ هاوکاری و میزی خوا نہبیت. بہ ووتنی نہم ویردہ موسیبہ تہ قورسہ کان سووک دہبن و ترس و خوف لہ ناو دہچیت. و ہرہ وہا دوعا و داواکار دہنمان لہ بیرنہ چیت چونکہ دوعا مروانی موسلمان بہ

مهرجيك كه پهله‌ی تیدا نه‌کات وهرده‌گړیت. یه‌عنی ئه‌لین: ههر چه‌ند دوعا ده‌کهم وهرناگیرین یان خوا! من ئهم هه‌موو دوعایه ده‌کهم به‌لام تو قبوولی‌ان ناکه‌یت. چونکه یه‌کیک له هۆکاره گرنه‌گه‌کان له وهرنه‌گیرانی دوعا په‌له‌کردنه له وهرگرتن و قبول کردنی. ده‌بی بزانریت که هاوکاری خوا و سه‌رکه‌وتنی له مهرجی ئارام گرتن و خیر و خوشی یه له دواي پهنج و نارپه‌حتی و ناخوشی وئاسانی دوايي نارپه‌حتی و په‌ریشانی و قورسیه. هیچ که‌سیک ته‌نانه‌ت پیغه‌مبه‌رانیش (سه‌لامی خویان له‌سه‌ر بی) به نه‌نجام و نه‌تیجه‌ی چاک و خیر نه‌گه‌یشتوون مه‌گه‌ر به ئارام گرتن نه‌بیټ. که‌واته سپاس و ستایش بو خوایه‌که که دروستکه‌ری جیهانیانه و سپاس و شوکر و مننه‌ت بو ئه‌وه به هوی نیعمه‌تی _ ئی‌سلام و سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) _ که به‌خشیویه‌تیه به‌نده‌کانی، ئه‌وه‌نده سپاس و ستایشی که له‌به‌رامبه‌ر نیعمه‌ته‌کانی پروکه‌ش (ظاهر) _ سه‌لامه‌تی لاشه و سوپان و پویشتنی سروشتی ژیان _ و ناوه‌رۆک (باطن) و _ باوه‌ر و خواپه‌رستی _ به‌س و وه‌لام دهره‌وه بیټ و شایسته‌ی زاتی پاکی خوای گه‌وره بیټ. و دروود و سه‌لامی خوا له‌سه‌ر سه‌ره‌ره‌مان پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویستمان (ﷺ) و ئی‌سلام، محمه‌د بن عه‌بدولا (ﷺ) و ئال و هاوه‌ل و هاوسه‌ره پاکه‌کانی که دایکی باوه‌رداران و له‌سه‌ر په‌په‌روانی راستی ئه‌و پیغه‌مبه‌ره نازداره (ﷺ) تا پوژی دوايي.

زیاد کراوه کانی لیکۆلره وه

الحمد لله رب العالمين وصلى على نبينا محمد (ﷺ) و على اله
و صحبه وسلم.

له به شه کانی پيشوودا ئاماژه درا بهم مه سه له يه که چاکي و
سه لامه تي حالي مروڤ له دادپه روه ريديا به و بئ سوودي و بئ که لکی
له سته مدا. خوا دادپه روه و دروستکراوه کانيشي پاسپاردوه به
چه سپاندني دادپه روه ريی. ساغ و سه لامه تي لاشه له مهرجي
سه لامه تي و ساغی ئەندام و برينه کان ناديارن و له ناو به ره کان و
که م و کوپي يه به ده ست هاتووه کان له ئەندامي لاشه دا، ده بن هو ی
که م ئەندامي له لاشه دا. خوځگرتن و ئارام گرتني دلش له مهرجي
باوه پ و کرده وه ی چاکه يه و به نه مانی ئەوانی دل تووشي
نه خوښی و له کوټايدا مهرگ ده بئیت. خوا له چه ند شوینیکي
قورئاندا نه خوښی دل و چاره سه ری ئەوانی باس کردوه. و له

فه رموده کانی پیغه مبه ریشیدا (ﷺ) ناما ژیه کی زوری بهم مهسه له یه دراوه. خوا له باره ی دوو پوه کانه وه دهفه رموویت: ﴿فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا﴾ (البقرة: ۱۰) واته: (له ناو دلّه کانیاندا نه خوښی _ به خیلی و پهق و قینیان له گهل باوه پرداراندا _ هیه و خواش _ به هاوکاری کردن و سرخستنی حهق _ نه خوښی نه مانه زیاتر دهکات). ﴿فترى الذين فى قلوبهم مرض يسارعون فىهم﴾ (المائدة: ۵۲) واته: (دهبینی که سانیک که نه خوښی _ لاوازی و گومان و دوو پووی _ له دلّه کانیاندا هیه _ له دوستایه تی و هاوکاری کردن له گهل جووله که و مهسیحی یه کاند _ له گهل یه کتردا رکابه ری دهکهن).

﴿ويشف صدور قوم مؤمنين ويذهب غيظ قلوبهم﴾ (التوبة: ۱۵) واته: (تا خوا سیننه کانی نه سلّی ئیمان شیفا ببخشیت _ و له سهر دلّه برینداره که یان هه تیوان (مه رهه م) بدات _ و دهردی دیرینه ی ئیش و نازاری موشریکان له دهروونی نه واندا لابیات).

﴿قد جاءكم موعظة من ربكم وشفاء لما فى الصدور وهدى ورحمة للمؤمنين﴾ (يونس: ۵۷) واته: (له پهروه ردگار تانه وه بو ئیوه په ند _ و پینگه و پینمایى ژیان _ و چاره سهریک بو نه و شتانه ی که له سیننه کاندایه _ وهک شریک و دوو پووی و پهق و قین و سته م و دوژمنی له گهل حهق و راستیدا _ هاتووه).

﴿وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (الإسراء: ٨٢) واته: (نیمه نایه ته کان له قورئاندا داده به زینین که ده قبینه هوئی چاک بوونه وهی _ دلّه کان له نه خوښی نه زانی و گومپایی و پاک و بئ گهرد کردنی دهر وون له پیسیه کانی هوا و ناره زوو و بئ بپوایی _ و په حمه تن بو باوه پداران).

﴿وَقُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ﴾ (الفصلت: ٤٤) واته: (بئی: قورئان بو باوه پداران مایه یی پینمایي و شیفایه). ﴿فَلَا تَخْصِنْ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ (الأحزاب: ٣٢) واته: (دهنگتان نه رم و ناسک مه که نه وه که دلّه نه خوښه کان چاوی ته مه ع بپرنه نیوه).

﴿لَننْ لِمَ يَبْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ﴾ (الأحزاب: ٦٠) واته: (نه گهر دوو پووه کان و دل نه خوښه کان و که سانی که له مه دینه دا _ هوال و خه بهری دروین بلاو ده که نه وه _ دهینه هوئی له رزین _ باوه پداران و له ق بوونی ثایینیان _ له کار و کرده وهی خویمان ده ست ه لنه گرن نهوا تو دژي نه وان هان دده دین و مه سه له که و تنیشت پئ دهبه خشین).

﴿وَإِذَا يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾ (الأحزاب: ١٢) واته: (و له بیري مه که ن کاتی که دوو پووه کان و نه وان هی که له دلّه کانیاندا نه خوښ _ دوو پوویی _ هه بوو دهیان ووت: خوا و پیغه مبهری ﷺ) جگه له په یمانی درو

هیچ به ئیمه نه داوه). ههروهها پیغه مبهەر (ﷺ) ده فهرموویت: ((هلا سألوا اذا لم يعلموا فان شفا العی السؤال)) واته: ((ئه گهر نه تانزانی بوچی پرسسارتان نه ده کرد؟ چونکه شیفای نه زانین و نه فامی پرسسار کردنی)).

لهم فهرمووده یه دا پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه زانی به یه کیچک له نه خوشیه کانی دل داده نیّت و پرسسار کردنیش به شیفای ناو ده بات. بۆ نمونه که سیّک له مامۆستا که ی خوی پرسساریک له مه سه له یه که ده کات. و دوا ی وهرگر تنه وه ی وه لام ده لیّت: ((الان شیفیتنی یا استاذ)) ((شیفام بۆ هات یان چاره سهریان کردم مامۆستا)) له صحیحی بخاریدا له عه بدولا بن مه سهوده وه (خوا ی ئی پازی بی) گیرا وه ته وه که پیغه مبهەر (ﷺ) فهرموویه تی: ((ان احدا لا یزال یخیر ما اتق الله واذا شک فی تفسیر شی سال رجلا فشفاه))^{۲۱} واته: ((مروءة تا کاتیک که له خیر و چاکه دابیت که ته قوا ی ئیلاهی هه بیّت و ئه گهر له رافه و فکر و هزریدا شتیک پوویدا که کی شه ی تی دابی ئه و له که سیّک پرسسار بکات تا شیفای بۆ بیّت یان چاره سهری دهردی بکریّت)).

ئه وه ی که خوا له باسی نه خوشی دل و چاره سهری ئه ودا نه خشه ی کی شاهه به پله ی مردن، لال بوون، کهر بوون، کویر بوون، دل زیندوو بوونی، بیستنی، بینین و عه قلی دلّه. ئه م کرده وه و

سیفه تانه که باس کران له پرووی مه عنه وی به ته وای له باره ی
دلّه وه جیگیرن، چونکه دلّیک که ئیمانی تیّدا بیّت، زیندووه.
راستیه کان به چاو و دلّ ده بینیت، و ده بیستیت و له باره یانه وه
بیرده کاته وه. و دلّیک که کوفر و بی باوه پری تیّدا بیّت، مردووه.
راستیه کان به چاو و دلّ نابینیت، و له باره یانه وه بیرناکاته وه.

جۆرهكانى نەخۆشى لاشە

جۆرى يەكەم:– بە ھۆى تىكچوونى لاشە بە ھۆى ھەست و سۆزەكانەوہ.

جۆرى دووہم:– تىكچوونى لاشە لە جوولەى ئاسايى و کردەوہى دەرەوہى (ظاہرى). ھەر دوو جۆرى نەخۆشى دەبنە ھۆى ئىيش و ئازارى لاشە، ھەر بەو شىوہ يەكە بە ساغ و سەلامەتى ئەوانە خۆشى و شادى بە دەست دىت. و خوا بەندەكانى دەپرسىتەوہ لە بارەى نىعمەتەكانى يەوہ ھەرەك دەفەر مووئ: ﴿ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾ (التكاثر: ٨) واتە: (لەو پۆژەدا لە نىعمەتەكانى ئى پەرسىنەوہتان ئى دەكرىت). يەعنى لە شوكر كردن و سوپاس كردنى لە بەرامبەر ئەم نىعمەتانەوہ پرسیارتان ئى دەكرى. تەندروستى، سۆزى بەجئ و جوولەى ئاسايى ئەندامى لاشە دەبنە ھۆى شادى و زەمىنەسازى گەرانى باشى لە نىعمەتەكان بە دەست دەيئيت.

كەواتە تام و چيژ و ئيش و ئازار لەگەل نەخۆشى وايە و ھەندى جار بەشيك سوكنايى دىت بەلام دوايى ماوہ يەك و بە لەناو چوونى

هوکارى سوکناييه که دوباره سهره لده داته وه که واته بو چاره سهر
پيويستی به دهرمانیکى به رده وام و دريژخايه ن هيه تا نه خوشى
يه که به ته وای ناميښت و له ناو ده چيت.

تام و چيژ و ئيش و نازارى دل، گهره تره له تام و چيژ و ئيش
و نازارى لاشه. و تهبه ن نه خوشى دل و چاره سهرى نهو، گهره تر
و قورستره له نه خوشى لاشه و چاره سهرى شى. هندی جار
نه خوشى دل له شېبه و گومانه وه سهرچاوه ده گريښت. هره وه
چون خوا ده فهرموويښت: ﴿فِي طَمَعِ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ (الاحزاب:
۳۲) واته: (که دل نه خوشه کان چاوى ته ماع ده پرته ئيوه).

الخرائصى له کتبي _ اعتلال القلوب بالاهاواء _ دا دهنووسيښت:
له ناو دلى دوو پروه کاند، نه خوشى فساد و بيروباوهر هيه و له
ناو دلى ستهم ليکراوان دا دهرديک هيه که به ره مى سته مى
خه لکانى تره و کاتيک که ستهم ليکراو حقه و ده ده گريښته وه نهوا
سوکنايى بو ديښت. بهو شيوه هيه که خواده فهرموويښت: ﴿وَيُشْفِ صَدُورَ
قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ * وَيَذْهَبُ غِيظَ قُلُوبِهِمْ﴾ (التوبة: ۱۴-۱۵) واته: (و خوا به
سينه کانى نه هلى ئيمان شيفا ده به خشيت و پق و کينه يان له دلدا
لاده بات). پق و قين کاتيک له دل ديته دهره وه که ئيش و نازارى شى
نه ميښت وه کو نه وهى که نه گهر که سيک بينين و بيستنى خوى له
ده ست بدات نه وکات چهنه ئيش و نازار و رهنج ده بينيت و تا
بينين و بيستنه کهى نه گريښته وه نهوا ئيش و نازارى ته و او ناييت.

دلّی مروّفتیش هر هه مان حاله تی هه یه تا ئه و شوینه ی که
 زوړینه ی حق نه بیټ و له باره ی ئه ووه بیرنه که نه وه و نه توانن له
 نیوان خیر و شه پره گومپایی و هیدایهت، پړه و و ناپړه و
 به راورد بکات ئه و تووشی گه وره ترین نه خوښی و ئیش و گرفتاری
 ده بیټ. باسی ټیکه لاویش هر به شیوه یه، نه گهر که سیځ
 ئیشتیهای خواردنی شته خراپه کانی په یدا کرد و عاده تی پښ کرد.
 بو نمونه به خواردنی خاک و قور عاده تی کرد. ئه و ده بیټ
 ته حه مولی ئیش و پره نجی کی قورس و زور بکات چونکه له لایه که وه
 خواردنی ئه مانه زیانی هه یه و له لایه کی تریشه وه نه خواردنیان
 ئیش و نازاری هه یه! پیویسته که ئه و که سه چاره سه ری خوی
 بکات تا ئیشتیهای بگوړیت. مه سه له ی دلّیش هر به م شیوه یه که
 نه گهر په روښی شتیځ بوو که سوودی کی نه بی بو ی، وه کو:
 خوښه ویستی و عه شق به رامبه ر به ژنانی بیگانه و هه روه ها به
 پوښت و پله و پایه و مال و سامان، و به نه گه یشتنی به م شتانه،
 هه ست به سه رنه که وتنی و شهرمنی و داپووخان ده کات و
 به گه یشتن به و شتانه ش تووشی زیان ده بیټ. له م پړوه پیویسته
 که دلّ، چاره سه ر بکړیت تا سه لاهه تی ئاسایی و سروشتی خوی
 په یدا بکاته وه.

بوغز و رهق و کینه و به خیلی به رامبه ر به و نیعمه تانه ی
 په روه دگار به که سی که به خیلی پښ براوه (که سیځ که چاوی

ئىرهىي له سهره) ئه وىش وهكو بوغز و به خىلى كهسى نه خوشه. كه
مىزاج و سهلىقهى سهبارت به ئاو و خوراك گوڤاوه و ئه گهر
كه سىكىتر له بهرده مىدا ئاو خوراك بخوات ئهوا تووشى نىگهرانى
دهيئت. به خىلىش توانايى بينينى نىعمه ته كانى ئىلاهى نيه كه به
كه سىكى به خشيوه. كهواته خوشه ويستى و بوغزىش كاتيك كه
زياد له سنوورى خوى تى پهرى كرد. وهكو شه هوهت و ده عبايه كه
كه له سنوورى دىارى كراو تى پهرىت و كه پولال بوونى دل
سهبارت به بينينى راستيه كان و ناسينى ئه و شتانهى كه بؤ لاشه
سوود و زىانى ههيه. ههروهك كوئرىك به گهرانه وهى بينايى خوى
زور دل خوش دهيئت. دلش بؤ بيدار بوون و گهرانه وهى بينين و
بيستنى راستيه كان بى سنوور شاد و گهش دهيئت. له بهر ئه وهى
كرانه وهى چاوه كانى دهره وه له گه ل كرانه وهى چاوه كانى دل
شياوى بهراورد نيه. بهراوردىك كه ئيمه پيشنيار كرد جگه له
شوبهاندنىك هيچتر نيه كه به هوى تيگه يشتنى باشتربابه ته كه مان
باسكرد. ههروهك خواى گهره ده فهرموويت: ﴿ونزل من القرآن ما
هو شفاء و رحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين إلا خساراً﴾ (الإسراء: ٨٢)
واته: (ئيمه ئايه ته كانى قورئان ده نيرينه خواره وه كه ده بنه هوى
چاكبونه وهى _ دلە كان له نه خوشيه جوراوجوره كان _ و رحه مهت
بؤ باوهرداران _ به هوى بوونى ئيمان و رينمايه پر خىر و

به ره که ته کانی خواوه یه _ به لام جگه له زیان هیچ شتیکیتر به سته مکاران ناگات).

هه لبه ته بۆ که سیڅ مایه ی شیفایه که باوه پری به چاره سهره که ی هه بیټ که به دنیایه وه باوه پداران باوه پریان پی ی هه یه و درمانه که ی به هه توانی دهرده کانیان دهر زانن. بهو شیوه یه که لاشه به هو ی تیڅچوونی هیزی ناسایی، نه خوشی بی توانا ده بیټ. دلّیش به بوونی نابوودی له خوشه ویستی و بوغز و په پره وی که هه و و ئاره زووی نه فسی، نه خوش ده که ویټ. هه روه ک خوی گه و ره ده فهرمو ویټ: ﴿وَمَنْ أَفْضَلُ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هَدًى مِنَ اللَّهِ﴾ (القصص: ۵۰) واته: (چ که سیڅ گومرا و سهر ل شیواوتره له و که سه ی که له هه و و ئاره زووی خوی په پره وی ده کات، به بی ئه وه ی پینمایه کی هه بیټ له لایه ن خواوه).

﴿بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ (الروم: ۲۹) واته: (به لکو سته مکاران به بی زانست و زانیاری له هه و و ئاره زووی خویان په پره وی ده که ن).

بهو شیوه یه که نه گهر مروّ هه ر شتیڅ که له لاشه ی نه خوش ده بیټ به بی گویدان به ووته ی پزیشک نه نجام بدات ئه و سه لامه تی خوی له ده ست ده دات. دلّیش نه گهر بهم شیوه یه له هه و و ئاره زووی خوی په پره وی بکات ئه و له سنور دهرچووه نه خوش ده که ویټ. هه روه ها نه گهر که سه ی نه خوش به نه زانی هه ر شتیڅ که

نیشتنهای ئی بوو بخوات و له هیچ شتیګ پاریز نه کات و له خواردنی دهرمانه تالّه کان دوور بکه ویتنه وه ئهوا تووشی زهره و زیانیکی زور ده بیټ. بئ که م و زیاد وه کو که سیګ که له بهرام بهر دهرمانه شیفا به خشه کانی دلدا بهم شیوه به بیټ و به تاوان و گونا و تام و چیرزه کانی دنیا یی نابود و هر شتیګ که نه فسی داوای ده کات، ناماده ی هه بیټ، بکه یت، ئهوا له کو تایدا تووشی زهره و زیانیکی قورس ده بیټ و له پوژی دوا یشدا جگه له دوزخ و سزا کانی ئیلاهی هیچ نسبیکی نیه.

ته قوا: واته دوور که و تنه وه له هه موو ئه و شتانه ی که زیانیان هه بیټ و نه بنجامدانی هر کرده و هیه کی چاکه و سوود به خش. که واته ته قوا یه عنی کار و کردار به هر شتیګ که ده بیټه مایه ی سوود و قازانچ و سه لامه تی. و دوور که و تنه وه له هه موو شته کان که به پوو که شی بیس و زیان به خشه. و مانی ته قوا له پووی شهرعی یه وه له بهرام بهر مانای زه مانه وانی یه وه. ته قوا له پووی شهرعی یه وه یه عنی نه بنجامدانی واجب کراوه کان، خوښ ویستن و تهرک کردنی ناپه و و خراپیه کان هر وه که ته قوا ی ئیلاهی له قورئاندا به ناوی یه کیګ له باسه بنه پره تیه کانی ئیمان وه باسکراوه. و خوا له باره و پر داران ده خوازیت که په چاوی ته قوا بکه و له حاله تیګدا بمن که ته قوا یان هه بیټ. خوا ی گه وره ده فهرمو ویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَا إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

(ال عمران: ۱۰۲) واته: (ئهی کهسانی که ئیمانستان هیئاوه بهو شیوهیه که شایستهی زاتی خواجه لیلی بترسن _ به نه نجامدانی واجب کراوه کان و دوور که وتنه وه له نه هی کراوه کان کاندازی ته قوا بگرنه باوهش _ و نه مرن مه گهر ئه وهی که موسلمان بن یه عنی به موسلمانن بمرن).

نیشانه کانی ته قوا نه مانه ن: مروّ خوی به خوا بسپیږیت واته ئه وهی که خوا فه رمانی داوه جی به جی بکات و ئه وهی که نه هی لی کردووه نه نجام نه دات. و جیا کردنه وه و ناسینی خیروشه پر بابه ته کان به جی به یلیت بو خوای گه وره. هه روه ک خوا ده فه رموویت: ﴿کتب علیکم القتال و هو کره لکم عسی أن تکرهوا شیئا و هو لکم و عسی أن تحبوا شیئا و هو شر لکم﴾ (البقرة: ۲۱۶) واته: (جیهاد له سه ر ئیوه واجب کراوه و ئه وه بو ئیوه قورس و نارپه حهت، به لام و چ جای ئه وهی که شتیکتان خوش ناویت و ئه و شته بو ئیوه چاک بیّت. و چ جای ئه وهی که شتیکتان خوش بویت و ئه و شته بو ئیوه خراب بیّت). ﴿و أمان خاف مقام ربه و نهی النفس عن الهوان * فإن الجنة هي الحاوی﴾ (النازعات: ۴۱) واته: (وبه لام ئه و که سه ی که له پله و پایه ی په روه ردگاری خوی بترسیّت و نه فسی له هه و و ئاره زوو بیاریزیّت ئه و به دلنیا ییه وه به هه شت جیگای ئه و که سه یه).

﴿وَتُودُونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾ (الأنفال: ٧) واته: (ئيوه
حهز دهكهن كه تاقميك له جيهادا نهسيبي ئيوه ببيت كه توانا و
هيز و قوهتيكي واي نيه).

پهچاو نهكردنى تهقواي ئيلاهي له دنيا دا دوا پوژدا تووشى
زهرو زيان دهبيت. شايانى وه بيرهينانهويه كه مروؤ دهبيت
خوى لهو شتانهي كه دهبنه هوئى نهخوشى لاشه بپاريژيت. و
ئهگهر تووشى نهخوشى بوو ئهوا دهبن ههول بيدات تا خوى
چارهسهر بكات. و له بارهئى دلپشه وه ههر بهم شيويهيه كه دهبن
له ساغ و سهلامهتي دل پاريژگاري بكريت و له حالهتي تووش
بوون به نهخوشى ئهوا به فيكري چارهسهرى ئهوهوه بيت تا زياتر
نهبيت.

بههيز كردنى زانست و باوهر به خوا و بيركردنهوه له بوون و
بوونهوه و نهجامدانى بهندايهتي شهري له هوكاري گرنگي
پاراستنى دلن و نهزاني و لاوازي ئيمان و سيستى نواندن له
نهجامدانى بهندايهتي يهكاندا به هوئى گوئى نهدان به دل
دهژميوردريت. ههر نهخوشيك دهبيت به دهرمانى تايبهتي خوى
چارهسهر بكريت. وهك، داپوشيئى شتيك دهبن به بهلگهئى پووشن،
و خوشهويستن پهوا لهگهال خوشهويستن ههق چارهسهر كرد. ههر
لهبهر ئهويه كه يهحيا بن عمار دهيووت: (زانست پينچ جوهره:
زانستيك كه دهبيتته مايهئى ژيان و زيندو بوونى دين (ئايين) كه

هر ئه و زانسته ی یه کتا په رستی و بیرو باوه په راستی یه. و زانستیک که خوراکي ئایینه. هر ئه و فکر و عقل و هرزه یه له مانای قورئان و فهرموده دا. زانستیک که دهرمانی ئایینه، که زانست فته و شه رعیعه ته. زانستیک که به لا و موسیبه تی ئایینه، و هر ئه و زیاد کراوانه ی دینه (بیدعت) که دروست کراون. زانستیک که له ناو به ردی ئایینه، و ئه و زانستانه ی سحر و جادوو گهری و فالچییه.

دل له سهر فیتره تیکی پاک و راست دروست کراوه و له هر مروفتیک، فیتره تی ئیلاهی به ئامانه ت دانراوه تا مروفت به به کار هیئانی ئه و فیتره ت و هیزه دهرونی یه خو ی له حاله تی که له وانه به حاله تی به هیزه بگه ریته وه، به لام به هو ی کاریگهری بیرى ناپه و و ناراستی دهروبهری فیتره ت تووشی له ناو چوون و گومپایی ده بیئت که پیغه مبه ری خوشه ویست (ﷺ) به گرن گترین هوکاری دهروبهری له فهرموده پیروژه که یدا ئامازه یی بو ده کات و ده فهرمویت: ((کل مولود یولد علی الفطرة فابواه یهودانه او ینظرانه او یمجسانه کما تنتج البهیمة بهیمة جمعاء هل تحسون فیها من جدعاء)) واته: ((هه موو له دایک بوویه ک له سهر فیتره تی خواناسی له دایک ده بیئت. به لام، دایک و باوکی ئه و ده که ن به جووله که، مسیحی و یان مه جووسی. به و شیوه که بیچووی ئازه ل به شیوه یه کی ساغ و

سهلامهت له دايك دهبيت. به لام دوايي بيچووه كه ي تووشى كه م
ئه ندامى دهبيت)).

خوا له م بارهيه وه دهفه رموويت: ﴿ومن فى السماوات والارض كل له
قانتون * وهو الذى يبداء الخلق ثم يعيده وهو اهلون عليه وله المثل
الاعلى فى السماوات والارض﴾ (الروم: ۲۶-۲۷) واته: (هه رچى و هه
شتيك كه له ئاسمان و زهويدايه هى خواى گه وريه. و هه موويان
فه رمان له وه وه و هه رده گرن و فه رمان به رى ئه ون، ئه وه كه
دروست كردنى دهست پي كردوه و پاشان ئه وه ده گه پي نيت وه
ئمه بو ئه و ئاسانه _ چونكه كه سيك كه بتواني كاريك
له سه ره تا وه دهست پي بكات ئه و بى گومان هي زيشى بو دوباره
كه پاندنه وهى هيه _ بلندترين و گه و ره ترين وه سف له ئاسمان و
زهويدا هى خواى گه وريه).

﴿بل ابيع الذين ظلموا اموالهم بغير علم فمن يهدى من اضل الله ومالهم
من ناصرين * فاقم وجهك للدين حنيفا فطرة الله ولكن اكثر الناس لا
يعلمون﴾ (الروم: ۲۹-۳۰) واته: (موشريكانى سته مكار بو شيريك
ووتنى خويان به لگه يه كيان نيه، به لكو سته مكاران له هه و
هه وه سى خويان په يره وى ده كهن به بى زانست و زانيارى، چ
كه سيك ده توانيت كه سيك كه خوا ئه وى گومرا كردوه هيدايت
بدات؟ هه رگيز بو ئه مانه يارو يا وه پيك و هاودليك نيه. پووى خوت
به پاك و بى گه ردى بكه ره ئاييى ئيسلام، ئه مه سروشتيكه كه خوا

خه لكانى له سهر دروست كردوو. نابيت سروشتى خوا بگوڤدرت و نهو له خو دا په رستنى به شريك قهراردان، له ديندارى بۆ بى دينى غار بدرت. ئەمەيه ئايين به هيز و وهستاو، به لام زۆرينهى خه لكى نازانن).

لەم ئايەتەدا خوا ئەو خالەمان بۆ پوون دەگاتەوه و پيشانمان دەدات كه بهندهكانى له سهر فیتره تى خواناسى و يهكتا په رستى پاك و بى گهر دروست كردوو. و ئەمە هەر ئەو جوولانه ئاساييهى و فیتره تى دلە كه له راستیدا له دروستکردنیدا تاو بدرت له پرپهوى كمالدا خۆى دەبينتەوه. وهلى ئەگەر به پيچەوانهى فیتره تەره بچولیت ئەوا به پيچەوانهى مالهوه دەبیت و تووشى هيلاكى و نابوودى دەبیت. بى گومان فیتره تى سالم بۆ بهردهوامى ژيانى پيوستى به بههيزى به ئاو و خوراكه، كه ئەو شته جگه له زانست و كردار و باوهرى يه. بهو شيوه كه پيغه مېهر (ﷺ) له فهرموده يه گدا كه ابن مەسعود (خوای ئى پازى بى) دهگيريتەوه و دهفهرمويت: ((ان كل ادب يحب ان تزتى مادته و ان مادبه الله هي القران)) واته: ((هه موو ميواندارك حەز دەگات كه ميوانداريه كهى بخوريت. و خوراكى ميوانى خوا، قورئانه)).

خوا قورئانى له ئاسمانهوه بۆ شيفاي دلى باوهرداران و هوكارىك بۆ گهيشتن به حەق نارده خوارهوه. بى گومان لەم نياوانه دا

ہولہ کان بہ ہوی ہندی لہ مروۓ گہورہ کانونہ دروست دہیئت تا
پہیوہندی نیوان مروۓ و خوا پتہ وتر بکھن کہ نارام گرتن و
خوڙاگرتن لہ بہرامبہر تہم جوڑہ بہ لا و موسیبتانہ و ہکو نارام
گرتنہ لہ بہرامبہر گرفتاری لاشہیی، تہجر و پادداشتیکی زوری
ہیہ۔ ہر و ہک پیغہ مہری خوشہ ویست (ﷺ) دہفرموویت: ((ما
يصيب المؤمن من رصب و لانسب و لاهم و لاحزن و لا اذى - حتى الشوكة
يشاكلها - الا كفر الله بها ضظاياہ)) واتہ: ((کہسی باوہر دار تووشی
ہر جوڑہ غہم و پہڑارہ و ماندوو بوونیک ببیئت تہانہت خوران کہ
لہ لاشہ شدا دہمیئتہوہ دہیئتہ ہوی کہ فارہتی گوناہہ کانی))۔

و خوی گہورہ دہفرموویت: ((من يعمل سوءا يجز به)) (النساء: ۱۲۲)
واتہ: (ہر کہ سیک کاریکی خراب تہ نجام بدات تہوا
لہ بہرامبہر تہوہوہ سزای خوۓ و ہردہ گریئت)۔ تہ گہر کہ سیک لہم
دونیا یہ دا گوناہہ کانی پاک نبیئتہوہ تہوا تہمہ کہ لہ پوڑی دوایدا
گوناہہ کانی پاک دہبنہوہ کہ پاکبونہوہی گوناہ لہو پوڑہ دا بہ
سزایی خوی گہورہ یہ۔

کاتیک دہلین: خویا! رہم بہ فلان بکہیت۔ خوا دہلینت: ہر
تہوہی کہ تہومان نہ خوش خستووہ، رہم پئی کردووہ تہوہر
وہا پیغہ مہریش (ﷺ) دہفرموویت: ((المرض حطة، عطر الخطايا عن
صاحبہ کما تحط الشجرة اليابسة و رقتها)) واتہ: ((نہ خوش دہیئتہ

مايهی وهرين. ههروهك چوڻ كه دار ووشك بوو گه لاكانی دوهوړن، نه خوښيش گوناوهكان دوهوړين)). له باره ی هندیك له نه خوښی یه کانی لاشوه هاتووه كه نه گهر مروږ به هوپانه ی بمری، نهوا شههید. وەك: سك ئیشه، شیرپه نچه (سه پرتان) ی لایه کی سنگ، و ههروهها مردن به هو ی نوqm بوون له ناودا، سووتان و پووخانی شتیك به سهر مروږدا. هه نبت نه مانه له نه حکامی دنیا به شههیدی نارمیردرین وهی له پوژیی دوایدا بهوان پاداشتی شههید دهریتوه.

له نه خوښیه کانی دل و معنه یی نه گهر كه سینك نارام گرتنی كرده پیشه و بهو هوپانه وه بمریت نهوا شههید. وەك: ترسیك كه له گوږه پانی شه پدا لای مروږ دروست ده بیت. ده بی بزانریت كه به خیلی و ترس له نه خوښیه کانی دل درمیردرین كه نه گهر دل خو ی نه گریت له بهرامبه ریاندا نهوا تووشی په نچ و به لا و موسیبه ت ده بیت و نه گهر گوپیان پینه دات، نارام ده گریت.

له کوتایدا ده بی نامارّه بگریت كه دلی مروږی باوه پدار، بهردهوام له بهردهم هیرشه کانی شهیتان و ووسوه سه کانی دایه. و هر زه مان ئیحتیمالی هیه كه تووشی جوړه ها نه خوښی ببیت. له م پووه وه ده بی به تووندی ناگادار بین. و تهنه پښگای پاراستن و ناگاداری دل زانستی قورشان و سوننه ته راسته کانی پیغه مبهری خوايه (ﷺ) و بخریته بواری عه مه لی و پراکتیکی یه وه.